

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

16

VOLTAIRE

• MICROMÉGAS

BABİL KİTAPLIĞI

Hazırlayan: JORGE LUIS BORGES

Micromégas

VOLTAIRE

"Siriuslu titredi ve bu kadar cılız hayvanlar arasında bu kadar korkunç kavgalara sebebiyet veren meselenin ne olduğunu sordu. 'Mesele,' dedi filozof, 'sizin ökçeniz kadar bir toprak parçası. Üstelik birbirini gırtlaklayan bu milyonlarca insandan biri bile bu toprak parçasında tek bir saman çöpüne sahip değil. Mesele; bu toprak parçasının Sultan diye anılan tek bir adama mı, yoksa nedendir bilinmez Sezar diye anılan başka bir adama mı ait olacağını belirlemekten ibaret. Söz konusu küçük toprak parçasını ikisi de görmedi ve görmeyecek de. Üstelik, birbirlerini gırtlaklayan bu hayvanların hemen hemen hiçbiri, uğruna birbirlerini gırtlakladıkları kişileri de hiç görmedi.' 'Ah, bedbahtlar!' diye haykırdı Siriuslu öfkeyle. 'Bu ne akıl almaz, ne çılgın bir öfkedir! Üç adım atıp gülünç katillerle dolu bu karınca yuvasını üç topuk darbesiyle ezmek istiyorum.'"

Voltaire

Voltaire (1694-1778), Aydınlanma Çağı'nın en önemli isimlerindendir ve Fransız Devrimi'ne büyük katkılarda bulunmuştur. *Candide* gibi başyapıtlarının yanı sıra, polisiye, bilimkurgu ve fantastik edebiyatın ilk örneklerini kaleme almıştır.

Berna Günen

Eylül 1979'da İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nden mezun olduktan sonra Galatasaray Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler okurken öğrenci değişim programıyla Robert Schuman Bursu alarak Paris'teki Institut d' Études Politiques'de (Sciences Po) eğitimine devam etti. Lisansını, yüksek lisansını ve doktorasını aynı üniversitede XX. yüzyıl Avrupa tarihi üzerine tamamladı. Bilimsel editörlüğünü yaptığı, Mareşal Erwin Rommel'in *La Guerre sans haine* adlı kitabı ve çeşitli yayınlarda yayımlattığı makaleleri bulunmaktadır. Fransızca ve İngilizceden çeviriler yapmaktadır.

KIRMIZIKEDİ

Kırmızı Kedi Yayınevi: 705

Babil Kitaplığı: 16

Özgün Adı: *Micromégas*

Micromégas

Voltaire

Çeviren: Berna Günen

Önsözü Çeviren: Mukadder Yayıncıoğlu

© María Kodama, 1995

© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2015

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir

Editör: Mehmet Barış Albayrak

Son Okuma: Merve Çay

Grafik ve Kapak Tasarımı: Yeşim Ercan Aydın

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu dizi daha önce Dost Kitabevi Yayınları'nda yayımlanmıştır.

Kırmızı Kedi'de Birinci Basım: Ocak 2017, İstanbul

ISBN: 978-605-298-042-2

Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere/İSTANBUL

Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi

kirmizikedi@kirmizikedi.com / www.kirmizikedi.com

www.facebook.com/kirmizikedikitap / twitter.com/krmzikedikitap

kirmizikedidebiyat.blogspot.com.tr

Ömer Avni M. Emektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL

T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Voltaire

Micromégas

Önsöz

Eleştirmenler, Voltaire'in öykülerinin iki kaynağı olduğunu söyler: Birincisi, belki de en iyi çevirmeni olan Antoine Galland'ın XVIII. yüzyılın başlarında Avrupa'ya tanıttığı *Bin Bir Gece Masalları*; ikincisi ise Jonathan Swift'in *Gulliver'in Seyahatleri* (1726). Bu gerçek yadsınamaz, ancak bir sanatçının imgelemi için diğer yapıtların sunduğu malzemeler itici güçten başka bir şey değildir. *Bin Bir Gece Masalları*'nda yer alan öyküler, dinleyicilerin inanmaları için kurgulanmıştı; kusursuz ve büyük oynayan Voltaire'in akıllıca yazılmış öyküleri ise okuyucudan istek ve haz dolu bir katılım bekler. İstirapların adamı Swift, *Gulliver'in Seyahatleri*'nin insanoğluna bir karşı çıkış olmasını istiyordu; entelektüel bağlamda Voltaire de aynı şeyi amaçlamıştı, ancak onda neşeye ve mutluluğa yönelen bir şeyler vardı, öyle ki, bizler için bu karşı çıkışı muhteşem bir alaya dönüştürdü.

Felsefeye her zaman gereksinimlerden sonra yer veren Leibniz, dünyanın olası tüm dünyaların en iyisi olduğunu iddia ederdi. Voltaire böylesine inanılması güç bir öğretiyle alay edebilmek için *Candide*'in alt başlığı olarak iyimserlik sözcüğünü düşündü. Voltaire için felaket ve talihsizlik örneklerini toplamak zor olmadı, ancak bunu öyle cömertçe ve o denli usta bir üslupla yaptı ki elde ettiği sonuç kahredici bir hüznün tam tersi oldu. Voltaire gibi bir adam yaratan evren nasıl kötü olabilir? O, kötümser olduğuna inanıyordu, ancak yaradılışı melankolik olmasını engelledi. (Pesimizm'in, Voltaire'in tartışma yaratan sözcüğünün –optimizm– zıddından türetildiğini eklemeye gerek yok.) Bilindiği gibi, Voltaire'in bize miras bıraktığı çok sayıda yapıtının sonuçlarından biri Fransız Devrimi oldu; gerçekte, yaşasaydı bu hiç hoşuna gitmezdi, çünkü onun ütopyası, "Babil Prensesi"nde belirttiği gibi, İngiltere'deki anayasal monarşiydi. Rezil diye ad taktığı Katolik Kilisesi'nden, özellikle Cizvit Tarikatı'ndan nefret ettiği gibi, ileride en sadık okuyucuları olacak tanrıtanımazlardan da nefret ediyordu. Vahiy yoluyla ortaya çıkmış dinlerden değil, doğa dininden yanaydı. Annecy'de, kapısına Deo erexit Voltaire (Voltaire Tanrı için inşa ettirmiştir) yazdırdığı bir kilise inşa ettirdi. Bu kilisenin yeryüzünde Tanrı'ya ibadet edilebilecek tek kilise olduğunu, çünkü diğer kiliselerin bakire ve ermişleri yücelttiklerini söyledi.

Bu seçkinin ilk öyküsü olan “Memnon veya Beşeri Bilgelik,” “tamamen akli başında olmak gibi çılgınca bir plan” yapan gencin önceden tahmin edilebilen talihsizliklerini anlatır. Öykünün sonunda, gence yardım etmek için ortaya çıkan melek, pekâlâ Leibniz’in bir karikatürü olabilir. “İki Müteselli” başlıklı diğer öykü, Seneca’nın mutsuzları teselli etmek için mutsuzlukların ünlü örneklerini topladığı, asırlar sonra Petrarca ve Quevedo tarafından sürdürülen bir çalışmasının parodisidir. Açıkça görüldüğü gibi, bu teselli yöntemi başarısızlığa uğrar. “Scarmiento’nun Kendi Kaleminden Seyahatlerinin Tarihçesi,” bazı kıtaların coğrafyasını gezerek, hoşgörüsüzlüğün ve işkencelerin eğlenceli bir listesini sunar. “Micromégas’ın içeriği daha da iddialıdır ve Gulliver’in seyahatlerini aşırı derecede abartır. Satürn sakinleri on beş bin yıl yaşarlar ve yalnızca bir anla kıyasladıkları bu sürenin kısalığından şikâyet ederler. Beyaz ile Siyah, Pythagorasçı ruh göçüyle Hint mitolojilerini akla getiren, başdöndürücü dönüşümlerle gerçekleşen bir iyi melek kötü melek çatışmasını anlatır. Voltaire, hemen hemen tüm öykülerinde, *Bin Bir Gece Masalları*’nın ve Antik Çağ’ın coğrafyasını kullanır; ne ki, okur, Babil’in Paris, Brahmanlar’ın ya da Druidler’in ise Roma Kilisesi’nin rahipleri olduğunu fark etmekte gecikmez. “Babil Prensesi” başlangıçta bu hoş geleneği sürdürür; öykü ilerledikçe, iki âşık, Avrupa krallıklarını dolaşırlar; İngiltere, Almanya ya da Galya, iki farklı zaman düzleminde varlıklarını

sürdürürler: tarihin ilk zamanlarında ve Voltaire'in yaşadığı dönemde. Bu iki düzlem, geçmişte, tek boynuzlu atların ve büyülü kuşların var ettiği tek bir görkemde birbirine karışır. Bu seçkide yer alan öykülerde, Voltaire, taraf tutmayan alaycı bir izleyici gibi olayları dışarıdan yönetir, düş gördüğünü biliyormuş, neşe ya da acıma duygusuyla düşlemeye devam etmeye razı oluyormuş gibi kendisini ihtiraslı çalkantılara bırakır. Öykü kahramanlarının ruh durumları yüzeysel, ancak kişiliklerine uygundur; prenses, babasını mahvedecek olan orduları umursamayan ve kendisi gibi yalnızca aşk ateşiyle yanan Amazan'ı arayan âşık bir genç kızdan başka bir şey değildir. Belki de, Voltaire, insanoğlunun daha karmaşık bir çözümlemeye layık olmadığını düşünmüştür. Yanılmamış olması mümkün.

İnsanların genel kanılarının doğruluğunu kanıtlamak hoş bir şey. Genellemeler her zaman hatalı değildir; Voltaire, Fransız dilinde, belki de tüm dünyada yazılmış en iyi düzyazıya imzasını atmıştır.

1778 yılında, *Irene* adlı tragedyasının patırtılı galasından kısa bir süre sonra, Paris'te, seksen dört yaşında öldü. Beşinci perde sona erdiğinde Voltaire'in bulunduğu loca ona defne dalından yapılmış bir çelenk sunan çok sayıda hayranıyla doldu. Voltaire onlara şu sözlerle teşekkür etti: *Vous voulez donc m'étouffer sous des roses!* (Güllerin altında boğacaksınız beni!)

Jorge Luis Borges

Kasım 1975

Micromégas

Memnon veya Beşeri Bilgelik

YAZARIN UYARISI

Girişimlerimizde yanılmaya
Mahkûmdur elimiz;
Her sabah planlar yaparım,
Gün boyu ise saçmalarım.

Bu dizecikler çok sayıda muhakemeci için gayet uygundur. Ruhlara kılavuzluk eden ağırbaşlı bir adamın adının bir müflisle aynı ceza davasına karışması oldukça eğlenceli bir durumdur.¹ Bu bağlamda biz de, başka bir yerde yer alan bu hikâyeciği yeniden yayımlıyoruz. Zira bu hikâyecik her yerde olsun istiyoruz.

1 Başrahip Grisel ile Billard du Monceau kastediliyor. 1703-1787 yılları arasında yaşamış Başrahip Joseph Grisel, Billard du Monceau adında bir finansörle ilişkisi yüzünden on sekiz ay hapis cezasına çarptırılmıştı. (ç.n.)

Memnon bir gün tamamen akli başında olmak gibi çılgınca bir plan yapmış. Aklından kimi zaman böyle bir çılgınlık geçmeyen pek az insan vardır. Memnon kendi kendine şöyle demiş: "Çok akli başında, dolayısıyla çok mutlu olmak için yapılması gereken tek şey tutkulardan arınmak. Herkesin bildiği gibi, hayatta bundan kolayı yok. İlk olarak, asla bir kadını sevmeyeceğim. Kusursuz bir güzellik gördüğümde, kendi kendime şöyle diyeceğim: Bu yanaklar bir gün kırıışacak; bu güzel gözlerin etrafı kızaracak; bu gergin boyun düzleşip sarkacak; bu güzel baş kel kalacak. O halde yapmam gereken tek şey, onu ileride göreceğim şekliyle görmek. Gelecekteki halinin başımı döndürmeyeceği kesin.

"İkinci olarak, daima kanaatkâr olacağım. Lezzetli etler, enfes şaraplar, cemaat hayatı beni baştan çıkaramayacak. Bunun için yapmam gereken tek şey, aşırılıkların sonuçlarını, baş ağrısını, mide sancısını, mantık, sağlık ve zaman kaybını tasavvur etmek. Böylece yalnızca ihtiyaç duyduğumda yemek yerim. Sağlığım hep yerinde olur, düşüncelerim ise berrak ve aydınlık kalır. Saydıklarım o kadar basit şeyler ki, bunları yerine getirmek, başarmak meziyet bile sayılmaz.

"Sonra," demiş Memnon, "biraz da gelirim düşünmem gerek. İsteklerim makul şeyler. Gelirim Ninova baştahsildarı sayesinde güvence altında. Kimseye medyun olmadan yaşayacak kadar gelirim var, hayattaki

en büyük servet de bu. Hiçbir zaman dalkavukluk yapmak zorunda kalmayacağım. Kimseye gıpta etmeyeceğim; kimse de bana gıpta etmeyecek. Bunları başarmak da yine çok kolay. Dostlarım var," diye devam etmiş Memnon, "benimle hiçbir anlaşmazlıkları olmayacağına göre, onları muhafaza edeceğim. Ne ben onlara güceneceğim ne de onlar bana gücenecek. Bunda da bir güçlük yok."

Odasında bu küçük bilgelik planını yapan Memnon başını pencereden uzatmış. Evinin yanındaki çınarların altında dolaşan iki kadın görmüş. Biri yaşlıymış ve herhangi bir şey düşünüyor gibi bir hali yokmuş. Diğeri ise gençmiş, güzelmış ve kafası çok meşgule benziyormuş. İç çekiyormuş, ağlıyormuş ve bütün bunlar onu daha da güzelleştiriyormuş. Bizim bilge, kadının güzelliğinden değil de (böyle bir zaaf hissetmediğinden eminmiş), onda gördüğü kederden etkilenmiş. Aşağı inmiş ve Ninovalı genç kadını bilgece avutmak amacıyla yanına yaklaşmış. Güzel kadın ona dünyanın en saf ve en dokunaklı tavrıyla hayali bir amcanın kendisine yaptığı kötülükleri, asla sahip olmadığı bir serveti ne gibi düzenbazlıklarla elinden aldığını ve onun zor kullanmasından ne kadar korktuğunu anlatmış. "Siz çok akli başında birine benziyorsunuz," demiş genç kadın Memnon'a. "öyle ki eğer evime gelmeye ve işlerimi gözden geçirmeye tenezzül ederseniz, beni içinde

bulunduğum bu zor durumdan kurtaracağınıza emimim.” Memnon genç kadının işlerini bilgece gözden geçirmek ve ona yerinde öğütler vermek için hiç tereddüt etmeden peşinden gitmiş.

Kadın Memnon’u güzel kokulu bir odaya götürmüş ve onu nazikçe geniş bir sedire yerleştirmiş. Sedirde her ikisi de karşılıklı bacaklarını üst üste atmış vaziyette oturuyormuş. Gözlerini kaldırmadan konuşan kadının yanaklarından ara sıra birkaç damla yaş süzülüyormuş. Kadın ne zaman gözlerini kaldırsa, bakışları bilge Memnon’unkilerle karşılaşuyormuş. Kadının konuşması çok dokunaklıymış ve yarattığı bu etki ne zaman bakışsalar daha da artıyormuş. Memnon kadının işlerini aşırı derecede önemsiyor, her an bu son derece namuslu ve talihsiz genç kadına yardım etmek için daha büyük bir şevk duyuyormuş. Sohbetin hararetiyle farkına varmadan her ikisinin de oturma konumu değişmiş, bacakları açılmış. Memnon kadına o kadar yakından nasihat ediyor, o kadar tatlı öğütler veriyormuş ki, ikisi de işten konuşamaz olmuşlar, ne konuştuklarını unutmuşlar.

Durum böyleyken, tahmin edilebileceği üzere amca çıkagelmiş. Amca tepeden tırnağa silahlı imiş. Amcanın ağzından çıkan ilk söz haklı olarak bilge Memnon ile yeğenini öldüreceği, ağzından kaçan son söz ise, yüklü bir para karşılığında onları bağışlayabileceği

olmuş. Memnon elindeki bütün parayı vermek zorunda kalmış. O çağlarda insanlar bu kadar ucuza kurtulabildikleri için çok talihliymiş. Amerika henüz keşfedilmemiş ve kederli hanımlar da bugünkü kadar tehlikeli değillermiş.

Memnon utanç ve umutsuzluk içinde eve dönmüş. Evde kendisini yakın dostlarından birkaçıyla akşam yemeğine davet eden bir pusula bulmuş. "Evde tek başıma kalırsam," demiş Memnon, "aklımı hep o acı macera kurcalayıp duracak, ben de yemekten kesilip hastalanacağım. Yakın dostlarımla sade bir yemek yemek en iyisi. Onların tatlı sohbetiyle sabah yaptığım saçmalığı unuturum."

Memnon yemeğe gitmiş. Dostları onu biraz üzgün bulmuş ve üzüntüsünü dağıtmak için ona içki içirmişler. Ölçülü tüketilen şarap, ruha ve vücuda iyi bir devadır. Bilge Memnon da böyle düşünmüş ve sarhoş olmuş. Memnon'a yemekten sonra kumar oynaması teklif edilmiş. Dostlarla oynanan nizami bir oyun namuslu bir vakit geçirme usulüdür. Memnon kumar oynamış ve cebindeki parayı kaybettiği gibi, verdiği sözle o meblağın dört katını daha kaybetmiş. Oyun hakkında bir tartışma başlamış, ortam hararetlenmiş. Memnon'un yakın dostlarından biri kafasına bir zar kupası fırlatmış ve gözünü çıkarmış. Sarhoş, beş parasız ve bir gözünü kaybeden bilge Memnon'u evine götürmüşler.

Memnon bir süre sızmış. Daha sonra kafasını biraz toplar toplamaz, yakın dostlarına olan borcunu ödemek üzere uşağını Ninova baştahsildarından para istemeye yollamış. Uşağa Memnon'un borçlusunun o sabah yüz aileyi alarına geçiren sahte bir iflas beyanında bulunduğu söylenmiş. Öfkelenen Memnon gözünün üzerine lapa, cebine de bir dilekçe koyup müflise karşı kral nezdinde hakkını aramak üzere sarayın yolunu tutmuş. Memnon sarayın bir salonunda, her biri çevresi seksen ayak uzunluğundaki kasnaklar içinde süzülen kadınlara rastlamış. Memnon'u biraz tanıyan bir kadın ona yan gözle bakıp, "Ah, ne korkunç!" demiş. Memnon'u daha çok tanıyan bir başkası ise, "İyi akşamlar, Bay Memnon," demiş, "sizi gördüğüme gerçekten çok sevindim, Bay Memnon. Bu arada, Bay Memnon, niçin bir gözünüzü kaybettiniz?" Ve kadın Memnon'un cevabını beklemeden geçip gitmiş. Memnon bir köşeye saklanmış ve kendini hükümdarın ayaklarına atabileceği ânı kollamaya başlamış. Uygun an gelmiş. Memnon yeri üç kere öpmüş ve dilekçesini sunmuş. Majesteleri dilekçeyi çok iyi karşılamış ve ilgilenmesi için satraplarından birine vermiş. Satrap, Memnon'u kenara çekmiş ve ona tepeden bakan bir tavırla, acı acı sırıtarak şunları söylemiş: "Sizi gidi tek göz sizi! Bana gelmek yerine doğrudan krala başvurmanız çok hoş doğrusu. Hele himayem altındaki, üstelik metresimin oda

hizmetçilerinden birinin yeğeni olan namuslu bir müf-lise karşı adalet aramanız daha da hoş. Eğer geriye kalan tek gözünüzü de kaybetmek istemiyorsanız, bu davadan hemen vazgeçin sevgili dostum."

Böylece o sabah kadınlardan, oburluktan, kumar-dan, her türlü kavgadan, özellikle de saraydan vazge-çen Memnon, gece çökmeden kendini güzel bir kadın tarafından aldatılmış ve soyulmuş, sarhoş, kumarbaz, kavgacı, tek gözlü ve sarayda alaya alınan biri olarak bulmuş.

Şaşkınlıktan donakalan ve acıyla içi kavrulan Mem-non yüreği kan ağlayarak eve doğru yola koyulmuş. Evine dönmek istemiş, fakat evde alacaklıları adına mobilyalarına el koyan haciz memurlarıyla karşılaşmış. Memnon neredeyse baygın vaziyette bir çınarın altına yığılmış. Orada sabah karşılaştığı güzel kadını görmüş. Sevgili amcasıyla dolaşan kadın, Memnon'u tek gözün-de lapayla görünce bir kahkaha atmış. Gece çökmüş. Memnon, evinin duvarlarının dibindeki samanların üzerine yatmış. Ateşlenen Memnon'a esrimeli uyku-sunda semavi bir cin görünmüş.

Cin ışıklar içindeymiş. Cinin altı güzel kanadı varmış; fakat ne ayakları, ne kafası ne de kuyruğu olduğundan hiçbir şeye benzemiyormuş. "Kimsin sen?" demiş ona Memnon. "Ben senin koruyucu meleğimin," diye cevap vermiş cin.

"O halde bana gözümü, sağlığımı, evimi, servetimi, bilgeliğimi geri ver," demiş ona Memnon. Ardından bütün bunları tek bir günde nasıl kaybettiğini anlatmış.

"İşte bizim yaşadığımız dünyada asla başımıza gelmeyecek türden maceralar," demiş cin.

"Siz hangi dünyada yaşıyorsunuz ki?" diye sormuş kederli adam.

"Benim vatanım," demiş cin, "güneşten beş yüz milyon fersah ötede, Sirius yakınlarında küçük bir yıldızda yer alır."

"Ne güzel bir ülke!" demiş Memnon. "Ama nasıl olur? Sizde zavallı bir adamı aldatan aşüfteler, parasını ele geçirip gözünü çıkaran yakın dostlar, müflisler, hakkınızı aramanızı engelleyip üstüne bir de sizinle alay eden satraplar yok mu?"

"Yok," demiş yıldız sakini, "bunların hiçbiri yok. Hiçbir kadın bizi aldatamaz, zira bizde kadın yok. Oburluk etmeyiz, zira yemek yemeyiz. Bizde müflis yoktur, zira bizde ne altın ne de gümüş vardır. Bizim gözümüzü çıkaramazlar, zira bizim sizinkine benzer vücutlarımız yoktur. Satraplar bize asla haksızlık edemez, zira bizim küçük yıldızımızda herkes eşittir."

Bunun üzerine Memnon cine şöyle demiş: "Peki ama beyefendi, kadın ve yemek olmadan zamanınızı neyle geçiriyorsunuz?"

“Bize emanet edilen dünyalara göz kulak oluyoruz,” demiş cin. “Ben seni teselli etmeye geldim.”

“Heyhat!” demiş Memnon. “Niçin dün gece gelip de o kadar çılgınlık yapmamı engellemediniz?”

“Ağabeyin Assan’ın yanındaydım,” demiş semavi varlık. “O senden daha acınası bir halde. Maiyetinde bulunma şerefine nail olduğu Majesteleri Hint Kralı, yaptığı küçük bir boşboğazlıktan ötürü onun her iki gözünü de oydu. Şimdi elleri ve ayakları zincire vurulmuş bir halde zindanda.”

“Aman ne güzel,” demiş Memnon, “iyi ki ailede bir koruyucu melek var. Kardeşlerden biri tek gözlü, diğeri kör; biri saman üstünde yatıyor, diğeri zindanda.”

“Talihin dönecek,” demiş yıldızda yaşayan varlık. “Bundan böyle tek gözle yaşayacağın doğru. Fakat bunun haricinde mutlu olacaksın. Yeter ki bir daha tamamen akli başında olmak gibi salakça bir plan yapma.”

“O halde bu başarılması imkânsız bir şey mi?” diye iç çekmiş Memnon.

“Tam anlamıyla becerikli, tam anlamıyla güçlü, tam anlamıyla muktedir, tam anlamıyla mutlu olmak kadar imkânsız,” diye cevap vermiş cin. “Biz bile böyle olmaktan çok uzağız. Bütün bunların olduğu bir dünya var. Fakat uzayda dağınık halde bulunan bir trilyon dünyada her şey aşamalı olarak ilerler. İkincisinde birinciye göre daha az bilgelik ve haz mevcutken, üçüncüsünde

ikinciye göre daha az bilgelik ve haz mevcuttur. Ve bu, herkesin tamamen deli olduğu en sondaki dünyaya kadar böyle uzayıp gider.”

“Korkarım,” demiş Memnon, “bizim toprak ve su-
dan oluşan küçük dünyamız tam da bahsetmekle bana
şeref verdiğiniz o evrenin tımarhanesidir.”

“Tam olarak değil,” demiş cin. “Fakat buna yakın.
Her şey yerli yerinde olmalı.”

“Ama o halde,” demiş Memnon, “burada *her şeyin
en iyisi olduğunu* söyleyen kimi şair¹ ve filozoflar² fena
halde yanılıyor mu?”

“Evrenin genel düzeni göz önüne alındığında çok
haklılar,” demiş uzaylı filozof. “Ah!” diye cevap vermiş
zavallı Memnon, “Buna ancak tek gözlü olmayacağım
gün inanırım.”

1 Alexander Pope. (ç.n.)

2 Platon, Shaftesbury Kontu Anthony Ashley-Cooperi, Bolingbroke Vi-
kontu Henry St. John, Leibniz. (ç.n.)

İki Mütteselli

Büyük filozof Alıntısever¹ bir gün, üzgün ve üzgün olmak için de iyi bir sebebi bulunan kadına şöyle demiş: "Hanımefendi, büyük IV. Henry'nin kızı İngiltere kraliçesi² de sizin kadar mutsuzdu. Onu krallığından kovmuşlardı. Fırtına yüzünden okyanusta az kalsın canından olacaktı. Asil kocasının idam sehpasında can verdiğini gördü."

"Onun adına üzüldüm," demiş kadın ve kendi bahtsızlığına ağlamaya başlamış.

"Fakat," demiş Alıntısever, "Mary Stuart'ı düşünün. Kraliçe, çok güzel bas sese sahip mert bir müzisyeni³ son derece namusluca seviyormuş. Kocas⁴ müzisyeni kraliçenin gözü önünde öldürmüş. Daha sonra kraliçenin

1 Fransızca metinde *Citophile* olarak geçen isim Latinceden türetilmiş olup, "alıntı yapmayı seven" anlamına gelmektedir. (ç.n.)

2 Blanche of England. (ç.n.)

3 Mary Stuart'ın İtalyan nedimi David Rizzio. (ç.n.)

4 Mary Stuart'ın ikinci kocası Lord Darnley. (ç.n.)

dostu ve kuzeni, bakire olduğunu iddia eden Kraliçe Elizabeth, onu on sekiz yıl boyunca zindanda tuttuk-tan sonra siyah kumaşlarla örtülü bir idam sehpasında boynunu vurdurtmuş.”

“Bu çok zalimce,” demiş kadın ve tekrar kendi kede-rine gömülmüş.

“Yakalanıp boğulan güzeller güzeli Napoli Kraliçesi Giovanna’yı belki siz de duymuşsunuzdur?” demiş ka-dının avutucusu.

“Öyle bir şeyi hayal meyal hatırlıyorum,” demiş ke-derli kadın.

“Benim zamanımda yaşamış, akşam yemeğinden sonra tahttan indirilen ve ıssız bir adada ölen kraliçe-nin başından geçenleri size de anlatmam gerek.”

“O hikâyeyi çok iyi biliyorum,” diye cevap vermiş ka-dın.

“O halde size, felsefe öğrettiğim başka bir ünlü prensesin başına gelenleri anlatacağım. Bütün ünlü ve güzel prensesler gibi, bu prensesin de bir âşığı vardı. Bir gün babası prensesin odasına girdi ve âşığı yakala-dı. Âşığın yüzü alev alevdi, gözleri yakut gibi parlıyordu. Prensес de kıpkırmızıydı. Genç adamın yüzü babanın hoşuna o kadar gitmedi ki, delikanlıya eyalette o güne kadar atılan en şiddetli tokadı attı. Âşık bir maşa kap-tı ve babanın kafasını kırdı. İyi kötü iyileşen baba bugün hâlâ bu yaranın izini taşır. Ödö kopan prenses pence-

reden atladı ve ayağını incitti. Öyle ki prenses bugün gözle görünür şekilde topallamaktadır. Fakat bunun dışında harikulade bir vücuda sahip. Âşık, o çok yüce hükümdarın kafasını kırmaktan dolayı ölüme mahkûm edildi. Âşığını idam ederlerken prensesin nasıl bir halde olduğunu tahmin edebilirsiniz. Uzun zaman önce prensesi zindandayken görmüştüm. Bana başına gelen felaketleri anlatıp durmuştu.”

“O halde niçin benim de kendi felaketlerimi düşünmeme engel olmak istiyorsunuz?” demiş kadın.

“Zira,” demiş filozof, “bunları düşünmemek gerek. Bu kadar önemli kadınlar bu kadar bahtsızken, umutsuzluğa düşmek size hiç yakışmıyor. Hekabe’yi düşünün, Niobe’yi düşünün.”

“Ah!” demiş kadın. “Şayet onların zamanında veya bunca güzel prensesin zamanında yaşasaydım ve siz de onları teselli etmek için onlara benim başıma gelen felaketleri anlatsaydınız, onlar sizi hiç dinler miydi sanıyorsunuz?”

Ertesi gün filozof tek oğlunu kaybetmiş; az kalsın kederinden ölüyormuş. Kadın, çocuklarını kaybeden bütün kralların bir listesini çıkarttırmış ve listeyi filozofa götürmüştü. Filozof listeyi okumuş, çok doğru bulmuş; fakat gözyaşları dinmemiş. Üç ay sonra filozof ile kadın tekrar karşılaşmış ve her ikisi de birbirlerinin son derece neşeli olduğunu görüp hayrete düşmüş. Bunun

üzerine Zaman'a ithafen güzel bir heykel diktirmişler.
Heykelin üzerinde şöyle yazıyormuş:
TEK TESELLİ VERENE.

Scarmenado'nun Kendi Kaleminden Seyahatlerinin Tarihçesi

1600'de, Kandiye şehrinde doğdum. Babam Kandiye valisiydi. Iro adında¹ sivridilli vasat bir şairin beni metheden kötü şiirler yazdığını hatırlıyorum. Şair dize-lerinde benim doğrudan Minos'un² soyundan geldiğimi iddia ediyordu. Fakat babam gözden düştükten sonra, aynı şair başka şiirler yazmış ve benim olsa olsa Pasiphae³ ile âşığının soyundan geldiğimi iddia etmişti. Bu Iro denen adam çok kötü bir adamdı ve adadaki en iç sıkıcı namussuzdu.

On beş yaşına geldiğimde babam beni okumam için Roma'ya gönderdi. Roma'ya bütün hakikatleri öğrenmek umuduyla gittim. Zira o zamana kadar, Çin'den Alpler'e kadar şu fani dünyanın âdetlerine uygun olarak bana

1 Roi kelimesinin anagramı, 1683-1764 yılları arasında yaşamış Voltaire'in rakibi Pierre-Charles Roy adlı bir şaire gönderme. (ç.n.)

2 Yunan mitolojisinde, Girit'in efsanevi kralı, Zeus ile Europa'nın oğlu. (ç.n.)

3 Yunan mitolojisinde, güneşin efendisi Helios'un kızlarından biri. (ç.n.)

bunun tam tersi öğretilmişti. Emanet edildiğim Monsignor¹ Profondo tuhaf bir adam ve dünyanın görüp görebileceği en korkunç âlimlerden biriydi. Bana Aristoteles'in kategorilerini öğretmek istedi. Beni az kalsın gözde oğlanlar kategorisine sokacaktı, zor kaçtım. Geçit törenlerine, şeytan çıkarmalara ve birkaç hırsızlığa şahit oldum. Son derece ihtiyatlı biri olan Sinyora Olimpia'nın², satılmaması gereken pek çok şeyi sattığı söyleniyordu, fakat bu yalanın dik alasıydı. Bütün bunların bana pek hoş gözüksüğü bir yaşıyordum. Sinyora Fatelo adında, çok yumuşak bir ahlak anlayışına sahip genç bir kadın beni sevmek hevesine kapıldı. Artık mevcut olmayan bir tarikatın genç çömezleri, pek saygıdeğer Peder Poignardini ile pek saygıdeğer Peder Aconiti, Sinyora Fatelo'ya kur yapmaktaydı. Sinyora Fatelo tercihini benden yana kullanarak genç çömezlerin arasını düzeltti. Fakat bu sefer ben aforoz edilme ve zehirlenme³ tehlikesiyle karşı karşıya kaldım. Roma'dan Aziz Petrus Bazilikası'nın mimarisine hayran vaziyette ayrıldım.

Fransa'da dolaştım. Adil Louis zamanıydı. Bana sorulan ilk soru, yemekte Ancre mareşalinden⁴ küçük bir

1 Yüksek rütbeli papaz. (yay.n.)

2 Olimpia Maidalchini, Papa X. Innocentius'un erkek kardeşinin karısı. Papanın onun entrikaları sayesinde hatırı sayılır bir servet sahibi olduğu iddia edilmiştir. (ç.n.)

3 Borgia'lara gönderme. (ç.n.)

4 1575-1617 yılları arasında yaşamış Ancre Markizi Concino Concini, İtalyan siyasetçi, Kral XIII. Louis zamanında bakan. Louvre Köprüsü'nde kralın bilgisi dahilinde öldürülen Concini'nin cesedi gizlice gömülmüş, fakat ceset ertesi gün ayaktakımı tarafından mezarından çıkarılmış, sokaklarda sürüklenmiş, yakılmış, kemikleri nehre atılmıştır. (ç.n.)

parça isteyip istemediğim oldu. Halk onun etini kızartmış, isteyen herkese de bol keseden dağıtılmıştı.

Fransız devleti kimi zaman mecliste bir mevki, kimi zaman iki sayfa tartışmalı doktrin uğruna sürekli içsavaş halindeydi. Altmış yıldan uzun bir süredir kâh üstü örtülen kâh şiddetle üflenen ateş bu güzel ülkeyi kasıp kavuruyordu. Bunun nedeni Gallikan Kilisesi'nin¹ hakları idi. "Heyhat!" dedim, "oysa bu halk başlangıçta ne kadar yumuşak başlı bir halktı. Kim onu bu karakterinden vazgeçirmiş olabilir? Şakalar yapıyorlar, sonra Aziz Bartalmay Yortusu'nu kutluyorlar.² Sadece şaka yapmakla yetinecekleri güne ne mutlu!"

İngiltere'ye geçtim. Orada da aynı tartışmalar aynı şiddeti doğurmaktaydı. Bazı kutsal Katolikler kilisenin iyiliği için kralı, kraliyet ailesini ve bütün parlamentoyu barutla havaya uçurmaya ve İngiltere'yi bu sapkınlardan kurtarmaya karar vermişti.³ Bana, VIII. Henry'nin kızı pek mübarek Kraliçe Mary'nin beş yüzden fazla uyruğunu yaktırdığı meydanı gösterdiler. Bern'li bir rahip bunun çok iyi bir eylem olduğuna dair beni temin etti. Zira birincisi yakılanların hepsi de İngiliz'di; ikincisi ise, bunlar kutsal su kullanmıyorlar ve Aziz Patrik'in

1 1682-1790 tarihleri arasında var olan Fransız kilisesi. Gallikanizme göre kralların iktidarı papanın iktidarından bağımsızdı. (ç.n.)

2 1572'de gerçekleşen Aziz Bartalmay Yortusu Katliamı'na gönderme. (ç.n.)

3 5 Kasım 1605'te gerçekleşen, İngiltere tarihinde Barut Komplosu olarak bilinen komploya gönderme. (ç.n.)

mağarasına¹ inanmıyorlardı. Rahip bilhassa Kraliçe Mary'nin hâlâ azize ilan edilmemiş olmasına şaşırıyor, fakat kraliçenin kısa süre içinde, kardinal boş bir vakit bulur bulmaz azize ilan edileceğini umuyordu.

Hollanda'ya gittim. Daha ağırkanlı halkların arasında daha büyük bir huzur bulmayı umuyordum. Lahey'e geldiğimde saygıdeğer bir ihtiyarın kafasını kesiyorlardı. Bu, cumhuriyetin en liyakatli adamı olan Başbakan Barneveldt'in² kel kafasıydı. Bu sahnenin içimde uyandırdığı merhametle adamın suçunun ne olduğunu, devlete ihanet edip etmediğini sordum. "Bundan daha kötüsünü yaptı," dedi siyah pelerinli bir Protestan papazı. "Bu adam, ruhun imanla olduğu kadar iyi amellerle de selamete erebileceğine inanıyordu. Bu tür fikirler kök saldığı takdirde bir cumhuriyetin ayakta kalamayacağını, bu kadar rezil küfürleri bastırmak için katı kanunlar koymak gerektiğini siz de takdir edersiniz." Ülkenin derin görüşlü bir siyasetçisi ise bana iç çekerek şöyle dedi: "Heyhat, beyefendi! Bu güzel günler uzun sürmeyecek. Halkın bu kadar şevkli davranması sadece bir tesadüf. Karakterinin özü o iğrenç hoşgörü dogmasına meylediyor ve bir gün o eğilim geri gelecek. Bu, insanın tüylerini diken diken ediyor." Bense, ılımlılığın ve hoşgörünün

1 İrlanda'da yer alan Aziz Patrik'e İsa tarafından gösterilmiş olduğuna ve Araf'a açıldığına inanılan mağara veya kuyu. (ç.n.)

2 Johann van Olden Barneveldt, 1547-1619 yılları arasında yaşamış Arminiusçu devlet adamı. (ç.n.)

geri geleceği o uğursuz günleri beklemeden, katılığın hiçbir eğlenceyle hafifletilmediği bu ülkeyi hızla terk edip İspanya'ya gitmek üzere yola koyuldum.

Saray Sevilla'daydı. Kalyonlar gelmişti; yılın bu en güzel mevsiminde her şeye bolluk ve neşe hâkimdi. İki yanı portakal ve limon ağaçlarıyla dolu bir yolun sonunda, değerli kumaşlarla örtülü basamaklarla çevrili muazzam bir oyun alanı gördüm. Kral, kraliçe, *infant* ve *infanta*'lar¹ muhteşem bir sayebanın altında duruyordu. Bu saygın ailenin karşısında, daha yüksek başka bir taht yer alıyordu. Yol arkadaşlarımdan birine şöyle dedim: "Bu taht Tanrı için ayrılmadıysa, doğrusu başka neye yarar hiç bilemiyorum." Bu boşboğazca sözler ağırbaşlı bir İspanyol'un kulağına gitti ve bana pahalıya patladı. Bu arada ben hâlâ bir cümbüş veya boğa güreşi seyredeceğimizi hayal ederken, o tahta Büyük Engizisyoncu çıktı ve kral ile halkı kutsadı.

Sonra iki sıra halinde beyazlı, siyahlı, grili, ayakkabılı, ayakkabısız, sakallı, sakalsız, sivri kukuletalı, sivri kukuletasız keşişlerden oluşan bir ordu çıkageldi. Arkadan cellat göründü. Daha sonra *alguazil*'lerin² ve önde gelenlerin tam ortasında, başlarına iblisler ve alevler çizili torbalar geçirilmiş kırk kadar insan ortaya çıktı. Bunlar, Musa'dan mutlak surette vazgeçmek istemeyen Yahudiler ile vaftiz anneleriyle evlenen veya Atocha'lı Meryem'e tapmayan

1 İspanya krallığında kralın oğullarına ve kızlarına verilen ad. (ç.n.)

2 İspanyol kolluk kuvvetleri. (ç.n.)

veyahut nakit paralarını Hieronymusçulara bağışlamak istemeyen Hıristiyanlardı. Gayet dindar bir şekilde çok güzel dualar edildi. Dualardan sonra da suçlular hafif ateşte yakıldı. Bütün kraliyet ailesi bundan fevkalade ibret almış göründü.

Akşam tam yatmaya gidecekken, evime ellerinde Azize Hermandad figürleri taşıyan iki Engizisyoncu geldi. Beni şefkatle kucakladılar ve tek kelime etmeden son derece serin bir hücreye götürdüler. Hücredeki yegâne mobilya, hasır bir yatakla güzel bir haçtan ibaretti. Burada altı hafta kaldım. Bu süre sonunda saygıdeğer Engizisyoncu gelip kendisiyle görüşmem için bir adam yolladı. Engisizyoncu tamamen babacan bir şefkatle beni bir süre bağrına bastı. Bu kadar rahatsız bir yerde kaldığımı öğrenince buna samimi olarak üzüldüğünü, fakat evdeki bütün dairelerin dolu olduğunu, bir dahaki sefere daha rahat bir yere yerleştirileceğimi umduğunu söyledi. Sonra samimiyetle neden burada bulunduğumu bilip bilmediğimi sordu. Saygıdeğer rahibe, "Herhalde günahlarım yüzünden," diye cevap verdim. "Peki ama sevgili oğlum, hangi günah yüzünden buradasın? Konuş ve bana güven." Boşuna düşünüp durdum, bir türlü tahmin edemedim. İyliliksever rahip bana çeşitli ipuçları verdi.

Sonunda boşboğazca sözlerimi hatırladım. Küçük bir işkence ve otuz bin real tutarında bir para cezasıyla yakayı kurtardım. Beni, hürmetlerimi sunmak üzere

Büyük Engizisyoncuya götürdüler. Büyük Engizisyoncu terbiyeli bir adamdı. Bana küçük şölenini nasıl bulduğumu sordu. Ona çok lezzetli bulduğumu söyledim ve ne kadar güzel olursa olsun bu ülkeyi bir an evvel terk etmemiz gerektiği konusunda ısrarcı olmak üzere yol arkadaşlarıma koştum. Arkadaşlarımin bu arada İspanyolların din uğruna yaptıkları bütün büyük işleri öğrenecek vakti olmuştu. Meşhur Chiapas Piskoposu'nun hatıralarını okumuşlardı. Buna göre, Amerika'da Hıristiyanlığı kabul ettirmek için on milyon imansız gırtlaklanmış veya yakılmış veyahut boğulmuştu. Piskoposun abarttığını düşündüm. Fakat kurban sayısı beş milyona dahi indirilse, bu yine de muazzam bir rakamdı.

İçimdeki seyahat etme arzusu beni oradan oraya sürüklemeye devam ediyordu. Avrupa turumu Türkiye ile noktalamayı düşünmüştüm. Böylece Türkiye'ye doğru yola çıktık. Orada göreceğim şenliklerle ilgili fikir beyan etmemeye karar verdim. "Bu Türkler," dedim arkadaşlarıma, "vaftiz edilmemiş imansızlar. Dolayısıyla saygıdeğer Engizisyonculardan çok daha zalim olacaktırlar. Muhammedcilerin¹ ülkesine geldiğimizde iyisi mi hiç sesimizi çıkarmayalım."

1 Fransızcada XVI. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadar kullanılan *Mahométan/Mahométisme* kelimeleri, Muhammed'in Fransızca karşılığı olan *Mahomet* ile "müridi" anlamına gelen *-an* son ekinden oluşmuş olup, bu şekliyle "Muhammed'in müridi" anlamına gelmekteydi. Her ne kadar o tarihlerde illa pejoratif anlamda kullanılmamışsa da, bugün bu terim küçültücü kabul edilmektedir. Metnin aslına sadık kalmak adına, bu terim aynen çevrilmiştir. (ç.n.)

Sonunda Muhammedcilerin ülkesine ulaştım. Türkiye’de, Kandiye’dekinden çok daha fazla kilise olduğunu görünce fevkalade şaşırdım. Burada kalabalık keşiş gruplarının özgürce, kâh Yunanca kâh Latince, biraz da Ermenice Meryem’e dua etmelerine ve Muhammed’i lanetlemelerine izin verildiğini gördüm. “Bu Türkler ne iyi insanlar!” diye haykırdım. Konstantinopolis’teki Yunanlı Hıristiyanlar ile Latin Hıristiyanlar birbirleriyle kanlı bıçaklı düşman idi. Bu köleler birbirlerine, tıpkı sokaklarda birbirini ısırarak, sahiplerinin ayırmak için sopaladığı köpekler gibi zulmediyorlardı. Sadrazam o sıralarda Rumları koruyordu. Rum patriği beni Latin patriğin evinde akşam yemeğine gitmiş olmakla itham etti ve bütün maiyetin önünde ayak tabanlarıma yüz kere uzun tahtalarla vurulma cezasına çarptırıldım. Bu cezadan beş yüz *zecchino*¹ karşılığında kurtulabildim. Ertesi gün sadrazam boğuldu, ondan sonraki gün Latinleri tutan ve sadece bir ay sonra boğulacak olan halefi, beni bu sefer Rum patriğin evinde akşam yemeğine gittiğim için aynı para cezasına çarptırdı. Böylece kendimi Ortodoks kilisesine de Katolik kilisesine de gidememek gibi üzücü bir zaruret içinde buldum. Kendimi avutmak için son derece güzel bir Çerkez kızı kiraladım. Kız baş başa görüşmelerimizde dünyanın en sevgi dolu insanı iken, camide dünyanın en dindar insanı kesiliyordu. Bir

1 Eski bir İtalyan para birimi. (ç.n.)

gece aşktan kendini kaybettiği bir anda, beni öperken *Allah, Illah, Allah!* diye bağırdı. Bunlar Türklerin kutsal sözleriydi. Bense bunların aşk sözcükleri olduğunu sanıp avazım çıktığı kadar haykırdım: "*Allah, Illah, Allah!*"

"Ah!" dedi bana, "Tanrı'ya şükür! Siz Türk'sünüz." Bana bu gücü verdiği için Tanrı'ya şükrettiğimi söyledim ve kendimi talihli saydım. Ertesi sabah imam beni sünnet etmeye geldi. Biraz zorluk çıkardığım için, dü-rüst bir insan olan mahallenin kadısı kazığa oturtulmamı teklif etti. Bin *zecchino* karşılığında prepüsümü ve kıcıımı kurtarıp bundan böyle Türkiye'de Ortodoks ayinine de Katolik ayinine de katılmamaya ve bir ran-devuda *Allah, Illah, Allah!* diye bağırmamaya yemin ederek hemen İran'a kaçtım.

İsfahan'a geldiğimde kara koyunun mu, yoksa ak koyunun mu tarafında olduğum soruldu. Bu soruya, eti yumuşak olduktan sonra benim için hiçbirinin fark etmeyeceği şeklinde karşılık verdim. O sırada İranlıların hâlâ *ak koyun* ve *kara koyun* hizipleri şeklinde ikiye ayrıldığını göz önünde bulundurmak gerekir. Benim iki hiziple de alay ettiğim düşünüldü. Öyle ki, daha şehrin kapısında şiddetli bir davaya konu oldum. Koyunlardan kurtulmak, bana yine yüklü miktarda *zecchino*'ya mal oldu.

Yanımda bir tercümanla Çin'e kadar gittim. Tercüman beni, buranın, insanların özgürce ve neşe içinde yaşadığı bir ülke olduğuna dair temin etmişti. Tatarlar

her şeyi yakıp yıktıktan sonra ülkenin hâkimi haline gelmişlerdi. Bir yanda pek saygıdeğer Cizvit rahipleri, öte yanda pek saygıdeğer Dominikan rahipleri Tanrı adına ruhları kazandıklarını iddia ediyor; fakat kimse onların ne dediğini anlamıyordu. Onlar kadar azimli misyonerler görülmemiştir. Zira bunlar sırayla birbirlerine de zulmediyor, Roma'ya karşılıklı iftiralar atan cilt cilt mektuplar gönderiyor, tek bir ruh uğruna birbirlerini imansız ve yalancı olarak yaftalıyorlardı. Fakat aralarında özellikle selamlama biçimi konusunda hiddetli bir tartışma vardı. Cizvitler Çinlilerin anne ve babalarını Çin âdetlerine göre, Dominikanlar ise Roma âdetlerine göre selamlamasını istiyordu. Cizvitlerin beni Dominikan zannettiği bir olay oldu. Beni Tatar hazretlerine papanın casusu olarak tanıttılar. Yüce meclis bir mandarini görevlendirdi; mandarin de, ülkedeki dört sancağa kumanda eden sancak çavuşuna beni tutuklayıp törenle bağlamasını emretti. Yüz kırk kere diz çöktükten sonra nihayet majestelerinin huzuruna çıktım. Majesteleri bana papanın casusu olup olmadığımı, söz konusu prensin bizzat gelip onu tahttan indireceğinin doğru olup olmadığını sordurttu. Ona papanın yetmiş yaşında bir rahip olduğunu¹, yarı Tatar yarı Çinli fakat pek mukaddes majestelerinin bulunduğu yerden dört bin fersah uzakta oturduğunu, ellerinde şemsiyeyle

1 Papa X. Innocentius. (ç.n.)

nöbet tutan aşağı yukarı iki bin kadar askere sahip olduğunu, kimseyi tahtından etmediğini, dolayısıyla majestelerinin güven içinde uyuyabileceğini söyledim. Bu, hayatımın en az uğursuz macerası oldu. Beni Makao'ya gönderdiler; oradan Avrupa'ya doğru yola çıktım.

Golkonda kıyılarına yaklaştığımızda gemimin onarım görmesi gerekti. Bu süreyi, hakkında bütün dünyada harika şeyler anlatılan ve o sırada Delhi'de bulunan yüce Evrengzib'in sarayına giderek değerlendirdim. Onunla, Mekke şerifinin kendisine gönderdiği ulvi hediyeği görmekli bir törenle kabul edeceği gün tanışma şerefine nail oldum. Söz konusu hediye; zamanında kutsal evi, yani Kâbe'yi, yani Allah'ın evini süpürürken kullandıkları süpürge idi. Bu süpürge, ruhtaki bütün çöpleri süpüren ilahi süpürgenin bir sembolüydü. Evrengzib'in buna ihtiyacı varmış gibi bir hali yoktu. Evrengzib, bütün Hindistan'ın en dindar adamıydı. Gerçi erkek kardeşlerinden birini gırtlaklamış, babasını zehirlemişti. Yirmi raja ile bir o kadar serdar da işkenceyle öldürülmüştü. Fakat bütün bunların hiçbir önemi yoktu; her yerde varsa yoksa Evrengzib'in dindarlığından bahsediliyordu. Evrengzib, her cuma namazından sonra kafa kestiren Fas'ın pek yüce ve pek mukaddes imparatoru Muley Ismail dışında hiçbir hükümdarla mukayese edilmiyordu.

Ben tek kelime etmiyordum. Yaptığım seyahatler bana ders olmuştu; bu iki yüce hükümdar arasında

bir seçim yapmanın bana düşmediğini hissediyordum. Birlikte kaldığım genç bir Fransız, itiraf etmeliyim ki, hem Hindistan'ın imparatoruna hem de Fas'ın imparatoruna karşı saygısızlık etti. Bu delikanlı, Avrupa'da da çok dindar hükümdarlar olduğunu, fakat bunların devletlerini pekâlâ babalarını ve erkek kardeşlerini öldürmeden, uyruklarının kafasını kesmeden iyi idare edebildiklerini, hatta kiliseye gittiklerini söylemeye kalktı. Tercümanımız delikanlının günahkâr sözlerini Hintçeye çevirdi. Geçmişten ders aldığımdan hemen devaleri eyerlemelerini emrettim ve Fransız'la birlikte yola çıktık. Daha sonra yüce Evrengzib'in subaylarının hemen o gece bizi almaya geldiklerini, fakat evde sadece tercümanla karşılaştıklarını öğrendim. Tercüman meydana infaz edilmiş, bütün dalkavuklar da, herhangi bir dalkavukluk yapmadan tercümanın ölümünün çok adilane olduğunu dile getirmişti.

Dünyamızın sunduğu bütün hazları tatmak için geriye bir tek Afrika'yı görmek kalıyordu. Nitekim Afrika'yı da gördüm. Gemim zenci korsanlar tarafından ele geçirildi. Reisimiz bağıra çağıra yakındı, onlara niçin uluslararası kanunları bu şekilde ihlal ettiklerini sordu. Zenci kaptan ona şöyle cevap verdi: "Sizin burnunuz uzun, bizimki düz. Sizin saçlarınız düz, bizimkiler kıvrıkcık. Sizin deriniz kül rengi, bizimki abanoz rengi. Dolayısıyla bizler doğanın kutsal kanunlarına göre daima düşman

olmak zorundayız. Siz bizi Gine kıyılarında kurulan fuarlarda, gülünç olduğu kadar zahmetli bilmem hangi işlerde çalıştırmak üzere, sanki yük hayvanlarıymışız gibi satın alıyorsunuz. Bize sığır sinirinden yapılma kamçılarla vurup kendi içinde hiçbir değeri olmayan, bir Mısır soğanı kadar dahi değeri bulunmayan bir çeşit sarı toprak çıkartmak için dağları kazdırıyorsunuz. Bu yüzden biz de sizinle karşılaştığımızda, eğer daha güçlü durumdaysak, size tarlalarımızı sürdürüyoruz ya da burunlarınızı ve kulaklarınızı kesiyoruz.”

Bu kadar akli başında bir söyleve verilecek bir cevap yoktu. Kulaklarımı ve burnumu muhafaza etmek için yaşlı bir zenci kadının tarlasını sürmeye gittim. Bir yılın sonunda satın alınıp kurtarıldım. Dünyadaki bütün güzel, iyi ve harikulade şeyleri görmüştüm. Artık kendi memleketimden çıkmamaya kararlıyım. Kendi ülkemde evlendim, boynuzlandım ve bunun hayattaki en mutlu durum olduğunu anladım.

Micromégas Felsefi Bir Öykü

I. Bölüm

Bir Sirius Sakininin Satürn Gezegenine Yaptığı Yolculuk

Sirius adındaki yıldızın etrafında dönen gezegenlerden birinde, bizim küçük karınca yuvamıza yaptığı son yolculuk sırasında tanışma şerefine ulaştığım çok zeki bir delikanlı yaşamaktaydı. Bu gencin adı Micromégas¹ idi. Bütün büyüklere son derece yakışan bir isim. Boyu, sekiz fersah idi. Sekiz fersah derken, her biri beş ayak uzunluğunda seksen bin ayak demek istiyorum.

Şimdi kamuya daima yararı dokunmuş insanlar olan geometricilerden bazıları derhal tüy kalemlerine sarılıp, Sirius sakini Bay Micromégas'ın başından ayaklarına

¹ Bu isim, Yunanca "küçük" ve "büyük" kelimelerinden türetilmiştir. (ç.n.)

kadar toplam seksen bin adım uzunluğunda olduğunu ve bunun toplamda yüz yirmi bin ayak yaptığını, biz dünyalıların ise sadece beş ayak uzunluğunda olduğumuzu, dünyamızın çevresinin de dokuz bin fersahçık olduğunu hesaplayacaktır. Yine bu kişiler, Bay Micromégas'a hayat veren yerkürenin bizim küçük dünyamızinkinden tamı tamına yirmi bir milyon altı yüz bin kat daha büyük bir çevreye sahip olması gerektiğini de hesaplayacaktır. Doğada hiçbir şey bundan daha basit ve olağan değildir. Almanya'daki veya İtalya'daki kimi hükümdarların yarım saatte dolaşılacak küçüklükteki devletleri, Türk, Rus veya Çin imparatorluklarıyla kıyasladığımızda ortaya çıkan manzara, doğanın bütün varlıklara verdiği olağanüstü farklılıkların cılız birer imgesinden başka bir şey değildir.

Ekselanslarının boyu belirttiğim yükseklikte olduğundan, heykeltıraşlarımız ve ressamlarımız, Micromégas'ın bel ölçüsünün elli bin ayak genişliğinde olabileceği konusunda zahmetsizce hemfikirdirler. Doğrusu bu da çok yerinde bir orantıdır. Micromégas'ın burnu yüzünün üçte birini kapladığından ve o güzel yüzü de boyunun yedide birine tekabül ettiğinden, Siriuslunun burnunun tamı tamına altı bin üç yüz otuz üç ayak uzunluğunda olduğunu da kabul etmek gerekir. Fakat bu henüz kanıtlanmaya muhtaç bir mevzudur.

Micromégas'ın zekâsına gelince, bizde bulunabilecek en gelişmiş zekâlardan birine sahipti. Çok şey bilmekteydi; birazını da kendi keşfetmişti. Henüz iki yüz elli yaşına bile gelmeden, üstün zekâsı sayesinde yerel âdetlere uygun olarak kendi gezegeninin en şanlı kolejinde¹ okumaktaydı. Öklid'in elliden fazla önermesini tahmin etmişti, bu sayı, Blaise Pascal'ın tahmin ettiklerinin on sekiz fazlasıydı. Pascal, sırf eğlence olsun diye otuz iki önermeyi tahmin etmiş, fakat kız kardeşinin anlattıklarına göre sonradan hayli vasat bir geometrici, çok da kötü bir metafizikçi olmuştu. Micromégas dört yüz elli yaşına gelip de çocukluk çağından çıktığında, çapı yüz ayak bile olmayan ve sıradan mikroskoplarda gözükmeyen çok sayıda küçük böceğin varlığını açığa çıkardı. Bu konu hakkında son derece ilginç, fakat başına türlü işler açan bir kitap yazdı. Ülkesinin abur cubur şeylerle uğraşmaya düşkün ve son derece cahil bir adam olan müftüsü, kitabında şüpheli, yakışsız, cüretkâr, sapkın, sapkınlık kokan önermeler buldu ve onu hararetle itham etti. Mesele, Sirius'taki pirelerin maddesel biçimiyle salyangozlarının aynı nitelikte olup olmadığıydı. Micromégas kendini zekice savundu ve bütün kadınları kendi tarafına çekti. Dava iki yüz yirmi yıl sürdü. Nihayet müftü kitabın, bu kitabı hiç okumamış hukukçular tarafından mahkûm edilmesini

1 Çağın en iyi okulu sayılan Cizvit Koleji'ne gönderme. (ç.n.)

sağladı. Kitabın yazarı sekiz yüz sene süreyle saraydan men edildi.

Micromégas, tedirgin edici olaylarla ve küçük hesaplarla dolu bir saraydan sürülmüş olmaktan pek de gocunmadı. Müftü aleyhine çok hoş bir şarkı besteledi. Müftü ise şarkıyı dikkate almadı. Micromégas, tabiri caizse *aklını ve yüreğini* eğitmek için gezegen gezegen dolaşmaya başladı. Hayatta sadece posta veya at arabasında seyahat etmiş olanlar şüphesiz uzaydaki taşımacılık usulleri karşısında hayrete düşeceklerdir. Gezginimiz çekim yasaları ile bütün itim ve çekim güçleri hakkında olağanüstü bilgi sahibiydi. Bunlardan o kadar yerinde istifade edebiliyordu ki, kendisi ve maiyeti, kâh bir güneş ışını aracılığıyla kâh bir kuyruklu yıldızın yardımıyla, daldan dala atlayan kuş misali gezegenden gezegene atlayabiliyordu. Samanyolu'nu çok kısa bir sürede kat etti. Micromégas'ın Samanyolu'nu bezeyen yıldızların arasından, Papaz Derham'ın¹ teleskopunun ucunda görmüş olmakla böbürlendiği o güzel gök kubbeyi görmediğini itiraf etmek mecburiyetindeyim. Bay Derham'ın yanlış gördüğünü iddia ediyor değilim, Tanrı göstermesin! Fakat Micromégas olay yerindeydi ve o, iyi bir gözlemcidir. Yine de ben kimseyle çelişmek niyetinde değilim. Micromégas iyice turladıktan sonra Satürn gezegenine geldi. Yeni

1 William Derham, 1657-1735 yılları arasında yaşamış İngiliz din adamı, doğa filozofu. (ç.n.)

şeyler görmeye ne kadar alışık olursa olsun, gezegenin ve sakinlerinin küçüklüğü karşısında, kimi zaman en bilge kişilerin dahi engel olamadığı türden alaycı bir tebessümle gülümsemekten kendini alamadı. Zira en nihayetinde Satürn dünyadan sadece dokuz yüz kat büyüktür ve bu gezegenin yurttaşları aşağı yukarı bin kulaç boyunda cücelerdir. Micromégas önce bu insanlarla, Fransa'ya gelen bir İtalyan müzisyenin Lully'nin¹ besteleriyle alay edebileceği tarzda biraz alay etti. Fakat Siriuslu sağlam bir akla sahip olduğundan, kısa sürede düşünen bir varlığın sırf altı bin ayaklık boya sahip diye gülünç sayılmak zorunda olmadığını kavradı. Satürnlüleri şaşırttıktan sonra onlarla kaynaştı. Satürn Akademisi'nin sekreteriyle sıkı bir dostluk kurdu. Sekreter gerçekte hiçbir şey icat etmeyen, fakat başkalarının icatlarını çok iyi izah edebilen ve kendi çapında küçük dizeler yazıp büyük hesaplar yapan çok zeki bir adamdı.² Okurları memnun etmek adına, Micromégas ile sekreter bey arasında geçmiş eşsiz bir sohbeti aktaracağım.

1 Jean-Baptiste Lully, 1632-1687 yılları arasında yaşamış İtalyan asıllı Fransız besteci. (ç.n.)

2 1657-1757 yılları arasında yaşamış Fransız yazar, bilimseni, Fransız Bilimler Akademisi daimi sekreteri Bernard Le Bovier de Fontenelle'e gönderme. (ç.n.)

II. Bölüm

Sirius Sakininin Satürn Sakiniyle Sohbeti

Ekselansları yere uzandıktan ve sekreter de yüzüne yaklaştıktan sonra, "Doğanın çok çeşitli olduğunu kabul etmek gerek," dedi Micromégas.

"Evet," dedi Satürnlü, "doğa adeta bir çiçek bahçesi gibi; çiçekleri de..."

"Ah!" dedi Micromégas, "bırakın şimdi çiçek bahçesini."

"Bahçe," diye devam etti sekreter, "sarışınlar ve esmerlerden oluşan bir meclis gibi; bunların takip takıştırdığı süsler de..."

"Yeter ama, sizin esmerlerinizden bana ne?" dedi Micromégas.

"Yani doğa bir resim galerisi gibidir; tabloları da..."

"Hayır işte!" dedi gezginimiz. "Bir kez daha söylüyorum, doğa doğa gibidir. Niçin illa benzetmeler bulmaya çalışıyorsunuz ki?"

"Hoşunuza gitmesi için," diye cevap verdi sekreter.

"Hoşuma gidilsin istemiyorum," diye karşılık verdi gezgin. "Ben öğrenmek istiyorum. Öncelikle bana, gezegeninizdeki insanların kaç duyusu olduğunu söyleyin."

"Yetmiş iki duyumuz var," dedi akademisyen. "Ve her gün bu kadar az duyuya sahip olduğumuz için yakınıyoruz. Hayal gücümüz ihtiyaçlarımızın çok

1 Fontenelle'in *Meskûn Dünyaların Çokluğu* adlı eserinde kullandığı yapmacık dile gönderme. (ç.n.)

ötesinde. Sahip olduğumuz yetmiş iki duyu, halkamız ve beş uydumuzla kendimizi fazlasıyla kısıtlanmış hissediyoruz. Bütün merakımıza ve yetmiş iki duyumuzdan kaynaklanan çok sayıda tutkuya rağmen yine de bol bol sıkılacak vaktimiz oluyor.”

“Buna inanırım,” dedi Micromégas. “Zira bizim gezegenimizde yaşayanların aşağı yukarı bin duyusu var ve yine de adını koyamadığımız belli belirsiz isteklerimiz, adını koyamadığımız kaygılarımız oluyor. Bunlar bize aslında çok da iyi olmadığımızı, bizden çok daha kusursuz varlıklar bulunduğunu sürekli hissettiriyor. Ben biraz seyahat ettim; bizden çok daha aşağı seviyede faniler gördüm; bizden çok daha üstün olanları da gördüm. Fakat gerçek gereksinimlerinden daha çok arzuya, tatminden daha çok gereksinime sahip olmayan görmedim. Belki bir gün hiçbir şeyin eksik kalmadığı bir dünya görebilirim. Fakat şu ana kadar kimse bana böyle bir dünyanın varlığına dair somut haberler getirmedi.” Bunun üzerine Satürnlü ile Siriuslu çeşitli tahminler yürütmeye koyuldu. Fakat son derece parlak ve son derece belirsiz pek çok muhakemeden sonra tekrar olgulara dönmek zorunda kaldılar. “Siz kaç yıl yaşıyorsunuz?” diye sordu Siriuslu.

“Ah! Çok az,” diye cevap verdi Satürnlü küçük adam.

“Aynı bizdeki gibi,” dedi Siriuslu. “Hep ömrün çok kısa olmasından yakınıyoruz. Bu doğanın genel yasası olsa gerek.”

"Heyhat!" dedi Satürnlü. "Biz ancak Güneş'in beş yüz dönüş süresi kadar yaşıyoruz (Bu bizim ölçümümüzde aşağı yukarı on beş bin yıla tekabül etmektedir.). Gördüğünüz gibi, neredeyse doğar doğmaz ölüyor gibiyiz. Yaşamımız bir noktadan, vaktimiz bir andan, gezegenimiz ise bir atomdan ibaret. Tam bir şeyler öğrenmeye başlıyoruz ki, ölüm daha herhangi bir tecrübe edinmeden gelip bizi buluyor. Kendi adıma ben plan yapmaya cesaret edemiyorum. Kendimi muazzam bir okyanustaki küçücük bir damla gibi görüyorum. Bu dünyada sergilediğim şu gülünç görünümünden dolayı, bilhassa sizin karşınızda utanç duyuyorum."

Micromégas ona şöyle cevap verdi: "Eğer filozof olmasaydınız, bizim sizlerden yedi yüz kat daha uzun yaşadığımızı söyleyip sizi üzmekten korkardım. Fakat sizin de çok iyi bildiğiniz gibi, bedenimizi elementlere teslim etmek ve doğayı başka biçimde yeniden canlandırmak gerektiği vakit buna ölmek adı verilir. Bu dönüşüm ânı geldiğinde ise, bir sonsuzluk boyu yaşamak veya tek bir gün yaşamak tamamen aynı şeydir. Canlıların bizim gezegenimizdekilerden bin kat daha uzun yaşadığı ülkelere gittim ve orada dahi hâlâ homurdandıklarını gördüm. Fakat her yerde kendi payına düşenle yetinip doğanın yaratıcısına minnettar kalmayı bilen sağduyulu insanlar da var. Doğanın yaratıcısı evrene, harikulade bir uyum içeren çeşitlilik yaymıştır. Mesela

bütün düşünen varlıklar farklıdır, fakat hepsi düşünme ve arzulama yetisi bakımından temelde aynıdır. Madde her yere yayılmıştır, fakat her gezegende farklı özelliklere sahiptir. Siz gezegeninizdeki maddelerde bu farklı özelliklerden kaç tanesini gözlemliyorsunuz?”

“Eğer var olmadıkları takdirde bu gezegenin ayakta kalamayacağı türden özellikleri kastediyorsanız,” dedi Satürnlü, “biz üç yüz tane saydık. Kapsam, girimsizlik, hareketlilik, çekim gücü, bölünebilirlik ve benzerleri gibi.”

“Görünüşe göre,” diye cevap verdi gezgin, “bu az sayıdaki özellik, yaratıcının küçük ikametgâhınızla ilgili niyetleri için yeterliymiş. Yaradan’ın her şeyde sergilediği bu bilgeliğine hayranım. Her yerde farklılıklar, fakat yine her yerde orantı görüyorum. Gezegeniniz küçük, sizler de küçüksünüz; çok az duyunuz var; maddeniz de çok az özelliğe sahip. Bütün bunlar Tanrı’nın eseri. Güneşiniz yakından incelendiğinde ne renk?”

“lyice sarımsı bir beyaz,” dedi Satürnlü. “Işınlarından birini böldüğümüzde ise, ışının içinde yedi ayrı renk olduğunu görüyoruz.”

“Bizim güneşimiz kırmızıya çalıyor,” dedi Siriuslu. “Bizde otuz dokuz adet birincil renk var. Yaklaştığım bütün güneşler içinde bir diğerine benzeyen tek bir güneş dahi yoktu. Tıpkı sizde diğer bütün yüzlerden farklı olmayan tek bir yüz olmaması gibi.”

Micromégas aynı türde pek çok soru sorduktan sonra, Satürn'de kaç adet farklı öz bulunduğu konusunda bilgi edindi. Bunların sadece otuz kadar olduğunu öğrendi: Tanrı, uzay, madde, cisim sahibi hisseden ve düşünen varlıklar, cisimsiz düşünen varlıklar, birbirine nüfuz eden varlıklar, birbirine nüfuz edemeyen varlıklar ve benzerleri gibi. Geldiği gezegende bu türden üç yüz farklı öz bulunan ve seyahatleri sırasında ayrıca üç bin farklı öz sayan Siriuslu, Satürlü filozofu müthiş hayrete düşürdü. Nihayet, birbirlerine bildiklerinin birazını, bilmediklerinin ise çoğunu aktardıktan ve güneşin bir döngüsü süresince akıl yürüttükten sonra, birlikte küçük bir felsefi yolculuğa çıkmaya karar verdiler.

III. Bölüm

Sirius Sakini ile Satürn Sakininin Yaptığı Yolculuk

İki filozofumuz yanlarına çok sayıda matematiksel araç gereç alarak tam Satürn'ün atmosferine açılmak üzereyken, yolculuk haberini alan Satürlünün karısı gözyaşları içinde kocasına sitem etmeye geldi. Bu kadın; sadece altı yüz altmış kulaç uzunluğunda, fakat kısa boyunu pek çok başka güzellikle telafi eden ufak tefek bir esmer güzeliydi. "Ah, zalim!" diye haykırdı kadın.

“Sana on beş bin yıl direndikten sonra, tam kendimi bırakmaya başlamışken, kollarında henüz yüz yıl geçirmişken, sen beni başka dünyadan gelen bir devle seyahat etmek için terk ediyorsun. Git o halde, sen sadece bir meraklıydın, gerçek aşkı hiçbir zaman hissetmedin. Eğer gerçek bir Satürnlü olsaydın sadık olurdun. Nereye gideceksin? Ne istiyorsun? Bizim beş uydumuz bile senin kadar gezgin, halkamız bile senin kadar değişken değildir. Artık kararımı verdim, bundan böyle kimseyi sevmeyeceğim.” Filozof, bütün filozofluğuna rağmen kadını öptü, onunla birlikte gözyaşı döktü. Kadın ise bir süre kendinden geçtikten sonra, Satürnlü züppelerden birinin kollarında teselli bulmaya gitti.

Bu arada iki meraklımız yola çıktı. Önce, bizim küçük dünyamızın meşhur bir sakininin¹ de son derece isabetli şekilde tahmin ettiği gibi, hayli düz buldukları halkanın üzerine atladılar. Ardından uydudan uyduya geçtiler. Son uydunun hemen yakınından bir kuyruklu yıldız geçiyordu. Onlar da hizmetkârları ve araç gereçleriyle birlikte bu kuyruklu yıldızda atladılar. Aşağı yukarı yüz elli milyon fersah kadar gittikten sonra, Jüpiter’in uydularına rastladılar. Jüpiter’e indiler ve burada bir sene kaldılar. Bu süre zarfında, kimi önermeleri biraz sert bulan Engizisyoncu beyler olmasa şu an yayımlanabilecek son derece etkileyici sırlar öğrendiler. Öte

1 Hollandalı ünlü bilimsanısı Christiaan Huygens’e gönderme. (ç.n.)

yandan, kitaplarını görmeme övülesi bir cömertlik ve iyilikle izin veren ... piskoposunun kütüphanesinde bu eserin el yazmasını okuma fırsatı buldum. Ben de ona, Moréri'nin¹ bir sonraki baskısında hakkında uzun bir makale yazacağıma ve bilhassa saygıdeğer babalarının soyunu devam ettireceklerine dair büyük umutlar vaat eden mahdumlarını unutmayaacağıma dair söz verdim.

Fakat biz yine gezginlerimize dönelim. Jüpiter'den çıkınca, aşağı yukarı yüz milyon fersahlık bir mesafe aldılar ve bilindiği üzere bizim küçük gezegenimizden beş kez daha küçük olan Mars'ın yanından geçtiler. Bu gezegene hizmet eden ve bizim gökbilimcilerimizin gözünden kaçan iki uydu gördüler. Peder Castel² bunu duysa, bu iki uydunun varlığı aleyhine gayet de hoş yazılar yazardı. Fakat ben mutabakatla akıl yürütenlere güveniyorum. O değerli filozoflar, güneşten o kadar uzak olan Mars'ın bu iki uydu olmadan var olmasının çok güç olacağını bilirler. Her neyse, bizimkiler burayı o kadar küçük buldu ki, yatacak yer bulamamaktan korktular ve kötü bir kasaba kulübesine dudak büküp komşu şehre devam eden iki gezgin gibi yollarına devam ettiler. Fakat Siriuslu ile yoldaşı kısa süre sonra bu yaptıklarına pişman oldu. Uzun süre yol aldılar ve

1 Louis Moréri, 1643-1680 yılları arasında yaşamış Fransız rahip, ansiklopedist. (ç.n.)

2 Louis Bertrand Castel, 1688-1757 yılları arasında yaşamış Cizvit bilgin, matematikçi, fizikçi. (ç.n.)

hiçbir şey bulamadılar. Nihayet küçük bir ışık fark ettiler: Bu, Dünya idi. Jüpiter'den sonra Dünya daha da acıklı görünüyordu. Fakat ikinci kez pişman olmaktan korkup Dünya'ya inmeye karar verdiler. Kuyruklu yıldızın kuyruğuna geçtiler, hemen orada kutup ışıklarının hazır durduğunu görüp içine atladılar ve 5 Temmuz 1737 tarihinde Dünya'ya, Baltık Denizi'nin kuzey kıyısına indiler.

IV. Bölüm

Sirius Sakini ile Satürn Sakininin Dünya'da Başından Geçenler

Bir süre dinlendikten sonra, yemekte hizmetkârların gayet tadında hazırladıkları iki dağ yediler. Sonra geldikleri bu küçük karayı keşfetmek istediler. Önce kuzeyden güneye gittiler. Siriuslu ile hizmetkârlarının normal adımları aşağı yukarı otuz bin ayak genişliğindeydi. Boyu sadece bin kulaç olan Satürlü cüce onları ancak uzaktan nefes nefese takip edebiliyordu. Siriuslunun her bir adımında onun aşağı yukarı on iki adım atması gerekiyordu. Gözünüzün önüne (eğer böyle bir kıyaslama yapmama izin verilirse) Prusya Kralı'nın muhafız alayından bir yüzbaşıyı takip eden çok küçük bir süs köpeği getirin.

Bu yabancılar oldukça çabuk yol aldıkları için, otuz altı saat içinde dünyayı turladılar. Aslında güneş de, daha doğrusu dünya da bir günde buna benzer bir yolculuk yapar. Fakat kendi ekseninde dönmenin yürüyerek yol almaktan çok daha kolay olduğunu da hesaba katmak gerekir. Ve işte bizim gezginler de, *Akdeniz* adı verilen, onlara neredeyse seçilemeyecek kadar küçük görünen o su birikintisi ile *Büyük Okyanus* adı verilen ve bir köstebek yuvasını çevreleyen diğer göleti gördükten sonra başladıkları noktaya geri döndüler. Cüce suya ancak dizlerine kadar batarken, diğerinin ancak topuğu ıslanmıştı. Gezegende bir aşağı bir yukarı gidip gelirken burada birilerinin yaşayıp yaşamadığını anlamak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Eğildiler, yere yattılar, her yeri elleriyle yokladılar. Fakat elleri burada sürünen küçük varlıklarla orantılı olmadığından, bizlerin ve bu dünyada yaşayan diğer kardeşlerimizin yaşama şerefine nail olduğuna dair kendilerinde şüphe uyandırabilecek en ufak bir duyum algılamadılar.

Bazen olaylar hakkında biraz fazla hızlı hükme varan cüce, derhal dünyada kimsenin yaşamadığına kanaat getirdi. Bunun birinci kanıtı, kimseyi görmemiş olmasıydı. Micromégas ona nazikçe böyle düşünmenin yanlış mantık yürütmek demek olduğunu söyledi. "Zira," dedi Micromégas, "benim çok net bir şekilde seçebildiğim ellide bir büyüklükteki kimi yıldızları siz

küçük gözlerinizle göremiyorsunuz. Şimdi bundan o yıldızların var olmadığı sonucunu mu çıkartacaksınız?"

"Ama," dedi cüce, "her yeri iyice yokladım."

"Demek ki," dedi öteki, "yanlış hissetmişsiniz."

"Ama," dedi cüce, "bu gezegen o kadar kötü inşa edilmiş, o kadar intizamsız ve bana göre o kadar gülünç bir şekle sahip ki! Burada her şey büyük bir karmaşa içinde gibi. Birinin bile düz akmadığı şu küçük dereleri, ne yuvarlak, ne kare, ne oval ne de başka herhangi bir düzgün biçime sahip şu göletleri, bu gezegeni diken gibi kaplayan ve ayakları kesen şu küçük tanecikleri (dağları kastediyordu) görüyor musunuz? Gezegenin genel biçimini fark ettiniz mi? Kutuplarda ne kadar düz; gezegen güneşin etrafında ne kadar beceriksizce, kutup çevresini ne kadar verimsiz kılacak şekilde dönüyor? Aslında benim burada kimsenin olmadığını düşünmemin sebebi, bana göre sağduyulu insanların asla burada oturmak istemeyecek olması."

"İyi de," dedi Micromégas, "belki burada oturanlar da sağduyulu insanlar değillerdir. Fakat en nihayetinde bu gezegenin boşuna yaratılmamış olduğuna dair birtakım belirtiler var. Burada her şeyin size intizamsız göründüğünü söylüyorsunuz, zira Satürn ve Jüpiter'de her şey cetvelle çizilmiş gibi. Belki tam da bu nedenden ötürü buraya biraz karmaşa hâkim. Size yaptığım yolculuklarda sürekli farklılıklara rastladığımı söylememiş

miydim?" Satürnlü bütün bu savlara tek tek cevap verdi. Eğer şans eseri Micromégas konuşurken iyice hararetlenip elmas kolyesini koparmasaydı bu tartışmanın sonu gelmezdi. Ayarları birbirine eşit olmayan küçük elmaslar yere düştü. Bunların en büyükleri dört yüz libre, en küçükleri elli libre ağırlığındaydı. Cüce birkaçını topladı; elmasları gözüne yaklaştırdığında, bu elmasların yontulduğu şekliyle harikulade mikroskoplar olduğunu fark etti. Bunun üzerine eline yüz altmış ayak çapında küçük bir elmas alıp gözbebeğine yerleştirdi. Micromégas da kendine iki bin beş yüz ayak çapında bir tane seçti. Bunlar harikulade mikroskoplardı; fakat ilk anda hiçbir şey seçilmiyordu, zira bunları ayarlamak gerekiyordu. Nihayet Satürnlü, Baltık Denizi'nde dalgaların içinde kırırdayan ve hayal meyal seçilebilen bir cisim gördü. Bu bir balina idi. Küçükparmağıyla balınayı son derece becerikli bir şekilde aldı, başparmak tırnağının üzerine koyup Siriusluya gösterdi. Siriuslu ikinci kez dünyamızdaki varlıkların aşırı küçüklüğü karşısında gülmeye başladı. Dünyamızın meskûn olduğuna kanaat getiren Satürnlü, derhal dünyanın sırf balinalar için yaratıldığını düşündü. Aynı zamanda büyük bir muhakemeci de olduğundan, bu kadar küçük bir cisimciğin eylem gücünü nereden aldığını, düşünceye, iradeye, özgürlüğe sahip olup olmadığını da tahmin etmek istedi. Hayretler içerisindeki Micromégas,

hayvanı büyük bir sabırla inceledi. İncelemenin sonucu, bu hayvanda bir ruhun olabileceğine inanmanın mümkün gözükmediği yönündeydi. Bunun üzerine iki gezgin, ikametgâhımızda ruh olmadığına inanmaya başladı. Tam o sırada mikroskop yardımıyla Baltık Denizi'nde yüzen balina büyüklüğünde başka bir cisim fark ettiler. O çağda bir filozof sürüsünün kutup çemberinden dönmekte olduğu hatırlanacaktır.¹ Bu filozoflar kutup çemberinin altında, o zamana kadar kimsenin aklına gelmeyen gözlemler gerçekleştirmişti. Gazeteler gemilerinin Botni kıyılarında battığını, yolcuların canlarını zor kurtardığını yazacaktı. Fakat bu dünyada işlerin iç yüzü asla bilinemez. Ben saf saf olayın nasıl cereyan ettiğini anlatacak, kendimden hiçbir şey katmayacağım. Bu da bir tarihçi için hiç de azımsanacak bir çaba sayılmaz.

V. Bölüm

İki Gezginin Tecrübeleri ve Muhakemeleri

Micromégas elini hafifçe cismin ortaya çıktığı yere doğru götürdü, iki parmağını uzattı, sonra yanlış tu-tarım korkusuyla geri çekti, sonra parmaklarını tekrar

¹ Söz konusu filozoflar, jeodezik ölçümler yapmak üzere Laponya'ya giden Pierre Louis Maupertuis, Alexis Clairaut ve Pierre Charles Le Monnier idi. (ç.n.)

açarak söz konusu beyleri taşıyan gemiyi son derece ustalıklı tuttu ve ezmekten korktuğu için fazla sıkıştırmadan yine tırnağının üzerine koydu. “İlkinden ne kadar da farklı bir hayvan,” dedi Satürn’lü cüce. Siriuslu sözde hayvanı avcuna yerleştirdi. Bir kasırga nedeniyle havalandıklarını ve şu an bir tür kayalığın üstüne konduklarını düşünen yolcularla mürettebat harekete geçti. Denizciler şarap fıçılarını alıp Micromégas’ın eline attı, sonra da kendileri atladı. Geometriciler açölçerlerini, ölçekli cetvellerini ve iki Lapon hizmetçiyi alıp Siriuslu’nun parmaklarına indi. O kadar hareket ettiler ki, Siriuslu sonunda bir şeyin parmaklarını gıdıkladığını hissetti. Bu, işaretparmağına bir ayak derinliğinde daldırılan demir bir çubuktu. Siriuslu bu batma hissinden, elinde tuttuğu hayvancıktan bir şey çıktığı hükmüne vardı. Fakat bundan daha fazlasının olabileceğinden şüphe etmedi. Bir balınayı ve gemiyi hayal meyal gösteren mikroskop, insanlar kadar seçilmesi zor varlıkları hiç gösteremezdi. Burada kimsenin izzetinefsini yaralamak niyetinde değilim. Ancak önemli şahsiyetlerden bu noktada benimle birlikte önemli bir hususu gözden kaçırmamalarını rica etmek mecburiyetindeyim. İnsanların boyunun aşağı yukarı beş ayak olduğu düşünülürse, bizler dünya üzerinde, çevresi on ayak uzunluğunda bir bilyenin üzerinde duran ve boyu bir başparmağın altı yüz binde biri kadar olan bir hayvandan daha iri

durmuyoruz. Dünyayı elinde tutabilecek ve bizimkilerle orantılı uzuvlara sahip bir varlık düşünün. Bu tür varlıklardan pekâlâ çok sayıda mevcut olabilir. Ve şimdi çok rica ederim, bu varlıkların galip tarafa bir ya da iki köy kazandıran, sonra da bu köyleri kaybettiren bütün muharebeler hakkında ne düşüneceğini tahayyül edin.

Bir topçu yüzbaşı bu eseri okuyacak olsa, onun askerlerinin şapka uzunluğunu en az iki ayak yükselteceğine hiç şüphem yok. Fakat o yüzbaşıyı şimdiden ikaz ediyorum: Çabası boşuna olacak, o ve adamları sonsuz derecede küçük olmaktan kurtulamayacaklar.

O halde sözünü ettiğim cisimcikleri fark edebilmesi için Siriuslu filozofumuzun nasıl harikulade bir maharete sahip olduğunu varın siz düşünün! Leeuwenhoek ile Hartsoeker¹ bizleri oluşturan taneciği ilk kez gördüklerinde veya gördüklerini sandıklarında bile bu kadar şaşırtıcı bir keşif yapmış değillerdi. Micromégas bu küçük aletlerin kıpırdadığını gördüğünde, onları tek tek incelediğinde, yaptıkları her türlü işi takip ettiğinde kim bilir nasıl da mutlu oldu! Nasıl da haykırp mikroskoplarından birini sevinçle yol arkadaşının eline yerleştirdi! "Onları görüyorum," diyordu ikisi de aynı anda. "Bir şeyler taşıdıklarını, alçalıp yükseldiklerini

1 Antonie Philips van Leeuwenhoek, 1632-1723 yılları arasında yaşamış Hollandalı tüccar, bilimsen, mikrobiyolojinin kurucusu; Nicolaas Hartsoeker, 1656-1725 yılları arasında yaşamış Hollandalı matematikçi, fizikçi. (ç.n.)

görüyorsunuz, değil mi?" Konuşurken, böyle yeni şeyler görmekten doğan hazla ve onları düşürme korkusuyla her ikisinin de elleri titriyordu. Aşırı şüphecilikten aşırı saflığa geçiş yapan Satürn'lü, söz konusu varlıkların üreme halinde olduklarını sandı. "Ah!" dedi Satürn'lü. "Doğayı suçüstü yakaladım."¹ Oysa Satürn'lü görünüşe aldanmıştı – ki bu, mikroskop kullanılsın veya kullanılmasin çok sık karşılaşılan bir durumdur.

VI. Bölüm

İki Gezginin İnsanlarla Yaşadıkları

Cüce dostundan çok daha iyi bir gözlemci olan Micromégas, cisimciklerin aralarında konuştuğunu çok net anlıyordu ve bunu yol arkadaşına da söyledi. Üreme konusunda yanıldığı için utanan cüce, bunlara benzer türlerin birbirlerine fikir aktarabileceğine inanmak istemedi. Aslında o da Siriuslu kadar dilden anlıyordu; fakat cisimciklerimizin konuştuğunu duymuyor, dolaşısıyla konuşmadıklarını varsayıyordu. Kaldı ki zar zor seçilebilen bu varlıklar nasıl ses tellerine sahip olabilir, birbirlerine söyleyecek neleri bulunabilirdi ki? Konuşmak için düşünmek veya buna yakın bir şey yapmak gerekir. Şayet bunlar düşünüyorsa, bu, ruha tekabül

1 Fontenelle'e ait bir ifade. (ç.n.)

eden bir şeye sahipler demekti. Oysa bu türe ruha te-
kabül eden bir şey atfetmek Satürnlüye saçma görü-
nüyordu. "Ama," dedi Siriuslu, "daha demin bunların
seviştiğini sanmıştınız. Düşünmeden, birkaç laf etme-
den veya en azından ses çıkarmadan sevişilebilir mi
sanıyorsunuz? Öte yandan sizce, bir sav öne sürmek,
çocuk yapmaktan daha mı güç bir iştir? Bana göre her
ikisi de son derece gizemli şeyler."

"Artık ne inanmaya ne de inkâr etmeye cesaret ede-
biliyorum. Bende fikir kalmadı. Önce bu böcekleri in-
celemeye çalışmamız gerek; ondan sonra muhakeme
ederiz."

"Çok iyi dediniz," diye cevap verdi Micromégas ve
hemen bir makas çıkardı. Bu makasla tırnaklarını kesti,
başparmak tırnağından çıkan yongayla hemen geniş
bir huniye benzer bir tür konuşma borusu oluşturdu
ve künkünü kulağına koydu. Huninin çevresi gemiyi ve
bütün mürettebatı içine alıyor, tırnağın dairesel lifleri
en kısık sesleri dahi iletiyordu. Öyle ki filozof, maha-
reti sayesinde aşağıdaki böceklerin uğultusunu çok
net duyuyordu. Birkaç saat içinde sözleri seçti ve ni-
hayet Fransızca konuşulduğunu anladı. Her ne kadar
daha zahmetli bir şekilde olsa da, cüce de onun gibi
yaptı. Gezginlerin şaşkınlığı her an artıyordu. Aşağıda-
ki güvelerin gayet sağduyulu konuşmalar yaptıklarını
duyuyorlardı ve doğanın bu oyunu onlara açıklanamaz

görünüyordu. Siriuslu ile cüce arkadaşının bu cisimciklerle ilişki kurmak için nasıl yanıp tutuştuklarını siz de tahmin edersiniz. Cüce, gök gürültüsünü andıran sesinin, hele ki Micromégas'ınkinin bu pirelerin kulaklarını sağır etmesinden korkuyordu. Sesin şiddetini azaltmak şarttı. Siriuslu ile cüce arkadaşı ağızlarına küçük kürdanlara benzer bir şeyler koydu. Bu kürdanların iyice inceltilen ucu geminin yanı başına uzanmıştı. Siriuslu cüceyi dizlerine oturttu, gemiyi mürettebatıyla birlikte bir tırnağın üzerine yerleştirdi, başını eğip kısık bir sesle konuştu. Nihayet, alınan bütün bu tedbirler ve daha pek çok başka tedbir sayesinde şu şekilde konuşmaya başladı:

“Ey Yaradan'ın sonsuz küçüklüğün uçurumunda yaratmaya tenezzül ettiği görünmez böcekler! Anlaşılması imkânsız gibi görünen sırları keşfetmeme icazet verdiği için O'na şükürler olsun. Belki de benim sarayımda size bakmaya tenezzül dahi etmezler. Fakat ben kimseyi hakir görmüyorum ve sizi himayem altına almayı teklif ediyorum.”

Eğer gerçekten hayrete düşen birileri varsa, o da bu sözleri duyan insanlardı. Sesin nereden geldiğini tahmin edemiyorlardı. Geminin rahibi şeytan çıkarma duaları okudu, denizciler küfretti, gemideki filozoflar ise hemen yeni sistemler üretti. Fakat nasıl bir sistem kurarlarsa kursunlar, kendilerine hitap edenin kim

olduğunu asla tahmin edemediler. Bunun üzerine Micromégas'tan daha yumuşak bir sese sahip olan Satürn'lü cüce, onlara hangi türlerle muhatap olduklarını birkaç sözcükle izah etti. Onlara Satürn'den buraya yaptıkları yolculuğu anlattı, Bay Micromégas'ın kim olduğunu açıkladı. Onlara bu kadar küçük oldukları için acıdıktan sonra, öteden beri hiçliğe benzer bu sefil durumda yaşayıp yaşamadıklarını, sadece balinalara aitmiş gibi gözüken bu gezegende ne yaptıklarını, mutlu olup olmadıklarını, üreyip üremediklerini, bir ruha sahip olup olmadıklarını ve buna benzer yüzlerce soru sordu.

Kafilenin içinde diğerlerine göre daha cesur ve ruhundan şüphe edilmesine öfkelenen bir muhakemeci, açölçerin üzerinde doğrulttuğu pinüller aracılığıyla muhatabını inceledi, iki ayar yaptı, üçüncüde şöyle konuştu: "Beyefendi, sırf boyunuz bin kulaç diye kendinizi..."

"Bin kulaç mı?" diye haykırdı cüce. "Aman Tanrım! Boyumu nasıl bilebilir? Bin kulaç! Bir başparmak dahi yanılmadı. Nasıl olur? Bu cisimcik benim boyumu ölçtü! Cisimcik geometrici ve benim boyumu ölçtü. Oysa onu ancak mikroskop aracılığıyla görebilen ben, onun boy ölçüsünü bilmiyorum!"

"Evet, boyunuzu ölçtüm," dedi fizikçi. "Üstelik arkadaşınızın boyunu da ölçebilirim." Fizikçinin teklifi kabul edildi. Ekselansları boylu boyunca uzandı; zira ayakta kalsaydı, başı fazlasıyla bulutların üstünde kalacaktı.

Bizim filozoflar Micromégas'ın, Doktor Swift'in¹ açıkça söyleyeceği, fakat benim hanımlara duyduğum büyük saygıdan ötürü ismiyle zikretmekten kaçınacağım bir yerine kocaman bir ağaç diktiler. Daha sonra, uç uca taktıkları bir dizi üçgen aracılığıyla Micromégas'ın yüz yirmi bin ayak boyunda genç bir adam olduğu sonucuna vardılar.

Bunun üzerine Micromégas şu sözleri söyledi: "Hiçbir şeyi görünüşteki büyüklüğüne göre yargılamamak gerektiğini her zamankinden daha iyi anlıyorum. Ey bu denli sefil görünen varlıklara böyle bir zekâ bahşeden Tanrı! Senin için sonsuz küçüklük de sonsuz büyüklük kadar kolay. Bunla'dan da küçük varlıkların olması mümkün olsa, onlar da pekâlâ göklerde gördüğüm ve tek bir ayağı bile üzerinde bulunduğum şu gezegeni kaplayacak genişlikteki o harikulade hayvanlardan daha üstün bir zekâyâ sahip olabilirler."

Filozoflardan biri Micromégas'a, insanoğlundan çok daha küçük akıllı varlıkların olduğundan emin olabileceğini söyledi ve ona, Vergilius'un arılarla ilgili masallarını değil de², Swammerdam'ın keşfettikleri ile Réaumur'ün teşrih ettiklerini³ anlattı. Sonunda ona, arılar

1 Jonathan Swift ilahiyat doktoruydu. (ç.n.)

2 Bkz. *Georgica*, kitap IV, 1-280. (ç.n.)

3 Jan Swammerdam, 1637-1680 yılları arasında yaşamış Hollandalı biyolog, mikroskopi uzmanı; René Antoine Ferchault de Réaumur, 1683-1757 yılları arasında yaşamış Fransız biliminsanı. Her iki biliminsanı da böcekler üzerine yaptıkları ayrıntılı incelemelerle tanınır. (ç.n.)

insanların gözünde ne ise, bizzat Siriuslu bahsettiği o muazzam hayvanların gözünde ne ise, bu büyük hayvanlar onları olsa olsa birtakım cisimcikler gibi gören başka yaratıkların gözünde ne ise, arıların gözünde de o olan başka hayvanların var bulunduğunu söyledi. Yavaş yavaş sohbet iyice ilginç bir hale gelmeye başladı ve Micromégas şöyle konuştu:

VII. Bölüm

İnsanlarla Sohbet

“Ey ezeli varlığın hünerini ve kudretini göstermeye tenezzül edip de yarattığı siz akıllı cisimcikler! Sizler şüphesiz gezegeninizde hayli katıksız zevkler tadıyorsunuzdur. Zira bu kadar az maddeye sahip olup da neredeyse sadece akıldan ibaretmiş gibi görünen sizler, bütün ömrünüzü sevmek ve düşünmekle geçiriyor olmalısınız. Akıllı varlıkların gerçek hayatı da budur. Hiçbir yerde hakiki mutluluğa rastlamadım. Fakat hakiki mutluluğun burada bulunduğuna hiç şüphem yok.” Micromégas’ın söylevi bitince, bütün filozoflar kafa salladılar. Diğerlerinden daha dürüst olan biri iyi niyetle, çok az saygı gören bir avuç insan hariç geri kalan herkesin delilerden, kötülerden ve bahtsızlardan oluştuğunu itiraf etti. “Eğer kötülük maddeden kaynaklanıyorsa, aslında kötülük

yapmak için ihtiyaç duyduğumuzdan çok daha fazla maddeye sahibiz,” dedi bu filozof. “Ya da kötülük akıldan ileri geliyorsa, o zaman da fazla akla sahibiz. Mesele siz biliyor musunuz ki, sizinle konuştuğum şu anda¹ bizim türümüze mensup olup şapka takan yüz bin deli, bir o kadar sayıda fakat sarık takan başka yaratıkları öldürüyor veya onlar tarafından öldürülüyor ve dünyanın hemen hemen her yerinde bu durum ezelden beri böyle sürüp gidiyor?” Siriuslu titredi ve bu kadar cılız hayvanlar arasında bu kadar korkunç kavgalara sebebiyet veren meselenin ne olduğunu sordu. “Mesele,” dedi filozof, “sizin ökçeniz kadar bir toprak parçası.² Üstelik birbirini gırtlaklayan bu milyonlarca insandan biri bile bu toprak parçasında tek bir saman çöpüne sahip değil. Mesele; bu toprak parçasının *Sultan* diye anılan tek bir adama mı, yoksa nedendir bilinmez *Sezar* diye anılan başka bir adama mı ait olacağını belirlemekten ibaret. Söz konusu küçük toprak parçasını ikisi de görmedi ve görmeyecek de. Üstelik, birbirlerini gırtlaklayan bu hayvanların hemen hemen hiçbiri, uğruna birbirlerini gırtlakladıkları kişileri de hiç görmedi.”

“Ah, bedbahtlar!” diye haykırdı Siriuslu öfkeyle. “Bu ne akıl almaz, ne çılgın bir öfkedir! Üç adım atıp gülünç katillerle dolu bu karınca yuvasını üç topuk darbesiyle ezmek istiyorum.”

1 1735-1739 Osmanlı-Rus-Avusturya Savaşı. (ç.n.)

2 Kırım. (ç.n.)

“Zahmet etmeyin,” dediler ona. “Onlar kendilerini yok etmek için yeterince çaba sarf ediyorlar zaten. Bilin ki on yıl sonra bu sefillerden geriye yüzde biri bile kalmayacak. Bilin ki kılıç çekmeseler dahi, açlık, yorgunluk veya aşırılıklar hemen hemen hepsini yine götürür. Kaldı ki cezalandırılması gereken onlar değil. Asıl cezalandırılması gerekenler, çalışma odalarında, yediklerini hazmederken bir milyon insanın katledilmesini emreden ve daha sonra törenle Tanrı’ya şükreden yerleşik barbarlar.”

Gezgin, bu kadar şaşırtıcı tezatlar içindeki küçük insan soyuna karşı merhamet duydu. “Madem sizler o az sayıdaki bilge insanlardansınız,” dedi Micromégas bu beyefendilere, “ve görünüşe göre para için kimseyi de öldürmüyorsunuz, o halde neyle meşgul oluyorsunuz, söyleyin çok rica ederim.”

“Sinek teşrih ediyoruz,” dedi filozof. “Çizgileri ölçüyoruz, rakamları topluyoruz. Anladığımız iki, üç nokta üzerinde hemfikiriz; anlamadığımız iki veya üç bin şey üzerinde ise tartışıyoruz.”

Siriuslu ile Satürnlünün aklına hemen bu düşünen atomcukları hemfikir oldukları şeyler hakkında sorguya çekmek geldi. “Büyük Köpek Takımyıldızı ile İkizler Takımyıldızı arasını ne kadar hesapladınız?” dedi Micromégas onlara. Hepsi birden, “Otuz iki buçuk derece,” diye cevap verdi.

“Burası ile Ay’ın arasını kaç hesapladınız?”

“Dünyanın altmış yarıçapı kadar, küsuratsız.”

“Havanızın ağırlığı ne kadar?” Micromégas onların açığını yakaladığını düşünüyordu; fakat hepsi bir ağızdan havanın aşağı yukarı aynı miktardaki en hafif sudan dokuz yüz kere, düka altınından ise on dokuz bin kere daha hafif olduğunu söyledi. Bu cevaplar karşısında hayrete düşen Satürnlü cüce, on beş dakika önce ruha sahip olmadıklarını iddia ettiği insanları büyücü yerine koymaya kalktı.

Nihayet Micromégas şöyle dedi: “Madem dışınızda olanları bu kadar iyi biliyorsunuz, o halde hiç kuşku yok içinizde olanları bundan çok daha iyi biliyorsunuzdur. Bana ruhunuzun nasıl bir şey olduğunu, düşüncelerinizi nasıl oluşturduğunuzu anlatın.” Filozoflar daha öncekiler gibi yine hep bir ağızdan konuşmaya başladı; fakat bu sefer hepsi ayrı fikirdeydi. En yaşlısı Aristoteles’ten alıntılar yapıyor, diğeri Descartes’in ismini, bir başkası Malebranche’in ismini, bir başkası da Locke’un ismini zikrediyordu. Yaşlı bir Peripatosçu yüksek sesle ve güvenle şöyle konuştu: “Ruh bir enteleky ve olduğu gibi olma gücüne sahip bir akıldır. Nitekim Louvre baskısı, sayfa 633’te Aristoteles’in açıkça dile getirdiği düşünce de budur.” Ve yaşlı Peripatosçu söz konusu cümleyi aynen aktardı.

“Yunancayı çok iyi bilmiyorum,” dedi dev.

“Ben de bilmiyorum,” dedi filozof pire.

"O halde niçin Aristoteles adındaki adamdan Yunanca alıntı yapıyorsunuz?" dedi Siriuslu.

"ünkü insanın," diye cevap verdi bilgin, "hiç anlamadığı şeyleri en az anladığı dilde aktarması icap eder."

Sözü Descartesçi aldı ve şöyle dedi: "Ruh, anne karnında bütün metafizik fikirlere sahip¹, oradan çıkınca okula gitmek ve o zamana kadar bildiği fakat bundan sonra asla bilemeyeceği şeyleri tekrar öğrenmek zorunda kalan saf bir tindir."

"Peki," dedi sekiz fersahlık dev, "madem sakalın uzadığında dahi bu kadar cahilsin, o halde ruhunun anne karnında bu kadar bilge olmasına ne gerek var ki? Ayrıca tin derken ne demek istiyorsun?"

"Bu ne biçim soru?" dedi düşünür. "Bu konuda hiç bir fikrim yok benim. Tinin madde olmadığını söylüyorlar."

"Ama hiç olmazsa madde nedir onu biliyor musun?"

"Hem de çok iyi biliyorum," diye cevap verdi adam. "Mesela bu taş gri renkte, şu şekilde, üç boyutlu, belli bir ağırlığa sahip ve bölünebilir."

"İyi de," dedi Siriuslu, "sana bölünebilir, belli bir ağırlığa sahip ve gri renkte gözüken bu şeyin ne olduğunu söyleyebilir misin bana? Özelliklerini görüyorsun. Fakat nesnenin özü nedir, onu biliyor musun?"

"Hayır," dedi diğeri.

1 A priori (önsel) fikirler kavramına gönderme. (.n.)

“O zaman sen madde nedir bilmiyorsun.”

Micromégas bunları dedikten sonra, başparmağının üzerinde tuttuğu bir başka bilgeye hitap ederek ona ruhunun ne olduğunu ve ne yaptığını sordu. “Hiçbir şey yapmıyor,” diye cevap verdi Malebrancheci filozof. “Benim için her şeyi yapan Tanrı. Her şeyi onda görüyor, her şeyi onunla yapıyorum. Ben karışmadan O her şeyi yapıyor.”

“O halde var olmasan da olur,” dedi ona Siriuslu bilge. “Ya sen dostum,” dedi orada bulunan bir Leibnizciye, “senin ruhun nedir?”

“Vücudum çan görevi görürken ruh saatleri gösteren akreptir.¹ Veya şöyle diyelim, vücudum saatleri gösterirken ruh çan görevi görür. Veyahut ruhum evrenin aynası, vücudum ise bu aynanın çerçevesi. Gayet açık.”

Locke’un küçük bir yandaşı da hemen yakınlardaydı ve nihayet ona söz verildiğinde, “Nasıl düşündüğümü bilmiyorum,” dedi, “fakat duyularımın aracılığı olmadan asla düşünmediğimi biliyorum. Cisimsiz ve tinsel özler var mıdır, bundan hiç şüphem yok. Fakat Tanrı’nın maddeye düşünce aktarması imkânsız mıdır, bundan hayli şüpheliyim. Ezeli varlığa hürmet ediyorum. O’nu sınırlandırmak bana düşmez. Ben hiçbir şey öne sürmüyorum. Düşündüğümüzden daha çok olasılığın var olduğuna inanmakla yetiniyorum.”

1 Leibniz’in ön belirlenimli harmoni ilkesine gönderme. (ç.n.)

Siriuslu dev gülümsedi. Sonuncu ona en bilgisi gibi gözük müştü. Satürnlü cüce ise, aralarında aşırı bir orantısızlık olmasa Locke taraftarını kucaklayabilirdi. Fakat ne yazık ki ortaya bütün filozof hayvancıkların sözünü kesen kare takkeli¹ bir hayvancık çıktı ve bütün sırları bildiğini, bütün bunların Aziz Thomas'ın özetinde yer aldığını söyledi. İki semavi gezgini tepeden tırnağa şöyle bir süzdü ve yüzlerine karşı, şahıslarının, dünyalarının, güneşlerinin, yıldızlarının, her şeyin sadece insanoğlu için yaratıldığını öne sürdü. Bu söylev üzerine bizim gezginler, Homeros'un tanrıların payı olarak nitelendirdiği o bastırılamaz kahkahalara² boğuldu. Omuzları ve karınları ileri geri sarsılmaya başladı. Bu sarsıntılar içinde Siriuslunun tırnağında duran gemi Satürnlünün cebine düştü. Bizimkiler gemiyi uzun süre aradı. En sonunda bulup ustaca düzelttiler. Siriuslu küçük pirelerle yeniden konuşmaya başladı ve her ne kadar sonsuz küçüklükteki bu yaratıkların sonsuz büyüklükte bir kibre sahip olmasına için için biraz kızsada, onlarla yine de büyük bir iyilikseverlikle sohbet etti. Onların ebatlarına uygun ufak tefek bir felsefe kitabı yazacağına ve bu kitapta her şeyin özünü bulacaklarına dair onlara söz verdi. Nitekim gitmeden önce bu kitabı onlara verdi. Kitabı Paris'teki Bilimler Akademisi'ne gö-

1 Sorbonne Üniversitesi'ne mensup ilahiyat doktorlarına gönderme. (ç.n.)

2 Bkz. *Ilyada*, kitap I, 599-600. (ç.n.)

türdüler. Fakat akademinin yaşlı sekreteri¹ kitabı açtığında bomboş sayfalarla karşılaştı. “Ah!” dedi sekreter, “Tam tahmin ettiğim gibi.”

¹ Hikâyenin geçtiği 1737 yılında seksen yaşında olan ve halen Fransız Bilimler Akademisi’nin başkanlığını yapan Fontenelle’e gönderme. (ç.n.)

Beyaz ile Siyah

Kandehar eyaletindeki herkes genç Rustan'ın başından geçen macerayı bilir. Rustan, ülkedeki mirzalar-
dan birinin tek oğluydu. Mirza, bizdeki marki veya Almanlardaki baron gibi bir şeydir. Rustan'ın mirza olan babası, namusuyla kazandığı bir servete sahipti. Genç Rustan genç bir kızla veya kendi seviyesinde bir mirza kızıyla evlendirilecekti. İki aile de bu evliliği çok istiyordu. Rustan ebeveyninin teselli kaynağı olmalı, karısını mutlu edip kendi de onunla birlikte mutlu olmalıydı.

Fakat ne yazık ki Rustan, dünyanın en saygın fuarı sayılan, Basra ve Astrahan fuarlarıyla kıyas kabul etmeyecek derecede çok ziyaretçi çeken Kâbil fuarında Keşmir prensesini görmüştü. İşte yaşlı Keşmir hükümdarının kızıyla birlikte Kâbil fuarına geliş sebebi:

Yaşlı hükümdar hazinesindeki en nadide iki parçayı kaybetmişti. İlki, başparmak büyüklüğünde bir elması.

Elmasın üzerine, o sıralar Hintlilerin hâlâ vâkıf oldukları, fakat o zamandan bu zamana yitirdikleri bir maharetle yaşlı prensin kızının portresi kazanmıştı. İkinci parça ise, istenen yere kendiliğinden giden bir mızrak idi. Gerçi bu bizde öyle pek de olağanüstü bir şey değildir. Fakat Keşmir’de olağanüstü bir şey idi.

Majestelerinin maiyetinde yer alan bir Hint fakiri bu iki mücevheri çalmış, bunları prensese götürmüştü. “Bu iki parçayı özenle saklayın,” demişti ona, “kaderiniz bunlara bağlı.” Hint fakiri bu sözlerden sonra gitmiş, onu bir daha da gören olmamıştı. Umutsuzluğa düşen Keşmir dükü Kâbil fuarına gitmeye ve elması ile silahının dünyanın dört bir yanından bu fuara akın eden tüccarlardan birinin eline geçip geçmediğini görmeye karar vermişti. Dük bütün yolculuklarında kızını da beraberinde götürürdü. Kız elması kuşağına sıkı sıkı bağlamış; bu kadar sıkı sıkı saklayamadığı mızrağı ise, Keşmir’e Çin’den gelen büyük sandığının içine kilitlemişti.

Rustan ile prenses birbirlerini Kâbil’de gördüler, yaşlarının verdiği bütün iyi niyetle ve memleketlerinin bütün hassasiyetiyle birbirlerini sevdiler. Prens, Rustan’a aşkının nişanesi olarak elması verdi; Rustan ise onu gizlice Keşmir’de ziyaret edeceğine dair söz verdi.

Genç mirzana, sekreter, seyis, kâhya ve uşak olarak hizmet veren iki gözdesi vardı. Birinin adı Topaz’dı. Yakışıklı, endamlı, bir Çerkez kadar beyaz, bir Ermeni

kadar yumuşak başlı ve yardımsever, bir Mecusi kadar bilge idi. Diğerinin adı Abanoz'du. Abanoz; Topaz'dan daha aceleci, daha becerikli, hiçbir şeyi güç addetmeyen, son derece güzel bir zenci idi. Rustan onlara niyet ettiği yolculuğu anlattı. Topaz onu bu yolculuktan, efendisini kızdırmak istemeyen bir hizmetkârın ölçülü azmiyle vazgeçirmeye çalıştı, ona maruz kalacağı bütün tehlikeleri bir bir saydı. Ailelerini nasıl bu şekilde umutsuzluğa terk edebilirdi? Ebeveyninin kalbini nasıl hançerleyebilirdi? Topaz, Rustan'ı sarsmayı başardı. Fakat Abanoz efendisine güç verdi ve onu bütün çekincelerinden kurtardı.

Genç adamın bu kadar uzun bir yolculuğa çıkacak kadar parası yoktu. Bilge Topaz ona ödünç para vermezdi. Çareyi Abanoz buldu. Büyük bir beceriyle efendisinin elmasını çaldı, sahtesini yaptırıp gerçek elmasının yerine koydu ve gerçeğini birkaç bin rupi karşılığında bir Ermeni'ye rehin verdi.

Marki rupilerine kavuştuğunda, yolculuk için her şey hazır hale geldi. Markinin eşyaları bir file yüklendi, mayeti ata bindi. Topaz efendisine şöyle dedi: "Giriştiğiniz macerayla ilgili size sitem etme cüretini gösterdim. Fakat bir kez sitem ettikten sonra, boyun eğmek gerekir. Ben size aidim, sizi seviyorum, dünyanın öbür ucuna kadar peşinizden gelirim. Fakat giderken buradan iki fersah ötedeki kâhine bir danışalım." Rustan teklifi

kabul etti. Kâhin ona şöyle dedi: "Eğer doğuya gidiyorsan, batıya gideceksin." Rustan bu cümleden hiçbir şey anlamadı. Topaz cümlelerin hayra alamet olmadığını iddia etti. Her zaman gönül alıcı olan Abanoz ise Rustan'ı cümlelerin çok iyi bir alamet olduğuna ikna etti.

Kâbil'de başka bir kâhin daha vardı. Ona da gittiler. Kâbilli kâhin onlara şöyle dedi: "Eğer sahipsen, sahip olmayacaksın. Muzaffer isen, muzaffer olmayacaksın. Rustan isen, Rustan olmayacaksın." Bu kehanet ilkinden daha da anlaşılmaz göründü. "Kendinize dikkat edin," dedi Topaz.

"Siz hiç korkmayın," dedi Abanoz. Tahmin edileceği üzere, tutkusunu ve umudunu teşvik ettiği efendisinin gözünde hep bu ikinci danışman haklı idi.

Kâbil'den çıktıklarında, büyük bir ormandan geçtiler, çimlere oturup yemek yediler, atları otlamaya bıraktılar. Yemeği ve servis takımlarını taşıyan filin yükünü indirmeye hazırlanıyorlardı ki, Topaz ile Abanoz'un küçük kafiilde olmadığını fark ettiler. Bütün orman Abanoz ve Topaz'ın isimleriyle yankılandı. Uşaklar her yeri aradı, ormanı çığlıklarıyla doldurdu; fakat hiçbir şey göremeden, çığlıklarına karşılık alamadan döndüler. "Bir kartalla dövüşen ve onun tüylerini yolan bir akbaba gördük sadece," dediler Rustan'a. Bu dövüş Rustan'ın merakını kabarttı, yürüyerek belirtilen yere gitti, fakat ne akbaba ne de kartal gördü. Bunun yerine sırtında hâlâ yük

taşıyan filinin kocaman bir gergedanın saldırısına uğradığına tanık oldu. Biri boynuzuyla, diğeri hortumuyla vuruyordu. Gergedan Rustan'ı görünce fili bıraktı. Rustan'ın filini geri getirdiler, fakat atlar ortalıkta görünmüyordu. "Yolculuk ederken insanın başına ormanda ne kadar da tuhaf şeyler geliyor!" diye haykırdı Rustan. Uşaklar dehşete, aynı anda atlarını, sevgili zencisini ve asla aynı fikirde olmasa da daima dostluk beslediği bilge Topaz'ını kaybetmiş Rustan ise umutsuzluğa düştü.

Rustan yakında güzel Keşmir prensesinin dizi dibinde olacağını düşünerek avunurken, güçlü kuvvetli ve korkunç görünüşlü bir köylünün sopa darbeleriyle güttüğü çizgili büyük bir eşeğe rastladı. Bu türe mensup eşekler kadar güzeli, nadidesi ve hızlı koşanı yoktur. Eşek, hain adamın şiddeti gittikçe artan darbelerine bir meşe ağacını kökünden sökecek kuvvette çiftelerle karşılık veriyordu. Genç mirza haklı olarak sevimli bir canlı diye gördüğüm eşeğin tarafını tuttu. Köylü, eşeğe, "Bu yaptığını sana ödeteceğim," diyerek kaçtı. Eşek kurtarıcısına kendi dilinde teşekkür etti, yaklaştı, okşanmasına izin verdi, kendi de okşadı. Rustan yemeğini yedikten sonra eşeğe bindi ve kimileri yaya, kimileri fil sırtında peşi sıra gelen hizmetkârlarıyla birlikte Keşmir'e doğru yola koyuldu.

Rustan henüz eşeğine binmişti ki, hayvan Keşmir istikametinde gideceğine Kâbil yönüne döndü. Sahibinin yuları ters yöne döndürmesi, dizginlere asılması,

dizlerini sıkması, mahmuzları bastırması, dizginleri gevşetip tekrar kendine çekmesi, orayı burayı kamçılması hep boşunaydı. İnatçı hayvan hep Kâbil'e koşuyordu.

Rustan bir deve tüccarına rastladığında ter ve umutsuzluk içinde çırpınıyordu. Deve tüccarı ona şöyle dedi: "Efendi, sizi gitmek istemediğiniz yere götürmeye çalışan hayli kurnaz bir eşeğiniz var. Eğer onu bana bırakırsanız, develerimden dördünü seçip alabilirsiniz." Rustan kendisine bu kadar iyi bir alışveriş imkânı sağladığı için Tanrı'ya şükretti. "Topaz bana yolculuğun talihsiz olacağını söylemekte çok haksızmış," dedi ve en güzel deveye bindi. Kalan üç deve onu arkadan takip etti. Yeniden kafilesine katılan Rustan kendini saadetine götüren yolda buldu.

Rustan henüz dört fersah yol almıştı ki, köpükten bembeyaz kesilmiş kayaları yuvarlayan kabarık, geniş ve şiddetli bir sel yolunu kesti. İki kıyı da, gözleri karar-tan ve kanı donduran korkunç bir uçurum gibiydi. Ne geçmenin ne de sağa veya sola gitmenin imkânı vardı. "Korkarım yolculuğumu kınayan Topaz haklıydı," dedi Rustan. "Ben bu yolculuğa çıkmakla büyük hata ettim. Şimdi burada olsaydı, bana birkaç iyi nasihatte bulunabilirdi. Eğer Abanoz burada olsaydı, beni teselli eder, birtakım çareler bulurdu. Ama kimsem yok." Kafilesinin dehşeti Rustan'ın sıkıntısını artırıyordu. Gece kap-karanlıktı; onlarsa bütün geceyi yakınmakla geçirdiler.

Nihayet yorgunluk ve bıkkınlık âşık yolcunun uykusunu getirdi. Rustan güneş doğarken uyandı ve önünde sel yatağının her iki yakasını birleştiren çok güzel mermer bir köprü'nün yükseldiğini gördü.

Herkes hayret ve neşe içinde bağırdı. "Bu mümkün mü? Bu bir rüya mı? Bu nasıl bir mucizedir! Nasıl bir büyüdür! Köprüyü geçmeye cesaret etsek mi acaba?" Kafile diz çöktü, ayağa kalktı, köprüye gitti, yeri öptü, gökyüzüne baktı, ellerini açtı, titreyerek köprüye ayak bastı, gitti geldi. Herkes büyük bir sevinç içindeydi. Rustan şöyle diyordu: "Tanrı beni yine korudu. Topaz ne dediğini bilmiyordu. Kehanetler benim lehimeydi. Abanoz haklıydı. Fakat o niçin burada değil?"

Kafile sel yatağını henüz geçmişti ki, köprü korkunç bir gürültüyle sulara gömüldü. "Böylesi daha iyi!" diye haykırdı Rustan. "Tanrı'ya şükür! Tanrı'ya bin şükür! Tanrı, basit bir asilzade olmaktan öteye gidemeyeceğim ülkeme dönmemi istemiyor. Sevdiğim kızla evlenmemi istiyor. Ben Keşmir prensi olacağım. İşte bu şekilde Kandehar'daki küçük markiliğime *değil*, sevgili-me *sahip olacağım. Rustan olacağım ve Rustan olma-yacağım*, zira büyük bir prens olacağım. İşte kehanetin büyük bir bölümü açıkça lehime olacak şekilde açıklandı. Geri kalanı da kendiliğinden anlaşılır nasılsa. Çok mutluyum. Ama niçin Abanoz benimle birlikte değil? Onu Topaz'dan bin kat daha çok özlüyorum."

Rustan neşe içinde yine birkaç fersah yol aldı. Fakat günün sonuna doğru karşılarına bir uçurumdan daha yalçın, eğer tamamlanmış olsaydı Babil kulesinden daha yüksek bir dizi dağ çıktı ve korkuya kapılan kafilenin yolunu tamamen kesti.

Herkes haykırmaya başladı: "Tanrı burada ölüp gitmemizi istiyor! Köprüyü sırf dönüş umudumuz kalmasın diye yıktı. Dağları sırf ileri gitme imkânımız olmasın diye dikti. Ey Rustan! Ey bahtsız marki! Keşmir'i asla göremeyeceğiz ve asla Kandehar'a dönemeyeceğiz."

Rustan'ın ruhunda biraz ewel hissettiği ölçüsüz neshenin, kendisini mest etmiş ümitlerin yerini olabilecek en şiddetli keder, en ağır ümitsizlik aldı. Artık kehanetleri kendi lehine yorumlamaktan çok uzaktı. "Ey Tanrım! Ey Tanrı Baba! Dostum Topaz'ı kaybetmem şart mıydı?"

Rustan derin derin iç çekip bu sözleri söylerken ve umutsuzluğa kapılmış maiyetinin ortasında gözyaşı dökerken, aniden dağın temeli açıldı ve orada bulunanların kamaşan gözleri önünde tavanı kubbeli, yüz bin meşaleyle aydınlatılmış upuzun bir tünel belirdi. Rustan haykırdı; adamları diz çöktü, hayretten sırtüstü yere düştü, "Bu bir mucize!" diye bağırdı ve şöyle dedi: "Rustan, Vişnu'nun sevgili kulu, Brahma'nın gözdesiymiş. Rustan dünyanın hâkimi olacak." Kendini kaybeden, kendini aşmış hisseden Rustan da buna inandı.

"Ah Abanoz! Sevgili Abanoz! Neredesiniz? Niçin bütün bu mucizelere siz de şahit değilsiniz? Nasıl oldu da sizi kaybettim ben? Ey güzeller güzeli Keşmir prensesi, sizin o güzel yüzünüzü ne zaman göreceğim?"

Rustan hizmetkârlarıyla, filiyle ve develeriyle dağın içindeki tünelde ilerledi. Tünelin sonunda çiçeklerle bezenmiş, derelerin sınırladığı bir çayıra geldiler. Çayırın sonunda iki yanı göz alabildiğine ağaçlarla çevrili yollar uzanıyordu. Bu yolların sonunda bir ırmak vardı ve ırmak boyunca enfes bahçelerin içinde binlerce eğlence mekânı sıralanmıştı. Rustan her yerde insan seslerinin ve enstrümanların eşlik ettiği konserler duyuyor, danslar görüyordu. Irmağın üzerinde yer alan köprülerden birinin üzerinden aceleyle geçti ve rastladığı ilk insana bu güzel ülkenin neresi olduğunu sordu.

Bu soruyu sorduğu kişi ona şöyle cevap verdi: "Keşmir eyaletindesiniz. Neşe ve zevk içinde yaşayan insanların diyarındasınız. Senyör Barbabu ile evlenecek güzel prensesimizin evliliğini kutluyoruz. Babası onu Senyör Barbabu'ya verdi. Tanrı mutluluklarını daim etsin!" Bu sözler üzerine Rustan bayılıp yere düştü. Keşmirli asilzade Rustan'ın sara nöbeti geçirdiğini sandı ve onu evine taşıttırdı. Rustan burada uzun süre baygın yattı. Eyaletin en becerikli iki hekimini çağırarak üzere adamlar yollandı. Hekimler; biraz kendine gelen, hıçkırarak hıçkırarak ağlayan, gözlerini deviren ve ara ara, "Topaz,

Topaz, sen çok haklıydın!" diye haykıran Rustan'ın nabzını dinledi.

Hekimlerden biri Keşmirli asilzadeye şöyle dedi: "Aksanından delikanlının Kandeharlı olduğunu anlıyorum. Buranın havası ona yaramamış. Onu memleketine göndermek gerek. Gözlerinden delirdiğini anlıyorum. Onu bana emanet edin; ben onu memleketine geri götürürüm, onu iyileştiririm." Diğer hekim ise Rustan'ın sadece kederinden hasta düştüğünü, prensesin düğününe götürülmesi ve dans ettirilmesi gerektiğini söyledi. Hekimler bu şekilde fikir teatisinde bulunurken, hasta kendine geldi. İki hekim yollandı, Rustan da ev sahibiyle baş başa kaldı.

"Beyefendi," dedi Rustan ona, "sizin karşınızda bayıldığım için özür dilerim. Bunun nazik bir hareket olmadığını biliyorum. Bana yaptığınız iyiliklerin karşılığında filimi kabul etmenizi rica ediyorum." Bu sözlerden sonra Rustan ona, seyahatinin nihai amacını gizleyerek başından geçen bütün maceraları bir bir anlattı. Sonra da, "Fakat Vişnu ve Brahma adına söyleyin bana," dedi asilzadeye, "Keşmir prensesiyle evlenecek olan bu talihli Barbabu kimdir. Prensесin babası niçin onu kendine damat seçmiş, prenses onu niçin koca diye kabul etmiş?"

"Beyefendi," dedi Keşmirli Rustan'a, "prensес kesinlikle Barbabu'yla evlenmek istemedi. Aksine, bütün eyalet neşe içinde yapacağı evliliği kutlarken o ağlaya ağlaya

perişan oldu, sarayın kulesine kapandı. Kendisi için düzenlenen şenliklerin hiçbirini görmek istemiyor." Bu sözleri duyan Rustan yeniden doğduğunu hissetti. Kederden solmuş yüzüne renk geldi. "Peki söyleyin bana, çok rica ederim," diye devam etti Rustan, "Keşmir hükümdarı niçin kızını istemediği bir Barbabu'ya vermek için inat ediyor?"

"Mesele şu," diye cevap verdi Keşmirli, "yüce prensimizin gönülden bağlı olduğu koca bir elması ve mızrağı kaybettiğini biliyor musunuz?"

"Ah! Hem de çok iyi biliyorum," dedi Rustan.

"O halde şunu da bilin ki," dedi ev sahibi, "mücevherlerini dünyanın her yerinde arattırdıktan sonra bunların akıbetini bir türlü öğrenemediği için umutsuzluğa düşen hükümdarımız, bu iki mücevherden birini getirene her kim olursa olsun kızını vermeyi vaat etti. Barbabu adında bir asilzade elmasla birlikte geldi ve işte yarın prensesle o evlenecek."

Rustan'ın beti benzi attı, bir iltifat mırıldandı, ev sahibinden izin istedi ve hecin devesinin sırtında son hızla düğünün yapılacağı başkente koştu. Hükümdarın sarayına gelen Rustan, ona söylemesi gereken önemli şeyler bulunduğunu söyleyip huzura çıkmak için izin istedi. Rustan'a hükümdarın düğün hazırlıklarıyla meşgul olduğu söylendi. "Ben de tam bu nedenle onunla konuşmak istiyorum," dedi Rustan ve o kadar ısrar etti ki, sonunda onu takdim ettiler. "Hükümdar hazretleri,"

dedi Rustan, "Tanrı her gününüzü zaferle ve görkemle taçlandırırsın! Damadınız düzenbazın teki."

"Ne demek düzenbazın teki! Bu ne cüret! Keşmir dükünün bizzat seçtiği damadı hakkında böyle mi konuşuluyor?"

"Evet, o bir düzenbaz," diye devam etti Rustan. "Ve bunu Ekselanslarına kanıtlamak için de bunu getirdim. İşte elmasınız burada."

Hayrete düşen dük iki elması karşılaştırdı. Fakat bu işten hiç anlamadığı için, hangisinin gerçek olduğuna karar veremedi. "Burada iki elmas var," dedi dük. "Oysa benim tek bir kızımı var. Çok tuhaf bir durumda kaldım şimdi!" Dük, Barbabu'yu getirtti ve ona kendisini aldatıp aldatmadığını sordu. Barbabu elması bir Ermeni'den satın aldığına dair yeminler etti. Rustan kendi elmasını nereden aldığını söylemese de, bir çıkış yolu önerdi. Şayet ekselansları kabul ederse, rakibiyle hemen orada dövüşmeye hazır olduğunu söyledi. "Sizin damadınızın elmas getirmesi yetmez," dedi, "aynı zamanda cesaretini de kanıtlaması gerekir. Diğerini öldürenin prensesle evlenmesi sizce de iyi bir fikir değil mi?"

"Hem de çok iyi bir fikir," diye cevap verdi hükümdar. "Saray için de son derece güzel bir gösteri olacak. Hadi hemen dövüşün. Kazanan Keşmir geleneklerine göre mağlup olanın silahlarına el koyacak ve kızıyla evlenecek."

İki talip de hemen avluya indiler. Merdivenlerde bir saksağan ile bir karga durmaktaydı. Karga, "Dövüşün, dövüşün," saksağan ise, "Dövüşmeyin," diye bağıırıyordu. İki rakip, karga ile saksağanı hayal meyal fark etmişti ki dövüş başladı. Bütün saray mensupları etraflarında çember oluşturdu. Hâlâ kulesinde kapalı olan prenses gösteriye katılmak istememişti. Prensese sevgilisinin Keşmir'de olduğunu tahmin edemezdi ve Barbabu'dan da o kadar öğreniyordu ki hiçbir şey görmek istemiyordu. Dövüş olabilecek en iyi şekilde sonuçlandı. Barbabu yere serildi. Halk buna bayıldı; zira Barbabu çirkin, buna karşılık Rustan çok yakışıklı idi. Kamuoyunu etkilen şey hemen hemen hep budur.

Galip gelen Rustan mağlubun zırhını, yağlığını ve miğferini giydi, bütün maiyeti de peşine takıp askeri bando eşliğinde sevgilisinin penceresinin altına gitti. Herkes şöyle bağıırıyordu: "Güzel prensese, gelin de çirkin rakibini öldüren yakışıklı kocanızı görün." Prensese nedimleri de aynı sözleri tekrarlamaktaydı. Prensese de şanssızlık bu ya kafasını pencereye yasladı ve iğrendiği adamın zırhını görünce ümitsizliğe düşüp Çin'den gelen sandığına koştu ve zırhına rağmen sevgili Rustan'ının göğsünü deiecek olan ölümcül mızrağı fırlattı. Rustan canhıraş bir çığlık attı ve prensese bu çığlıkta talihsiz sevgilisinin sesini tanır gibi oldu.

Prenses gözlerinde ve kalbinde ölüm korkusuyla saçı başı darmadağın aşağıya koştı. Rustan kanlar içinde babasının kollarına düşmüştü. Prenses onu gördü. Ah, o nasıl bir andı! Ah, o karşılaşma acısı da, sevgisi de, dehşeti de tarif edilemeyen nasıl bir karşılaşmaydı! Prenses, Rustan'ın göğsüne kapandı, onu öptü ve ona, "Sevgilinin ve katilinin ilk ve son öpücüğünü işte böyle almış oldun," dedi. Sonra prenses mızrağı yaradan çekti, kendi kalbine sapladı ve taptığı sevgilisinin üzerinde can verdi. Dehşete düşen, kendini kaybeden, kızı için ölüme gitmeye hazır olan baba boşuna prensesi hayata döndürmeye çalıştı. Prenses artık yaşamıyordu. Hükümdar ölümcül mızrağı lanetledi, parçalara ayırdı ve uğursuz elmaslarını uzağa fırlattı. Kızı için bu sefer düğün yerine cenaze hazırlıkları yapılırken, hükümdar da kanlar içinde yatan ve hâlâ hayatta olan Rustan'ı sarayına taşıttırdı.

Yatağa yatırılan Rustan'ın ölüm döşegenin her iki yanında gördüğü ilk şey, Topaz ile Abanoz oldu. Duyduğu şaşkınlık ona biraz güç verdi. "Ah, sizi zalimler! Niçin beni bıraktınız? Talihsiz Rustan'ın yanında olsaydınız, belki de prenses hâlâ yaşıyor olurdu."

"Ben sizi bir an bile yalnız bırakmadım," dedi Topaz.

"Ben hep yanınızdaydım," dedi Abanoz.

"Ah, ama siz neler diyorsunuz? Niçin son anlarımda benimle dalga geçiyorsunuz?" dedi Rustan bitkin bir sesle.

"Bana inanabilirsiniz," dedi Topaz. "Bildiğiniz gibi, korkunç sonuçlarını öngörmüş olduğum bu uğursuz yolculuğa çıkmanızı hiçbir zaman tasvip etmedim. Akbabayla dövüşen ve akbabanın yolduğu kartal bendim. Sizi memleketinize dönmeye mecbur etmek için yükünüzü taşıyan fil bendim. Sizi size rağmen baba ocağına döndürmeye çalışan çizgili eşek bendim. Atlarınızı ben yoldan çıkardım. İlerlemenizi engelleyen seli ben yarattım. Sizin o uğursuz yolunuzu kesen dağ ben diktim. Size memleket havası tavsiye eden hekim bendim. Size dövüşmemenizi salık veren saksağan bendim."

"Ben de," dedi Abanoz, "kartalı yolan akbabaydım. File yüz boynuz darbesi vuran gergedan, çizgili eşi döven kötü adam, felaketinize koşmanız için size develerini veren tüccardım. Üstünden geçtiğiniz köprüyü ben inşa ettim. İçinden geçtiğiniz mağarayı ben oydum. Sizi yol almaya teşvik eden hekim, dövüşmeye iten karga bendim."

"Heyhat! Kehanetleri hatırla," dedi Topaz. "*Eğer doğuya gidiyorsan, batıya gideceksin.*"

"Evet," dedi Abanoz, "burada ölüleri yüzleri batıya dönük olacak şekilde gömerler. Kehanet çok açıktı, nesini anlamadın? *Eğer sahipsen, sahip olmayacaksın.* Nitekim elmasın vardı, fakat bu elmas sahte idi ve sen bunu bilmiyordun. Galip geldin ve ölüyorsun. Sen Rustan'sın ve yakında Rustan olmayacaksın. Bütün kehanetler gerçekleşti."

Abanoz böyle konuşurken, Topaz'ın bedeninde dört adet beyaz kanat, Abanoz'un kinde ise dört adet siyah kanat belirdi. "Neler görüyorum?" diye haykırdı Rustan. Topaz ile Abanoz bir ağızdan cevap verdi: "Karşında iki koruyucu meleğin duruyor."

"İyi de beyler," dedi talihsiz Rustan, "neden benimle uğraşıyordunuz? Tek bir zavallıya niçin iki koruyucu melek düşsün?"

"Kural bu," dedi Topaz. "Her insanın iki koruyucu meleği vardır. Bunu ilk kez dile getiren Platon'du, diğerleri ondan sonra bunu tekrar tekrar dile getirdi. Gördüğün gibi, bu tamamen doğru bir tespitti. Şu an seninle konuşan ben, senin koruyucu meleğimin. Benim görevim, hayatının son anına kadar sana göz kulak olmaktır. Ve ben bu görevi sadakatle yerine getirdim."

"Fakat," dedi ölmekte olan Rustan, "senin görevin bana hizmet etmek idiyse, o halde ben senden çok daha üstün bir yaratılıştayım demektir. Hem sonra beni giriştiğim bütün işlerde yüzüstü bıraktıktan, beni ve sevgilimi sefil bir ölüme terk ettikten sonra nasıl benim koruyucu meleğim olduğunu söylemeye cüret ediyorsun sen?"

"Heyhat! Bu senin kaderindi," dedi Topaz.

"Eğer her şeyin nedeni kaderse," dedi ölüm döşeğindeki Rustan, "koruyucu meleğe ne gerek var? Ya sen Abanoz, dört adet siyah kanadınla görünüşe göre sen de benim kötü meleğimsin?"

“Aynen dediğiniz gibi,” diye cevap verdi Abanoz.

“Peki ama sen benim prensesimin de mi kötü meleğiydın?”

“Hayır, onun kendi kötü meleği vardı ve ben de ona kusursuz bir şekilde destek oldum.”

“Ah, lanet olası Abanoz! Eğer bu kadar kötüyse, o zaman sen Topaz’la aynı efendiye ait değilsin demektir? İkiniz farklı ilkelerle mi oluşturulduunuz? Biriniz doğuştan iyi, diğersiniz doğuştan kötü mü?”

“Bu artık önemi kalmayan, fakat çok çetrefilli bir nokta,” dedi Abanoz.

“İyiliksever bir varlığın bu kadar uğursuz bir melek yaratması mümkün değil,” dedi can çekişen Rustan.

“Mümkün veya değil,” diye devam etti Abanoz, “durum sana anlattığım gibi.”

“Heyhat!” dedi Topaz, “Zavallı dostum, bu namussuzun, kanını coşturup ölümünü hızlandırmak için seni tartışmaya sürükleyerek sana hâlâ kötülük etmekte olduğunu görmüyor musun?”

“Sen de git, ondan ne kadar memnun değilsem, senden de o kadar memnun değilim,” dedi kederli Rustan. “En azından o bana kötülük etmek istediğini açık açık söylüyor. Oysa beni savunduğunu iddia eden senin, bana hiçbir şekilde iyiliğin dokunmadı.”

“Buna çok üzüldüm,” dedi koruyucu melek.

"Ben de," dedi ölmekte olan Rustan. "Bütün bunların altında benim anlamadığım bir şeyler var."

"Benim de," dedi zavallı koruyucu melek.

"Biraz sonra her şeyi öğreneceğim," dedi Rustan.

"Orasını bekleyip göreceğiz," dedi Topaz.

Bunun üzerine her şey yok oldu. Rustan kendini tekrar baba ocağında buldu. Evinden, bir saat kadar uyuyakaldığı yatağından hiç çıkmamıştı.

Rustan sıçrayarak, ter içinde, kafası karmakarışık bir şekilde uyandı; kendini yokladı, uşaklarını çağırdı, haykırdı, zil çaldı. Uşağı Topaz gece takkesiyle, esneye esneye koştu geldi. "Ben öldüm mü, yaşıyor muyum?" diye haykırdı Rustan. "Güzel Keşmir prensesi de ölümden kurtulacak mı?"

"Efendim rüya mı gördü?" diye cevap verdi Topaz soğuk bir tavırla.

"Ah!" diye haykırdı Rustan, "Peki o dört siyah kanadıyla o barbar Abanoz'a ne oldu? Beni böyle zalimce ölüme sürükleyen o idi."

"Beyefendi, o yukarıda fosur fosur uyuyor. Getirtelim ister misiniz?"

"Alçak! Altı aydır bana işkence ediyor. Beni uğursuz Kâbil fuarına o götürdü. Prensesin bana verdiği elması o çaldı. Seyahatimin, prensesimin ölümünün ve bu gencecik yaşımda ölüp gitmeme neden olan mızrak yarasının yegâne sorumlusu o!"

"Müsterih olun," dedi Topaz. "Siz hiç Kâbil'e gitmediniz. Keşmir prensesi diye biri olmadı. Babasının sadece iki oğlu var, onlar da şu an okuyorlar. Hiç elmasınız olmadı. Prenses hiç doğmamış olduğuna göre ölmüş de olamaz. Ve siz de son derece sağlıklısınız."

"Ama nasıl olur! Sen, Keşmir prensinin yatağında ölümüne tanık olmadın mı? Beni bu kadar felaketten korumak için sırasıyla kartal, fil, çizgili eşek, hekim ve saksıyağ olduğunu itiraf etmedin mi?"

"Beyefendi, siz bütün bunları rüyanızda gördünüz. Düşüncelerimiz uyanıkken ne kadar bize bağlı değilse, uykuda da o kadar bize bağlı değildir. Görünüşe göre ileride işinize yarayacak birtakım dersler çıkarmanız için, Tanrı aklınızdan bu düşünce silsilesinin geçmesini istemiş."

"Sen benimle dalga geçiyorsun," dedi Rustan. "Ben kaç saat uyudum ki?"

"Efendim, topu topu bir saat uyudunuz."

"İyi de bir saat içinde nasıl Kâbil fuarına gitmiş, geri dönmüş, Keşmir'e seyahat etmiş, Barbabu ve prensesle birlikte ölmüş olabilirim o zaman, seni lanet olasıca çokbilmiş?"

"Beyefendi, bundan daha kolay ve daha sıradan bir şey olamaz. Hatta bundan çok daha az bir sürede dünyayı dolaşıp bundan çok daha fazla macera yaşayabildiniz."

“Zerdüş’tün kaleme aldığı İran tarihinin özetini bir saatte okuyamaz mısınız? Oysa bu özet, sekiz yüz bin yılı kapsar. Bu sürede cereyan etmiş olan bütün olaylar gözlerinizin önünden bir saat içinde akıp gider. Şimdi bana diyeceksiniz ki, Brahma için bu olayları sekiz yüz bin yıla yaymak da bir saat içine sıkıştırmak da aynı derecede kolaydır. İşte olay tam da bu. Zamanın, çapı sonsuz büyüklükte bir tekerlek üzerinde döndüğünü hayal edin. Bu muazzam tekerleğin altında, iç içe geçmiş sayısız başka tekerlek olsun. Büyük tekerleğin bir tur döndüğü sürede, merkezde yer alan ve gözle seçilemeyen tekerlek, sayısız tur atar. O halde dünyanın başlangıcından sonuna dek bütün olayların arka arkaya bir saniyenin onda birinden daha kısa sürede vuku bulabileceği açıktır. Buradaki durumun da aynı olduğunu söyleyebiliriz.”

“Söylediklerinden hiçbir şey anlamıyorum,” dedi Rustan.

“Dilerseniz,” dedi Topaz, “bütün bunları açık seçik anlamanızı sağlayacak bir papağanım var. Büyük tufandan biraz önce doğmuş, Nuh’un gemisinde bulunmuş. Papağanım çok şeyler gördü. Oysa henüz bir buçuk yaşında. Size son derece ilginç olan kendi hikâyesini de anlatacaktır.”

“Hemen gidip papağanınızı getirin,” dedi Rustan. “Tekrar uykuya dalana kadar beni eğlendirir.”

“Papağan rahibe olan kız kardeşimde,” dedi Topaz. “Gidip getireceğim, çok memnun kalacaksınız. Onun hafızası kuvvetlidir ve anlatacaklarını sürekli espri yapmaya çalışmadan, süslü cümleler kurmadan basit bir dille anlatır.”

“Aman böylesi daha iyi,” dedi Rustan. “Ben böyle hikâyeleri severim.” Rustan’ın yanına getirilen papağan şöyle konuştu:

*N.B.*¹ Bayan Catherine Vadé, bu hikâyenin yazarı olan rahmetli kuzeni Antoine Vadé’nin kâğıtları arasında papağanın öyküsünü hiçbir zaman bulamadı. Bu papağanın yaşamış olduğu çağ göz önüne alınırsa, bu son derece talihsiz bir durumdur. (*Voltaire’in notu*)²

1 Nota bene: Latince “güzelce not et” anlamına gelen kısaltma. (yay.n.)

2 *Antoine Vadé* Voltaire’in mahlaslarından biri, *Catherine Vadé* ise Antoine’in hayali kuziniydi. Voltaire 1764’te anonim olarak *Guillaume Vadé’nin Öyküleri* başlığı altında bu hikâyenin de bulunduğu bir derleme yayımlatmıştı. Hayali Antoine’in erkek kardeşi olan *Guillaume Vadé* de yine Voltaire’in mahlaslarından biriydi. (ç.n.)

Babil Prensesi

I. Bölüm

Güzel Babil Prensesi'nin babası Babil Kralı'nın sarayının tasviri. Eşsiz güzellikteki prensesin portresi. Prensesin yapacağı evliliği ve bu evliliğin hangi şartlarda gerçekleşeceğini bildiren kâhin. Prensese talip olan üç kral. Dördüncü talibin gelişi.

Yaşlı Babil Kralı Belus, yeryüzünün en önemli insanı olduğuna inanıyordu; zira bütün dalkavukları ona böyle diyor, tarihçileri de bunu kanıtlıyordu. Ondaki bu gülünç inancı mazur gösterecek bir şey varsa, o da Belus'un seleflerinin Babil'i ondan otuz bin yıl önce kurmuş olması ve bu şehri kendisinin güzelleştirmiş olmasıydı. Babil'den birkaç fersah ötede bulunan sarayı ile bahçesi, bu büyümlü kıyıları yıkayan Fırat ile Dicle

nehirlerinin ortasında uzanıyordu. Belus'un üç bin ayak uzunluğunda bir cepheye sahip muazzam sarayı arşa uzanıyordu. Teras, imparatorluğun bütün krallarının ve önde gelenlerinin devasa heykelleriyle bezeli, elli ayak yüksekliğinde beyaz mermerden bir korkulukla çevriliydi. Bir uçtan bir uca kurşundan kalın bir yüzeyle kaplı iki sıra tuğladan oluşan bu teras on iki ayak yüksekliğinde toprakla örtülmüş ve bu toprağa zeytin, portakal, limon, palmiye, karanfil, hindistancevizi ve tarçın ağaçları dikilmişti. Bunlar, güneş ışınlarının giremediği yollar oluşturuyordu.

Pompalar aracılığıyla yüz adet yeraltı kanalına tevzi edilen Fırat'ın suları bu bahçelere ulaşp buradaki mermerden geniş havuzları dolduruyor, sonra başka kanallara akarak bahçede altı bin ayak uzunluğunda şelaleler ile sularını gözle seçilemeyecek yüksekliklere fıskırtan yüz bin adet fıskiye oluşturuyor ve buradan çıktığı yer olan Fırat nehrine geri dönüyordu. Semiramis'in yüzyıllar sonra Asya'yı hayrete düşürecek bahçeleri, bu antik harikaların cılız bir taklidinden ibaretti. Zira Semiramis'in zamanında, erkeklerde de kadınlar da da her şey yozlaşmaya başlamıştı.

Fakat Babil'de geri kalan her şeyi gölgede bırakan çok daha harikulade bir şey vardı ki, o da kralın tek kızı Formosanta idi. Yüzyıllar sonra Praksiteles Afrodit'i

de, *Güzel Popolu Venüs* adıyla anılan heykel de¹ hep Formosanta'nın portreleri ve heykelleri model alınarak yapılmıştır. Fakat orijinaliyle kopyaları arasında ne muazzam bir farklılık vardır, ey Tanrım! Nitekim Belus da krallığından çok kıızıyla gururlanıyordu. Prenses on sekiz yaşındaydı ve ona layık bir koca bulma zamanı gelmişti. Fakat böyle bir koca nerede bulunacaktı? Yaşlı bir kâhin Formosanta'nın ancak Nemrut'un yayını gerecek erkeğe ait olabileceğini bildirmişti. Rabbin önünde yiğit bir avcı² olan Nemrut, ardında yedi Babil ayağı yüksekliğinde bir yay bırakmıştı. Bu yay, Kafkas Dağı'ndan çıkan ve Derbent'teki demirhanelerde işlenen demirden de sert bir abanozdan yapılmıştı, Nemrut'tan bu yana hiçbir fani bu olağanüstü yayı gerememişti.

Yine söylenene göre, bu yayı gerecek olan kişi Babil sirkinde salınacak en korkunç, en tehlikeli aslanı da öldürecekti. Hepsi bu kadarla da kalmıyordu. Yayı gerecek, aslanı yenecek olan kişi bütün rakiplerini de yere serecekti. Fakat bunlardan daha da önemlisi, çok zeki, çok yakışıklı, çok erdemli olmak ve bütün dünyadaki en nadide nesneye sahip olmak zorundaydı.

Formosanta'yla evlenmek için yarışa girmeye cesaret eden üç kral çıktı: Mısır firavunu, Hint şahı ve Iskit hanı. Belus mücadele gününü belirledi ve yer olarak da bahçesinin ucunda, hem Fırat'ın hem de Dicle'nin

1 Floransa'daki Medici Venüs'ü. (ç.n.)

2 *Yaratılış*, 10:9. (ç.n.)

sularıyla çevrili geniş araziye seçti. Oyun alanının etrafında beş yüz bin izleyici kapasiteli mermerden bir amfiteatr inşa edildi. Amfiteatrın tam karşısında kralın tahtı bulunuyordu. Kral, bütün saray erkânının eşlik ettiği Formosanta'yla birlikte buradan giriş yapacaktı. Tahtla amfiteatr arasında, üç kral ile bu görkemli töreni merak edip gelen bütün hükümdarlar için sağlı sollu başka tahtlar ve koltuklar mevcuttu.

İlk olarak, Apis öküzünün sırtında, elinde Isis'in lavtasıyla Mısır Kralı geldi. Kralı kardan daha beyaz keten elbiselere bürünmüş iki bin rahip, iki bin hadım ağası, iki bin büyücü ve iki bin savaşçı takip etti.

Kısa süre sonra on iki filin çektiği iki tekerlekli bir araba içinde Hint Kralı görüldü. Hint Kralı'nın maiyeti Mısır firavununkinden daha kalabalık ve daha haşmetliydi.

Son gelen Iskit Kralı oldu. Iskit Kralı'nın peşinde sadece ok ve yay taşıyan seçme savaşçılar vardı. Kral, bizzat ehlileştirdiği ve İran'ın bütün o muhteşem atlarından daha heybetli bir kaplanın sırtındaydı. Iskit Kralı, heybetli ve azametli endamıyla rakiplerini silip attı. Kralın beyaz olduğu kadar gergin olan çıplak kolları şimdiden Nemrut'un yayını geri yormuş izlenimi veriyordu.

Üç hükümdar öncelikle Belus ile Formosanta'nın huzurunda secde etti. Mısır Kralı prensese iki güzel Nil timsahı, iki hipopotam, iki zebra, iki Mısır faresi ile bu

dünyadaki en nadide nesneler olduğuna inandığı iki mumya ve yüce Hermes'in kitaplarını sundu.

Hint Kralı prensese her biri sırtında ahşaptan yaldızlı bir kule taşıyan yüz fil sundu ve prensesin ayakları dibine Xaca¹ tarafından kaleme alınmış olan Vedaları kendi elleriyle serdi.

Okuma yazma bilmeyen Iskit Kralı ise prensese, sırtları siyah tilki derisinden kılıflarla örtülü yüz adet savaş atı sundu.

Prensес âşıkları karşısında gözlerini yere indirdi ve asil olduğu kadar mütevazı bir zarafetle eğildi.

Belus üç hükümdarın kendileri için hazırlanan tahtlara götürülmesini emretti. "Keşke üç kızım olsaydı!" dedi onlara. "Bugün altı insanı birden mutlu etmiş olurum." Kral daha sonra, Nemrut'un yayını germe girişiminde bulunacak ilk adayın belirlenmesi için kura çekti. Altın bir miğferin içine üç talibin isimleri kondu. İlk Mısır Kralı'nın adı, daha sonra Hint Kralı'nın adı çıktı. Bir yaya bir de rakiplerine bakan Iskit Kralı, üçüncü olmaktan şikâyetçi olmadı.

Bu parlak müsabaka hazırlanırken, yirmi bin içoğlanıyla yirmi bin genç kız, sıraların arasında hiçbir kargaşa yaratmadan izleyicilere serinletici içecekler dağıttı.

Herkes, tanrıların kralları, her biri farklı olmak şartıyla sırf şenlikler düzenlemek için tayin ettiği; hayatın

1 Buda'nın Japonya'daki adı. (ç.n.)

başka şekilde geçirilmek için çok kısa olduğu; insan ömrünü yiyip bitiren davaların, entrikaların, savaşların ve din kavgalarının saçma ve korkunç şeyler olduğu; insanoğlunun sırf neşe duymak için dünyaya geldiği; şayet zevk için yaratılmasaydı bunları tutkuyla ve sürekli olarak sevmeyeceği; insan tabiatının özünün tat almak ve geri kalan her şeyin delilikten ibaret olduğu konusunda hemfikirdi. Nitekim bu mükemmel ahlak anlayışını olgular dışında hiçbir şey çürütememiştir.

Formosanta'nın kaderini belirleyecek müsabaka başlamak üzereydi ki, tek boynuzlu bir atın sırtında, yine tek boynuzlu bir ata binmiş olan uşağının eşlik ettiği, bileğinde kocaman bir kuş taşıyan genç bir yabancı amfiteatrın girişinde bulunan engellerin önünde belirdi. Nöbetçiler gelen kafilenin içinde bir tanrıyı andıran bu sureti görüp şaşırdılar. O zamandan kalma bir tabirle, bu, Herkül'ün vücuduna sahip bir Adonis suretiydi, görkemin zarafetle birleşmesiydi. Yabancıнын Babil'de rastlanmayan kara kaşları ve uzun sarı saçları herkesi büyüledi. Bütün amfiteatr onu daha iyi görebilmek için ayağa kalktı. Bütün saray kadınları şaşkın bakışlarını ona dikti. Gözlerini yere dikmiş Formosanta bile başını kaldırdı ve kızardı. Üç kralın beti benzi attı. Formosanta ile yabancıyı mukayese eden bütün izleyiciler şöyle bağırdı: "Dünyada prenses kadar güzel bir bu delikanlı var."

Hayretler içinde kalan teşrifatçılar ona kral olup olmadığını sordu. Yabancı bu şerefe nail olmadığını, fakat sırf Formosanta'ya layık kralların olup olmadığını merak ettiği için çok uzaklardan geldiğini söyledi. Onu, uşağını, tek boynuzlu iki atını ve kuşunu amfiteatrın ilk sırasına yerleştirdiler. Yabancı; Belus'u, kızını, üç kralı ve bütün meclisi saygıyla selamladı ve ardından yanakları kızarmış bir şekilde yerine geçti. Tek boynuzlu atları ayaklarının dibine yattı, kuşu omzuna tünedi, küçük bir torba taşıyan uşağı ise yanına oturdu.

II. Bölüm

Üç rakip de kehaneti yerine getirmeye çalışıyor. Tek bir kişi bunu başarıyor ve yine de tevazuyu elden bırakmıyor. Galibin Formosanta'ya muhteşem bir hediyeyle birlikte gönderdiği mucizevi kuş. Galibin kimliği. Gidişi ve yol açtıkları.

Müsabaka başladı. Nemrut'un yayı altın kınından çıkarıldı. Elli içoğlanı eşliğinde yirmi borazanı takip eden teşrifatçı, yayı Mısır Kralı'na takdim etti. Kral yayı kendi rahiplerine kutsattı. Mısır Kralı yayı Apis öküzünün başına koyarken, bu birinci yarışı kazanacağından emindi.

Kral arenaya indi, yayı denedi, bütün gücünü tüketti; amfiteatrı güldürecek, hatta Formosanta'yı bile gülümsetecek şekilde bir o yana bir bu yana eğildi büküldü. Başrahibi ona yaklaştı ve, "Majesteleri, salt kasa ve sinire dayalı bu boş zaferden vazgeçin," dedi ona. "Diğer bütün yarışları siz kazanacaksınız. Osiris'in kılıcına sahip olduğunuza göre aslanı da siz mağlup edeceksiniz. Babil Prensesi en zeki prensle evlenmek zorunda ve siz bilmeceleri bildiniz. Prenses en erdemli prensle evlenmek zorunda ve siz erdemlisiniz, zira Mısırlı rahipler tarafından yetiştirildiniz. Prensesle en cömert prens evlenecek ve siz, Nil deltasındaki en güzel iki timsahı ve en güzel iki fareyi hediye ettiniz. Apis öküzüne ve dünyanın en nadide nesnesi olan Hermes'in kitaplarına sahipsiniz. Kimse sizinle Formosanta konusunda yarışamaz."

"Haklısınız," dedi Mısır Kralı ve tahtına oturdu.

Yay Hint Kralı'na verildi. Elleri o günü takip eden on beş gün boyunca kendisine acı verecek su kabarcıklarıyla dolan Hint Kralı, Iskit Kralı'nın kendisinden daha talihli olmayacağı varsayımıyla teselli buldu.

Sırası gelen Iskit Kralı da yayı denedi. Güce zekâ kattı. Yay onun ellerinde biraz esner gibi oldu. Kral yayı çok az büktüyse de sonuna kadar geremedi. Iskit prensinin güzel yüzünden etkilenen amfiteatr onun bu küçük başarısı karşısında iç çekti ve güzel prensesin asla evlenemeyeceğine kanaat getirdi.

Tam o sırada genç yabancı bir sıçrayışta arenaya idi ve Iskit Kralı'na hitaben, "Majesteleri tamamen başarılı olamamasına şaşırmasın," dedi ona. "Bu abanoz yaylar benim ülkemde yapılıyor. Bunları germenin belli bir usturubu vardır. Bu nedenle sizin onu bükebilmeniz, benim onu germemden daha çok takdiri hak ediyor." Yabancı bunları der demez bir ok aldı, kirişe yerleştirdi, Nemrut'un yayını gerdi ve oku girişteki engellerin çok ötesine fırlattı. Bir milyon el bu mucizeyi alkışladı. Bütün Babil alkışlarla yankılandı. Bütün kadınlar şöyle di-yordu: "Bu kadar yakışıklı bir delikanlının aynı zaman-da bu kadar güçlü olması ne büyük bir şans!"

Yabancı daha sonra* cebinden fildişinden küçük bir levha çıkardı, bu levhaya altın bir iğneyle bir şeyler yazdı, fildişi levhayı yaya bağladı ve hepsini bütün izleyenleri büyüleyen bir zarafetle prensese sundu. Yabancı bunu yaptıktan sonra döndü ve mütevazı bir tavırla kuşu ve uşağı arasındaki yerine oturdu. Bütün Babil hayretler içindeydi. Üç kralın aklı karışmıştı. Fakat yabancı bütün bunlarında farkında değil gibiydi.

Yaya bağlanan fildişi levhanın üzerinde Keldani dilinde yazılmış şu küçük dizeleri okuyan Formosanta herkesten daha çok şaşırdı:

Nemrut'un yayı savaşa,
Aşkın yayı saadete aittir.

Aşkın yayı sizin elinizde.
Sizin sayenizde
Dünyaya hâkim oldu bu muzaffer tanrı.
Üç kudretli kral, bugün birbirlerine rakip,
Hoşunuza gitme şerefine nail olmak istiyor.
Sizin kalbiniz hangisini meyleder bilmem,
Fakat bütün dünya gıpta edecektir ona.

Bu küçük aşk şiiri prensesi hiç kızdırmadı. Gerçi şiir, eski saraya mensup birkaç asilzade tarafından eleştirildi. Bu asilzadeler eski güzel çağlarda olsa Belus'un güneşe, Formosanta'nın aya, boynunun bir kuleye, göğsününse bir kile buğdaya benzetileceğini söylediler. Onlara göre yabancı hayal gücünden yoksundu ve gerçek şiirin kurallarına riayet etmiyordu. Oysa bütün asil hanımlar dizeleri son derece zarif buldu. Bir yayı bu kadar güzel gerebilen bir adamın aynı zamanda bu kadar zeki olmasına hayran kaldılar. Prenselerin nedimesi ona şöyle dedi: "Hanımefendi, bunca yetenek nasıl da boşa gidecek. Zekâsı ve Belus'un yayı bu genç adamın ne işine yarayacak ki?"

"Ona hayran olunmasını sağlayacak," diye cevap verdi Formosanta.

"Ah!" diye mırıldandı nedime kendi kendine, "bir aşk şiir daha yazsa kendine âşık edecek bile."

Bu arada müneccimlerine danışmış olan Belus, üç

kralın da Nemrut'un yayını geremediğini, yine de kızını evlendirmesi gerektiğini, dolayısıyla kızının bilhassa bu dövüş için beslenen büyük aslanı haklayacak olanla evleneceğini bildirdi.

Memleketine özgü bir bilgelikle yetiştirilmiş Mısır Kralı, bir kralın evlenmek için vahşi hayvanların önüne atılmasını pek gülünç buldu. Kral, Formosanta ile evlenmenin büyük bir ödül olduğunu kabul etmekle birlikte, şayet aslan tarafından haklanırsa zaten bu güzel Babilli kızla asla evlenemeyeceğini öne sürüyordu. Hint Kralı da Mısırlı ile hemfikirdi. İki kral da Babil Kralı'nın kendileriyle alay ettiğine, onu cezalandırmak için ordularını oraya getirtmeleri gerektiğine, kendi kutsal kellelerini tehlikeye atmalarına gerek kalmadan efendilerine hizmet etmek için can vermekten şeref duyacak yeterince uyruğa sahip olduklarına, birlikte Babil Kralı'nı kolayca tahtından edebileceklerine ve daha sonra güzel Formosanta için aralarında kura çekebileceklerine karar verdiler. İki kral aralarında ittifak sağlamaz, derhal kendi ülkelerine Formosanta'yı kaçırmak üzere üç yüz bin kişilik iki ordu kurulmasını buyuran ulaklar gönderdi.

Bu arada İskit Kralı elinde pala tek başına arenaya indi. Kral, Formosanta'nın güzelliğine kendini kaybedecek kadar kapılmamıştı. Onun yegâne tutkusu, zafer kazanmaktı. Onu Babil'e getiren de bu tutku olmuştu.

Hint Kralı ile Mısır Kralı aslanlarla dövüşmekten kaçınacak kadar tedbirliyse, kendisinin böyle bir dövüşü hakir görmeyecek kadar cesur olduğunu ve bu şekilde tacının şanını perçinleyebileceğini herkese göstermek istiyordu. Onun eşine az rastlanır cesareti, kaplanının gücünden faydalanmasına bile izin vermedi. Kral elinde hafif silahlar, başında üç adet kar beyazı atkuyruğuyla gölgelenmiş, altın işlemeli çelik bir miğferle tek başına ilerlerdi.

Kralın üstüne, Anti-Lübnan Dağları'nda yetiştirilen en devasa aslan salındı. Aslanın korkunç pençeleri üç kralı da aynı anda parçalayacak güçte, geniş ağzı ise onları tek seferde yalayıp yutacak büyüklükte görünüyordu. Aslanın korkutucu kükremeleri bütün amfiteatrı inletiyordu. İki gururlu rakip hızla birbirine atıldı. Yiğit lskit kılıcını aslanın gırtlığına sapladı. Fakat aslanın hiçbir şeyin kıramayacağı o kalın dişlerinden birine denk gelen kılıcın ucu parçalara ayrıldı ve aldığı yarayla çılgına dönen orman canavarı kanlı pençelerini hükümdarın böğrüne batırmak üzere atıldı.

Bu kadar cesur bir prensin maruz kaldığı tehlikeden etkilenen genç yabancı arenaya bir şimşek gibi atladı ve aslanın kafasını, daha sonraki çağlarda genç şövalyelerin turnuvalarda Mağrip kellelerini vurmada gösterdikleri aynı el becerisiyle kesip attı.

Yabancı daha sonra küçük bir kutu çıkardı, bunu

İskit Kralı'na verdi ve şöyle dedi: "Majesteleri bu küçük kutuda benim ülkemde yetişen hakiki ararotu bulacak. Şanlı yaralarınız bir anda iyileşecektir. Aslanı sırf kötü bir tesadüf eseri alt edemediniz. Fakat yiğitliğiniz bu yüzden daha az takdire şayan değildir."

Kıskançlıktan çok minnete meyleden İskit Kralı kurtarıcısına teşekkür etti ve onu sevgiyle kucakladıktan sonra, ararotunu yaralarına sürmek üzere tahtına döndü.

Yabancı, aslanın kafasını uşağına verdi. Uşak, aslanın kafasını amfiteatrın aşağısında yer alan büyük çeşmede yıkayıp bütün kanını akıttıktan sonra, küçük torbasından demir bir alet çıkardı, aslanın kırk dişini söktü ve bunların yerine aynı büyüklükte kırk elmas yerleştirdi.

Uşağın efendisi her zamanki mütevazılığıyla yerine oturdu ve aslanın kafasını kuşuna verdi. "Ey güzel kuş," dedi ona, "kendisine layık olmayan bu armağanı Formosanta'nın ayakları dibine götür." Bir pençesiyle korkunç ganimeti kapan kuş havalandı, prensesin önünde boynunu tevazuyla büküp yüzükoyun yattı ve hediyeği ona sundu. Parlayan kırk elmas bakan herkesin gözlerini kamaştırdı. Görkemli Babil'de bu harikulade şey henüz bilinmiyor; zümrüt, topaz, safir ve lal en kıymetli ziynet eşyaları sayılıyordu. Belus ve maiyeti elmaslara hayran kaldı. Fakat hediyeği sunan kuş onları daha da şaşırtmıştı. Kuş bir kartalın cüssesine sahip olsa da, kartalın

gözleri ne kadar mağrur ve tehditkâr ise, onun gözleri bir o kadar yumuşak ve sevecendi. Gül rengi gagası, Formosanta'nın güzel dudaklarını andırıyordu. Boynu gökkuşağının bütün renklerini daha da canlı, daha da parlak şekilde bir araya getirmişti. Altın rengi, tüylerinin arasında binlerce farklı tonla parlıyordu. Pençeleri gümüş ve kırmızı karışımı bir renkteydi. Daha sonra Juno'nun arabasına koşulacak güzel kuşların kuyruğu dahi bu kuşun kuyruğunun güzelliğiyle mukayese edilemezdi.

Maiyetin dikkati, merakı, hayreti ve hayranlığı kırk elmas ile kuş arasında bölünmüştü. Kuş, Belus ile kızı Formosanta'nın arasındaki korkuluğun üzerine tünemmişti. Formosanta ona iltifatlar ediyor, onu okşayıp öpüyordu. Kuş, prensesin okşamalarını saygıyla karışık bir hazla kabul eder görünüyordu. Prensес onu öptüğünde o da prensesi öpüyor, sonra ona şefkatli gözlerle bakıyordu. Kuş prensesin verdiği bisküvileri ve fıstıkları, erguvani gümüş pençesiyle alıyor, sonra bunları tarif edilemez bir zarafetle gagasına götürüyordu.

Elmasları dikkatle inceleyen Belus, bu kadar cömert bir hediye'nin hakkını eyaletlerinden biriyle dahi ödeyemeyeceğine karar verdi ve yabancı için, üç krala hazırlanan hediyelerden daha muhteşem hediyeler hazırlanmasını emretti. "Bu genç adam," diyordu kral, "şüphesiz Çin Kralı'nın veya dünyanın adını duyduğum Avrupa deneni kısmında hüküm süren kralın, veyahut

Mısır krallığına komşu olduğu söylenen Afrika Kralı'nın oğlu olsa gerek."

Belus hemen yabancıyı kutlamak, kendisinin bu imparatorluklardan birinin hükümdarının oğlu olup olmadığını sormak ve bu kadar şaşırtıcı hazinelere sahip olduğu halde niçin tek bir uşak ve küçük bir torbayla geldiğini öğrenmek için başseyisini gönderdi.

Başseyis kendisine verilen görevi yerine getirmek üzere amfiteatra doğru ilerlerken, tek boynuzlu bir atın sırtında bir başka uşak geldi. Bu uşak genç adama hitaben şöyle konuştu: "Babanız Ormar ölmek üzere ve ben de size bunu haber vermek için geldim." Yabancı gözlerini gökyüzüne çevirdi, gözyaşı döktü ve sadece şöyle demekle yetindi: "Gidelim."

Başseyis aslanı alt edene, kırk elmas hediye edene ve güzel kuşun efendisine Belus'un iltifatlarını ilettikten sonra, uşağa bu genç kahramanın babasının hangi ülkenin hükümdarı olduğunu sordu. Uşak şöyle cevap verdi: "Onun babası eyalette çok sevilen yaşlı bir çobandır."

Bu kısa konuşma sırasında yabancı tek boynuzlu atına binmişti bile. Genç yabancı başseyise şöyle dedi: "Beyefendi, lütfedin ve Belus ile kızının önünde benim adıma diz çökün. Prensesten ona emanet ettiğim kuşa çok iyi bakmasını rica etme cüreti gösteriyorum. Kendisi gibi o da dünyada tektir." Bu sözlerden sonra

yabancı, peşinde iki uşağıyla bir şimşek gibi uzaklaştı ve gözden kayboldu.

Formosanta yüksek sesle çığlık atmaktan kendini alamadı. Sahibinin oturduğu amfiteatra dönen kuş, artık onu orada görememekten dolayı çok kederlenmiş benziyordu. Sonra bakışlarını prensese dikerek ve onun güzel ellerine tatlı tatlı gagasını sürterek kendini onun hizmetine adar göründü.

Bu sıra dışı delikanlının bir çobanın oğlu olduğunu öğrenip iyice hayrete düşen Belus buna inanamadı. Delikanlının arkasından adamlar koşturdu. Ancak kısa bir süre sonra krala, söz konusu üç adamın bindiği tek boynuzlu atlara ulaşamadığı, hızlarına bakılırsa günde yüz fersah yol almaları gerektiği söylendi.

III. Bölüm

Galibin gidişi ve tavrı üzerine Babil sarayının ve prensesin yürüttüğü yerinde muhakemeler. Formosanta'nın evliliğiyle ilgili kâhine yeniden danışılması. Kâhinin verdiği belirsiz cevap.

Herkes bu tuhaf hadise üzerine akıl yürütüyor, boş varsayımlarda bulunuyordu. Bir çobanın oğlu nasıl kırk adet elmas verebilirdi? Niçin tek boynuzlu bir ata

binmişti? Zihinler allak bullaktı. Kuşunu okşamakta olan Formosanta ise derin hayallere dalmıştı.

Formosanta'nın son derece alımlı, neredeyse kendisi kadar güzel olan kuzini Prenses Aldea ona şöyle dedi: "Sevgili kuzinim, bu genç yarı tanrının bir çobanın oğlu olup olmadığını bilemem. Fakat bana göre, evliliğinizle ilgili bütün şartları yerine getirdi. Nemrut'un yayını gerdi, aslanı yendi, sizin için yazdığı doğaçlama şiire bakılırsa çok da zeki biri. Size verdiği kırk elmastan sonra, onun dünyanın en cömert insanı olduğunu da yadsıyamazsınız. Kuş ise onun bu dünyada sahip olduğu en nadide şeydi. Erdemliliği de şüphe götürmez; zira sizin yanınızda kalabilecekken, babasının hasta olduğunu öğrenir öğrenmez hiç düşünmeden yola koyuldu. Kehanetin bütün unsurları, müstakbel kocanızın rakiplerini yere sermesi hariç tek tek yerine geldi. Fakat o bundan daha fazlasını yaptı ve çekinebileceği yegâne rakibinin canını kurtardı. Diğer iki rakiple dövüşmesi söz konusu olsa, onları da kolayca alt edeceğinden şüphe duymazsınız sanırım."

"Söylediğiniz her şey doğru," dedi Formosanta. "Fakat erkeklerin en yücesinin, hatta belki de yakışıklısının bir çobanın oğlu olması mümkün müdür?"

Lafa karışan nedime; çoban kelimesinin çoğunlukla kral yerine kullanıldığını, krallara sürülerini çok yakından güttükleri için *çoban* dendiğini, bunun şüphesiz

uşağının kötü bir şakası olduğunu, bu genç kahramanın sırf kendi meziyetinin, kralların şatafatının ne kadar üstünde olduğunu göstermek ve Formosanta'yı tek başına kazanmak için bu kadar zayıf bir maiyetle geldiğini söyledi. Prenses bu sözlerin karşılığında kuşunu sevgi dolu öpücüklerle boğmakla yetindi.

Bu sırada üç kralla şenliğe gelen bütün prensler için büyük bir ziyafet hazırlanıyordu. Kralın kızı ve yeğeni de ziyafete şeref verecekti. Krallara, Babil'in haşmetine yakışır hediyeler veriliyordu. Belus, yemek servisinin yapılmasını beklerken güzel Formosanta'nın evliliğini görüşmek üzere danışma kurulunu topladı. Ve büyük bir devlet adamı olan Belus onlara şöyle dedi:

"Ben yaşlıyım, ne yapacağımı, kızımı kime vereceğimi bilmiyorum. Onu hak eden kişi sefil bir çoban; Hint Kralı ile Mısır Kralı ise ödle. Iskit Kralı'nın damadım olmasını isterdim; fakat o da, istenen şartların hiçbirini yerine getiremedi. Bir kez daha kâhine danışacağım. Beni beklerken siz de aranızda görüşün. Kâhinin söyleyeceklerine göre bir karar vereceğiz. Zira bir kral sadece ölümsüz tanrıların açık emriyle hareket etmelidir."

Bunları söyleyen kral tapınağa gitti. Kâhin ona âdeti olduğu üzere çok az kelimeyle cevap verdi: "Kızın ancak dünyayı dolaştıktan sonra evlenecek." Şaşırان Belus kurula döndü ve kâhinin verdiği cevabı aktardı.

Bütün bakanların kâhinlere karşı sonsuz saygısı vardı.

Hepsi onların dinin temeli olduğu; aklın onların karşısında susması gerektiği; kralların onlar aracılığıyla halklar üzerinde, müneccimlerin ise krallar üzerinde hüküm sürdüğu; kâhinler olmadan dünyada ne erdem ne de huzur kalacağı konusunda hemfikirdi veya hemfikirmiş gibi görünüyordu. Nihayet kâhinlere gösterilebilecek en derin hürmet gösterildikten sonra, hemen hemen hepsi bu kâhinin küstahın biri olduğuna ve ona itaat etmemek gerektiğine; hiçbir şeyin bir kız için, hele hele yüce Babil Kralı'nın kızı için nereye gittiğini bilmeden sağda solda koşturmaktan daha edepsizce olmadığına; bunun en fazla, evlenmemenin veya gizli saklı, utanç verici ve gülünç bir evlilik yapmanın yolu olduğuna; özetle söz konusu kâhinin sağduyulu olmadığına kanaat getirdi.

Bakanların en genci ve diğerlerinden daha zeki Onatas adında biri, kâhinin hiç şüphe yok ki yapılacak dini bir haccı kastettiğini ve bu hac sırasında prensese kılavuzluk edebileceğini söyledi. Danışma kurulu hemen fikir değiştirdi. Şimdi herkes seyis olmak istiyordu. Kral, prensesin Arabistan istikametinde, azizinin kızlara mutlu evlilikler yaptırmakla meşhur olduğu bir tapınağa kadar üç yüz fersah gidebileceğine ve prensese kurulun en yaşlı üyesinin eşlik etmesine karar verdi. Bu karardan sonra herkes şölene koştu.

IV. Bölüm

Babil Kralı'nın muhteşem bir şölen verdiği muhteşem salon. Bahsi geçen mucizevi kuşun nezaketini. Iskit Kralı'nın Prenses Aldea'ya gösterdiği incelikler ve ona yaptığı dürüst teklif. Bu teklifin nasıl karşılandığı ve ayrılırken birbirlerine verdikleri sözler.

Bahçelerin ortasında, iki şelale arasında, üç yüz ayak çapında oval bir salon mevcuttu. Salonun, evrende bulunan bütün yıldızları gezegenleriyle birlikte tam olmaları gereken yerlerde gösteren gök mavisi kubbesi, semavi hareketleri yönlendiren aletler kadar görünmez aletler aracılığıyla tıpkı gökyüzü gibi dönüyordu. Kaya kristalinden silindirlerin içine konmuş yüz bin meşale yemek salonunun dışını ve içini aydınlatıyordu. Basamak basamak yerleştirilmiş büfe yirmi bin saksı ve altın tabakla donatılmıştı. Büfenin tam karşısındaki basamaklar ise müzisyenlerle doluydu. İki amfiteatrdan birine bütün mevsimlere ait meyveler, ötekine dünyanın bütün şaraplarının parıldadığı kristal amforalar dizilmişti.

Misafirler, tamamı kıymetli taşlarla oluşturulmuş, çiçekleri ve meyveleri andıran localardan oluşan masanın etrafındaki yerlerini aldılar. Güzel Formosanta Hint

Kralı ile Mısır Kralı'nın arasında, güzel Aldea ise İskit Kralı'nın yanında oturuyordu. Masada otuz kadar prens vardı ve hepsi de sarayın en güzel kadınlarının yanına yerleştirilmişti. Ortada, kızının tam karşısında oturan Babil Kralı, kızını evlendirememiş olmanın verdiği hüznle kızını bir süre daha yanında tutabilmenin verdiği sevinç arasında gidip geliyor gibiydi. Formosanta kraldan, kuşunu yanındaki masanın üzerine koymak için izin istedi. Kral bu talebi çok yerinde buldu.

Arka planda duyulan müzik, prenlere yanlarında oturan asil hanımlarla sohbet etme cesareti verdi. Şölen görkemli olduğu kadar güzel de görünüyordu. Formosanta'ya babasının çok sevdiği bir yahni servis edildi. Prenses yemeğin majestelerine götürülmesi gerektiğini söyledi. Prenses bunu söyler söylemez, kuş olağanüstü bir ustalıkla tabağı kaptığı gibi krala götürdü. Yemek esnasında hiç bu kadar hayrete düşüldüğü olmamıştı. Kızı kuşu ne kadar okşamışsa, Belus da o kadar okşadı. Kuş daha sonra prensesin yanına dönmek üzere tekrar havalandı. Uçarken öyle güzel bir kuyruk sergiledi, geniş kanatları o kadar parlak renkler saçtı ve tüylerindeki altın rengi o kadar göz kamaştırıcı bir şekilde şavkıdı ki herkes bakakaldı. Müzisyenler sustu ve hareketsiz kaldı. Kimse yemek yemiyor, kimse konuşmuyordu. Sadece hayranlık dolu fısıltılar duyuluyordu. Babil Prensesi bütün yemek

boyunca, dünyada kralların da olduğunu bir an bile aklına getirmeden kuşunu öptü durdu. Hint Kralı ile Mısır Kralı içlerindeki küskünlük ve öfkenin iki katına çıktığını hissetti ve ikisi de intikamlarını almak üzere yaklaşmakta olan üç yüz bin askerin ilerleyişini hızlandırmaya ant içti.

Iskit Kralı ise güzel Aldea'yla sohbete dalmıştı. Formosanta'nın ilgisizliğini hiçbir kırgınlık duymadan görmezden gelen mağrur kalbi, ona karşı öfkeden çok umursamazlık hissediyordu. "Prenses güzel, bunu kabul etmem gerek," diyordu Iskit Kralı. "Fakat bana sadece kendi güzellikleriyle meşgul olan ve insan içine çıkmaya tenezzül ettiklerinde bütün insanlığın kendilerine minnet etmesi gerektiğine inanan kadınlardan biriymiş gibi geliyor. Benim ülkemde puta tapılmaz. Hoşgörülü ve şefkatli çirkin bir kızı bu güzel heykele tercih ederim. Siz de onun kadar güzelsiniz, hanımefendi ve en azından yabancılarla sohbet etmeye tenezzül ediyorsunuz. Bir Iskit'in dürüstlüğüyle sizi kuzininize tercih ettiğimi itiraf etmeliyim." Oysa Iskit Kralı Formosanta'nın karakteri hakkında yanılıyordu. Prenses görüldüğü kadar burnu havada biri değildi. Fakat Prenses Aldea kralın iltifatını çok iyi karşıladı ve sohbetleri iyice ilginç bir hal aldı. Iskit Kralı da prenses de çok mutluydu ve sofradan kalmadan çok önce birbirlerine itimat etmeye başladılar.

Akşam yemeğinden sonra ağaçlıkların arasında gezintiye çıkıldı. Iskit Kralı ile Aldea hemen tecrit edilmiş bir kulübe buldular. Dürüstlüğün ta kendisi olan Aldea prene şöyle dedi:

“Benden daha güzel olsa da, Babil tahtına çıkacak olan o olsa da, ben kuzinimden nefret etmiyorum. Sizin hoşunuza gitmek benim için güzelliğin yerini tutuyor. Sizin olmadığınız bir Babil’dense, sizinle birlikte olacağım Iskit ülkesini tercih ederim. Fakat eğer dünyada hukuk olsaydı, bu taht hukuken bana ait olurdu. Zira ben Nemrut soyunun büyük koluna mensubum. Formosanta ise sadece küçük kola mensup. Onun büyükbabası benimkini tahtan indirip öldürttü.”

“Demek Babil hanedanındaki kan hakkı bu kadar güçlü!” dedi Iskit Kralı. “Büyükbabanızın adı neydi?”

“Benim gibi onun adı da Aldea’ydı. Babam da aynı ismi taşıyordu. Annemle birlikte imparatorluğun ücra bir köşesine sürüldü ve onların ölümünden sonra artık benden yana korkusu kalmayan Belus beni kızıyla birlikte büyüttü. Fakat benim asla evlenmememe karar verdi.”

“Babanızın, büyükbabanızın ve sizin intikamınızı almak istiyorum,” dedi Iskit Kralı. “Evlenmenizden de ben mesulüm. Sizi ertesi gün sabahın ilk saatlerinde kaçıracağım, zira yarın Babil Kralı’yla yemeğe davetliyiz. Daha sonra ise üç yüz bin kişilik bir orduyla dönüp hakkınızı arayacağım.”

“Kabulümdür,” dedi güzel Aldea. Iskit Kralı ile prenses birbirlerine şeref sözü verdikten sonra ayrıldılar.

V. Bölüm

Mucizevi kuş Formosanta’yla konuşuyor ve ona kendi hikâyesini anlatıyor. Amazan adlı dostunun mensup olduğu Ganjlıların ülkesinin tasviri. Bir Hint Kralı’nın bu diyarı ele geçirmek için giriştiği başarısız sefer. Ganjlıların zenginlikleri, savaşları, dinleri. Kuşun prensese verdiği nasihatler.

Eşsiz Formosanta çoktan yatmıştı. Prensес kuşunu yerleştirmek üzere yatağının yanına gümüş bir sandığın içinde küçük bir portakal ağacı koydurmuştu. Perdeler kapalıydı, fakat prenses uyumak istemiyordu. Kalbi ve hayal gücü fazlasıyla uyanıktı. Tatlı yabancı, gözlerinin önünden gitmiyordu. Onu Nemrut’un yayıyla ok atarken görüyor; aslanın kafasını keserken seyrediyor; yazdığı aşk şiirini tekrar ediyor; son olarak onun kalabalığın arasından sıyrılıp tek boynuzlu atına bindiğini görüyor ve hıçkırıklara boğulup gözyaşları içinde şöyle haykırıyordu: “Onu bir daha asla göremeyeceğim. O geri gelmeyecek!”

“O geri gelecek hanımefendi,” diye cevap verdi kuş portakal ağacının tepesinden. Sizi bir kez gören bir daha görmek istemez mi?”

“Ey Tanrım! Ey ebedi güçler! Kuşum kusursuz Keldanice konuşuyor!”

Prenses bu sözleri söyledikten sonra perdeleri açtı, kollarını kuşa uzattı ve yatağa dizüstü oturdu: “Siz yeryüzüne inmiş bir tanrı mısınız? Bu güzel tüylerin altında yüce Oromasdes mi gizleniyor? Eğer siz bir tanrıysanız, bana o yakışıklı delikanlıyı geri verin.”

“Ben kanatlı bir hayvandan başka bir şey değilim,” diye cevap verdi kuş. “Fakat bütün hayvanların konuştuğu, kuşların, yılanların, dişi eşeklerin, atların ve griffonların insanlarla senli benli olduğu bir çağda dünyaya geldim. Nedimelerinizin beni büyücü zannetmesinden korktuğum için herkesin önünde konuşmak istemedim. Sadece size açılmak istiyorum.”

Nutku tutulan, şaşkına dönen, bu kadar mucize karşısında mest olan, aynı anda yüzlerce soru sormak arzusuyla içi içine sığmayan Formosanta kuşa öncelikle yaşını sordu. “Tam yirmi yedi bin dokuz yüz yıl ve altı aylığım hanımefendi. Ben, müneccimlerinizin ekinoksların devinimi diye adlandırdığı ve sizin takviminizle bundan yirmi sekiz bin yıl önce gerçekleşen küçük gökyüzü döngüsüyle yaşıttım. Bundan çok daha uzun döngüler vardır. Nitekim benden çok daha yaşlı varlıklar da var. Keldaniceyi bundan yirmi iki bin yıl önce yaptığım yolculukların birinde öğrendim. Keldani diline hep ayrı bir sevgi besledim. Fakat diğer

hayvan kardeşlerim sizin diyarlarınızda konuşmaktan vazgeçtiler.”

“Peki neden, benim ulvi kuşum?”

“Heyhat! Bunun nedeni, insanların bizimle sohbet edip öğrenmek yerine bizi yeme alışkanlığı edinmiş olması. Ah barbarlar! Oysa bizim de onlarla aynı organlara, aynı duygulara, aynı gereksinimlere, aynı arzulara ve yine onlar gibi *ruh* diye adlandırılan şeye sahip olduğumuzu görüp bizim onlarla kardeş olduğumuza ve sadece kötülerini pişirip yemek gerektiğine kanaat getirmeleri gerekmez miydi? Biz sizlerle o kadar kardeşiz ki, ezeli ve yüce Halik insanlarla antlaşma yaparken¹ bizleri de açık şekilde sözleşmeye dahil etmiştir. Yüce varlık sizleri bizim kanımızla beslenmekten, bizleri de sizin kanınızı emmekten menetmiştir.”²

“Sayısız dile çevrilen kadim Lokman’ınızın masalları, bir zamanlar bizimle aranızda var olan o mesut iş birliğinin ebedi bir kanıtı olarak kalacaktır. Bütün bu masallar şu cümleyle başlar: *Hayvanların konuştuğu çağlarda*.³ Aranızda hâlâ köpekleriyle konuşmaya devam eden çok sayıda kadın olduğu doğrudur. Fakat köpekler, kırbaçlanıp ava çıkmaya ve eski ortak dostlarımız olan geyiklerin, alageyiklerin, yabani tavşanların ve kekliklerin öldürülmesinde suç ortağı olmaya

1 Bakınız *Yaratılış*, 9:10 ile *Vaiz*, 3:18-19. (Voltaire’in notu)

2 *Yaratılış*, 9:4. (ç.n.)

3 Bkz. La Fontaine, *Masallar*. (ç.n.)

zorlandıklarından beri sahiplerine cevap vermemekte kararlı.

“Atların konuştuğu o eski şiirler hâlâ elinizde. Arabacılarınız da her gün atlara sesleniyor. Fakat onlara o kadar kaba bir üslupla, o kadar alçakça kelimelerle hitap ediyorlar ki, bir zamanlar sizleri o kadar seven atlar bugün sizden nefret ediyor. İnsanların en mü-kemmeli olan sizin sevgili yabancınızın yaşadığı ülke, türünüzün hâlâ bizleri sevmeyi ve bizimle konuşmayı başardığı yegâne ülkedir. İnsanların adil olduğu yegâne diyar orasıdır.”

“Peki benim sevgili yabancımın yaşadığı bu ülke nerededir? Bu kahramanın adı nedir? İmparatorluğunun adı nedir? Zira onun bir çoban olduğuna, ancak sizin bir yarasa olduğunuza inandığım kadar inanırım.”

“Onun ülkesi hanımefendi, Ganj’ın doğu kıyısında yaşayan erdemli ve yenilmez bir halk olan Ganjlıların ülkesidir. Dostumun adı Amazan. O bir kral değil; hatta onun kral olacak kadar alçalmak isteyip istemeyeceğini bilmiyorum. O, yurttaşlarını kral olamayacak kadar çok seviyor. Onlar gibi bir çoban o da. Fakat oradaki çobanların, koyunların kendilerinden çok daha iyi giyimli gözüktüğü yırtık pırtık giysiler içinde, sefalet altında inim inim inleyen ve sahiplerinden elde ettikleri cılız aylığın yarısını vergi tahsildarına teslim eden çobanlarınıza benzediğini düşünmeyin sakın. Hepsi de eşit

olarak doğan Ganjlı çobanlar, yılın her günü çiçeklerle bezeli çayırılarını kaplayan sayısız sürülere sahiptir. Onları asla öldürmezler. İnsanın benzerini öldürüp yemesi, Ganj'a karşı işlenen korkunç bir suçtur. En güzel ipekten daha ince ve parlak olan yünleri, Doğu'nun en önemli ticari ürünüdür. Kaldı ki Ganjlıların toprağında, insanoğlunun arzularını tatmin edecek her şey yetişmektedir. Amazan'ın size hediye etmekten şeref duyduğu o büyük elmaslar, kendisine ait bir madenden çıktı. Bindiği tek boynuzlu at, Ganjlıların günlük binek hayvanıdır. Bu hayvan dünyayı süsleyen hayvanların en güzeli, en gururlusu, en korkuncu ve en yumuşak başlısıdır. En kalabalık orduları dağıtmak için yüz Ganjlı ile yüz tek boynuzlu at yeterlidir. Bundan aşağı yukarı iki yüzyıl önce bir Hint Kralı, bu milleti fethetmek gibi çılgın bir fikre kapıldı. Peşinde iki bin fil ve bir milyon askerle çıkageldi. Tek boynuzlu atlar filleri, masanızda gördüğüm şu küçük altın şişlere geçirilmiş boncuklar gibi deşti. Savaşçılar Ganjlıların kılıçları altında, Doğulu halkların kendi elleriyle kestiği pirinç hasatları gibi birer birer düştü. Kral, altı yüz binden fazla askeriyle birlikte esir alındı. Onu Ganj'ın şifalı sularında yıkadılar ve doğanın nefes alan bütün varlıkları beslemek için ihsan ettiği bitkilerden başka bir şeyle beslenmemeye dayanan yerel âdete göre beslediler. Hayvan etiyle beslenen ve susuzluklarını alkollü içkilerle gideren insan-

ların hepsi, onları yüz farklı şekilde çılgınlaştıran acı ve kavruk bir kana sahiptir. Onların başlıca çılgınlığı, kendi kardeşlerinin kanını dökmek ve mezarlıklar üzerinde hüküm sürmek için verimli ovaları yok etmektir. Hint Kralı'nı iyileştirebilmek için altı ay uğraşmak gerekti. Hekimler nihayet nabzının yavaşladığına, ruhunun yatıştığına kanaat getirdiğinde, Ganjlılar kuruluna bu konuda güvence verdiler. Tek boynuzlu atların fikrini de alan kurul, Hint Kralı'nı, o salak maiyetini ve geri zekâlı savaşçılarını insani bir şekilde kendi memleketlerine yolladı. Bu ders onları akıllandırdı. O zamandan beri Hintliler Ganjlılara hürmet ederler. Tıpkı sizin içinizdeki öğrenmeye hevesli cahillerin, eşdeğer olamadıkları Keldani filozoflara hürmet etmesi gibi."

"Bu arada, benim sevgili kuşum," dedi ona prenses. "Ganjlıların bir dini var mı?"

"Hiç olmaz olur mu hanımefendi! Tanrı'ya şükranlarımızı sunmak için her dolunayda, dikkatlerimiz dağılmasın diye erkekler sedir ağacından bir tapınakta, kadınlar ise başka bir tapınakta bir araya geliriz. Bütün kuşlar bir korulukta, dört ayaklı hayvanlar güzel bir çimenlikte toplanır ve hep birlikte Tanrı'ya bize verdiği nimetler için şükrederiz. Bilhassa olağanüstü vaazlar veren papağanlarımız vardır.

"İşte sevgili dostum Amazan'ın yurdu böyle bir yer. Ben de orada yaşıyorum. Onun size esinlediği aşk kadar,

ben de ona dostluk besliyorum. Bana güvenirseniz şayet, oraya birlikte gidebiliriz. Siz de onu ziyaret edersiniz.”

“Gerçekten de çok güzel bir maharetiniz var sevgili kuşum,” diye cevap verdi bu yolculuğu yapmak için yanıp tutuşan, fakat bunu dile getirmeye cesaret edemeyen prenses gülümseyerek.

“Ben dostuma hizmet ediyorum,” dedi kuş. “Sizi sevmekten sonra en büyük saadet, aşkınıza hizmet etmektir.”

Nerede olduğunu unutan Formosanta, göklerde süzüldüğünü hissediyordu. O gün gördüğü her şey, duyduğu ve bilhassa yüreğinde hissettiği her şey onu, bugün dünyevi bağlarından kurtulup da kendilerini gökyüzünün dokuzuncu katında hurilerin kollarında bulan, semavi şana ve saadete gark olan talihli Müslümanların hissettiği vecdin çok ötesinde bir vecde sürüklüyordu.

VI. Bölüm

Mucizevi kuş ile Formosanta’nın sohbetinin devamı. Bu kuşun ölümü. Yeniden kâhine danışılıyor. Kâhinin cevabı o kadar özlü ki kimse ne dediğini anlamıyor.

Formosanta bütün geceyi Amazan’dan bahsederek geçirdi. Artık onu sadece *sevgili çobanı* olarak anıyordu.

İşte o zamandan beri bazı milletlerde *çoban* ile *âşık* kelimeleri eşanlamlı kullanılır. Prenses kâh kuşa Amazan'ın başka sevgilileri olup olmadığını soruyor, kuş hayır diye cevap verince havalara uçuyor; kâh Amazan'ın ömrünü nasıl geçirdiğini bilmek istiyor ve onun ömrünü iyilik yapmakla, sanatla uğraşmakla, doğanın sırlarını çözmekle ve kendi varlığını mükemmelleştirmekle geçirdiğini öğrenip kendinden geçiyor; kâh kuşunun ruhunun da sevgilisinininkiyle aynı nitelikte olup olmadığını, nasıl olup da sevgilisi sadece on sekiz on dokuz yaşındayken kuşun yirmi sekiz bin yıla yakındır yaşadığını öğrenmek istiyordu. Prenses buna benzer yüzlerce soru soruyor; kuş da bu sorulara merakını kamçılایan üstü kapalı cevaplar veriyordu. Nihayet uyku Formosanta'nın gözlerini kapattı ve onu, tanrılar tarafından gönderilen, kimi zaman gerçeğin kendini bile aşan ve Keldanilerin bütün felsefi gücünün açıklamakta güçlük çektiği düşlerin o tatlı yanılsamasına sürükledi.

Formosanta çok geç saatte uyanabildi. Kral babası odasına girdiğinde gün iyice ilerlemişti. Kuş majestelerini saygılı bir nezaketle karşıladı, ona doğru gitti, kanatlarını çırpı, boynunu uzattı ve portakal ağacına döndü.

Kral, gördüğü rüyaların etkisiyle daha da güzelleşen kızının yatağına oturdu. Uzun sakallarını bu güzel yüze yaklaştırdı, ona iki öpücük kondurduktan sonra şöyle dedi: "Sevgili kızım, dün umduğum gibi bir koca

bulamadınız. Yine de size bir koca lazım. İmparatorluğumun selameti bunu gerektiriyor. Sizin de bildiğiniz gibi asla yalan söylemeyen ve benim bütün tutumumu belirleyen kâhine danıştım. Bana sizi dünyayı dolaşmaya teşvik etmemi emretti. Evet, seyahate çıkmanız gerek.”

“Ah! Şüphesiz Ganjlıların ülkesine seyahat etmem gerek,” dedi prenses. Ve bir anda ağzından kaçan bu sözlerle aptalca bir şeyler söylemiş olduğunu hissetti. Coğrafyadan hiç anlamayan kral, kızının Ganjlılar derken ne demek istediğini sordu. Prensес bu soruyu kolayca savuşturdu. Kral ona bir hac yolculuğu yapması gerektiğini, maiyetinde yer alacak kişileri seçtiğini söyledi. Buna göre kafiіде devlet konseyinin en yaşlı üyesi, başrahip, bir nedime, bir hekim, bir eczacı ve gerekli her türlü hizmetkâr ile kuşu yer alacaktı.

O güne kadar kral babasının sarayının dışına hiç çıkmamış, üç kral ile Amazan’ın gelişine kadar mevkiinin şatafatı ve yüzeysel hazlar içinde çok yavan bir hayat sürmüş olan Formosanta, yapması gereken bir hac olmasına çok sevindi. “Kim bilir,” diyordu prenses alçak sesle kendi yüreğine, “belki tanrılar sevgili Ganjlı’ma da aynı tapınağa gitme arzusu esinler ve ben de hacımı tekrar görme mutluluğuna erişirim.” Formosanta babasına sevgiyle teşekkür etti ve ona, gönderildiği azize karşı öteden beri gizli bir bağlılık hissettiğini söyledi.

Belus misafirlerine harikulade bir akşam yemeği verdi. Yemekte sadece erkekler vardı. Bu çok uyumsuz bir topluluktü. Hepsi de birbirini kıskanan, sözlerini tartarak konuşan, yanında oturandan da kendinden de rahatsızlık duyan krallardan, prenslerden, bakanlardan ve din adamlarından oluşuyordu. Çok içilse de yemek hüzünlü geçti. İki prenses kendi odalarında yemek yedi, ayrıca biri yolculuk için hazırlanıyordu. Sonrasında Formosanta sevgili kuşuyla birlikte bahçede dolaşmaya çıktı. Kuş, prensesi eğlendirmek için muhteşem kuyruğunu, ulvi tüylerini sergileyerek ağaçtan ağaca uçuyordu.

Sarhoş dememek için sadece şaraptan hararetlenmiş olarak nitelendireceğimiz Mısır Kralı, içoğlanlarından birinden bir yay ile birkaç ok istedi. Bu hükümdar aslında krallığının en beceriksiz okçusuydu. O bir hedefe ok atarken, kişinin en güvende olacağı yer onun okunu yönelttiği hedefti. Ancak güzel kuş, şimşek kadar hızlı uçarak kendini okun önüne attı ve kanlar içinde Formosanta'nın kollarına düştü. Aptal bir gülüşle gülen Mısırlı, kendi odasına çekildi. Prenses çıgıllıklarıyla gökleri deldi, gözyaşlarına boğuldu, yanaklarını ve göğsünü parladı. Ölmekte olan kuş ona alçak sesle şöyle dedi: "Beni yakın ve küllerimi Mutlu Arabistan'ın¹, eski Aden veya Eden şehrinin doğusuna götürüp orada

1 *Arabia Felix*. Romalı coğrafyacıların Arabistan'ın güneyine verdikleri ad. (ç.n.)

karanfil ve tarçından küçük bir yığının üzerinde güneş altında bırakmayı ihmal etmeyin." Kuş bu sözleri söyledikten sonra can verdi. Formosanta uzun süre baygın kaldı ve ancak yeniden hıçkırıklara boğulmak üzere kendine geldi. Kızının acısını paylaştı ve Mısır Kralı'na lanet yağdıran baba, bu olayın uğursuz bir geleceğe işaret ettiğinden emindi. Kral hemen tapınaktaki kâhine danıştı. Kâhin şöyle cevap verdi: "Her şeyin karışımı: Ölü ve canlı, sadakatsizlik ve sadakat, kayıp ve kazanç, felaket ve saadet." Ne kral ne de kralın danışma kurulu kâhinin sözlerinden bir şey anlayabildi. Fakat en nihayetinde, kral dini görevlerini yerine getirmiş olmaktan dolayı memnundu.

VII. Bölüm

Formosanta, sevgili kuşuna cenaze töreni düzenliyor. Iskit Kralı Aldea'yı kaçırıyor. Güzel Babil Prensesi Arabistan'a gidiyor. On iki bin asker Asya'yı perişan etmeye hazırlanıyor.

Kral kâhine danışırken, gözü yaşlı kızı kuşa onun emrettiği şekilde bir cenaze töreni düzenletti ve kuşun küllerini canı pahasına Arabistan'a götürmeye karar verdi. Kuş, üzerine tündüğü portakal ağacıyla birlikte

yanmaz ketenle yakıldı. Formosanta kuşun küllerini, yakutlar ve aslanın ağzından alınan elmaslarla bezeli küçük bir altın saksıya koydu. Prenses bu uğursuz görevi yerine getirmek yerine, iğrenç Mısır Kralı'nı canlı canlı yakmayı nasıl da isterdi! Prensesin tek arzusu buydu. İnfial halindeki Formosanta, Mısır Kralı'nın iki timsahını, iki hipopotamını, iki zebrasını, iki faresini öldürttü ve iki mumyasını Fırat'a attırdı. Apis öküzü de elinde olsa ona da acımayacağı kesindi.

Yapılan bu hakareten rencide olan Mısır Kralı, üç yüz bin kişilik ordusunu bizzat yürütmek üzere derhal yola çıktı. Müttefikinin gittiğini gören Hint Kralı, kendi üç yüz bin kişilik ordusunu Mısır ordusuyla birleştirmeye kesinkes kararlı bir şekilde aynı gün saraydan ayrıldı. İskit Kralı da aynı gece Prenses Aldea ile kaçtı. İskit Kralı üç yüz bin kişilik ordusunun başında geri dönüp Aldea için savaşmaya ve büyük koldan indiğine göre prensesin hakkı olan Babil tahtını ona iade etmeye kararlıydı.

Güzel Formosanta ise, hacılardan oluşan kafilesiyle Arabistan'a giderek sevgili kuşunun son arzusunu yerine getirmeyi ve ölümsüz tanrıların adaletinin sevgili Amazan'ını ona geri vereceğini umarak sabahın üçünde yola koyuldu. Formosanta, Amazan olmadan yaşayamazdı.

Böylece Babil Kralı uyandığında sarayındaki herkesin gitmiş olduğunu gördü. "Büyük şölenler hep böyle biter," dedi kral. "Gürültü patırtı sona erdiğinde, insanın

ruhunda şaşırtıcı bir boşluk kalır.” Ancak kral, Prenses Aldea’nın kaçırıldığını öğrendiğinde, gerçekten de krallara layık bir öfkeye kapıldı. Bütün bakanların uyandırılmasını ve kurulun toplanmasını emretti. Kral bakanlarının gelmesini beklerken, tekrar kâhinine danışmayı da ihmal etmedi. Fakat kâhinin ağzından, o günden bugüne ünlenecek şu cümleden başka bir cümle alamadı: *Kızları evlendirmedeğinde, kızlar kendi kendilerine evlenir.*

Derhal Iskit Kralı’na karşı üç yüz bin kişilik bir ordu gönderilmesi kararı alındı. İşte zamanın en korkunç savaşı böyle patladı. Bu savaş, dünya üzerinde verilmiş en güzel şenliğin hazlarından doğdu. Asya, her biri üç yüz bin askerden oluşan dört ordu tarafından yakılıp yıkılacaktı. Bundan birkaç yüzyıl sonra bütün dünyayı hayrete düşürecek Truva savaşının bunun yanında bir çocuk oyunundan ibaret olduğu tahmin edilecektir. Öte yandan, Truvalıların savaşında meselenin, iki kez kaçırılan son derece hafifmeşrep yaşlı bir kadından ibaret olduğu, buradaki meselenin ise iki kız ve bir kuş olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Hint Kralı ordusunu, o çağlarda doğrudan Babil’den Keşmir’e götüren görkemli yolda bekleyecekti. Iskit Kralı, Aldea ile birlikte Emmaus Dağı’na götüren güzel yolda ilerliyordu. Bütün bu yollar daha sonra kötü yönetimler sonucu yok olacaktı. Mısır Kralı batıya doğru gitmekte ve cahil İbranilerin daha sonra *Büyük Deniz*

olarak adlandıracakları küçük Akdeniz'e doğru ilerlemekteydi.

Güzel Formosanta ise, sonsuz gölgelikler ile bütün mevsimlere ait meyveler veren yüksek palmyelerle çevrili Basra yolundan gidiyordu. Prensesin hacca gittiği tapınak da Basra'daydı. Tapınağa adını veren aziz, daha sonra Lampsakos'ta ibadet edilecek olanla¹ aşığı yukarı aynı havadaydı. Bu aziz, kızlara koca tedarik etmekle kalmıyor, çoğu zaman bizzat koca görevi de görüyordu. Bu aziz, Asya'nın en kutsal azizi idi.

Formosanta Basra aziziyle ilgilenmiyordu. O sadece sevgili Ganjlı çobanını, yakışıklı Amazan'ını istiyordu. Prenses Basra'ya ulaşmaya ve ölü kuşun emrini yerine getirmek üzere Mutlu Arabistan'a gitmeye kararlıydı.

VIII. Bölüm

Formosanta'nın bir anda başına gelen talihsiz karşılaşma. Prensesin maruz kaldığı tehlike. Kurtulmak için başvurduğu hile. Formosanta, oda hizmetçisiyle Basra'ya dönüyor.

Üçüncü gece Formosanta, öncülerinin her şeyi hazır ettiği bir hana henüz giriş yapmıştı ki, Mısır Kralı'nın da

1 Priapos. Lampsakos, bugünkü Lapseki. (ç.n.)

o hana geldiğini öğrendi. Prensesin nereye gittiğinden casusları aracılığıyla haberdar olan kral, peşinde kala-balık bir muhafız alayıyla derhal yön değiştirmişti. Kral hana geldi, bütün kapılara nöbetçiler yerleştirdi, güzel Formosanta'nın odasına çıktı ve ona şöyle dedi: "Hanımefendi, ben de tam sizi arıyordum. Ben Babil'deyken beni pek umursamadınız. Hakir görenleri, kapris yapanları cezalandırmak caizdir. Bu akşam benimle yemek yeme lütfunda bulunacaksınız. Benim yatağımdan başka yatakta yatmayacaksınız. Size nasıl istersem öyle davranacağım."

Formosanta güçlü durumda olmadığını gördü. Sağduyunun duruma ayak uydurmak olduğunu biliyordu. Mısır Kralı'ndan masum bir söylevle kurtulma yolunu seçti. Ona, yüzyıllar sonra *gözucuyla bakmak* fiiliyle ifade edilecek bir bakışla baktı. İşte Formosanta'nın en bilge erkeği çılgına çevirecek, en öngörülü erkeği kör edecek, tevazu, zarafet, tatlılık, mahcubiyet ve cazibe yüklü konuşması:

"Beyefendi, babamın ülkesine gelerek ona şeref verdiğiniz sırada sizin önünüzde daima gözlerimi yere indirdiğim doğrudur. Kalbimden, fazla temiz safiyetimden korkuyordum. Babamın ve rakiplerinizin size verdiğim, sizin de sonuna kadar hak ettiğiniz önceliği fark etmesinden çekiniyordum. Artık kendimi duygularıma bırakabilirim. Sizden sonra yeryüzünde en çok hürmet

ettiğim Apis öküzü üzerine yemin ederim ki, yaptığınız teklifler beni büyüledi. Sizinle kral babamın sofrasında daha önce yemek yemiştım. Şimdi babam olmadan sizinle bir kez daha yemek yiyeceğim. Sizden tek isteğim, başrahibinizin de bizimle içki içmesi. Babil'deyken bana çok neşeli bir sofrada arkadaş gibi görünmüştü. Elimde harika bir Şiraz şarabı var. İkinizin de tatmasını isterim. İkinci teklifinize gelince, bu teklifiniz de çok çekici. Fakat soylu bir kıza bundan bahsetmek yakışmaz. Size kralların en yücesi, erkeklerin en yakışıklısı gözüyle baktığımı bilin yeter."

Bu konuşma Mısır Kralı'nın başını döndürdü ve başrahibin sofradaki üçüncü kişi olmasını kabul etti. "Sizden bir iyilik daha isteyeceğim," dedi ona prenses. "Eczacıma yanına gelmesine izin verin. Kızların her zaman baş ağrısı, kalp çarpıntısı, karın sancısı, solunum darlığı gibi belli birtakım tedaviler gerektiren küçük rahatsızlıkları olur. Bu rahatsızları belli şartlarda belli şekillerde yatıştırmak gerekir. Kısacası eczacıma fevkalade ihtiyacım var. Bu küçük sevgi nişanesini benden esirgemeyeceğinizi umuyorum."

"Hanımefendi," diye cevap verdi ona Mısır Kralı, "her ne kadar eczacıların görüşleri benimkilerle taban tabana zıt, sanatlarının amacı benimkinin tam tersi olsa da, ben bu kadar yerinde bir talebi geri çevirmeyecek kadar hayatı bilen nazik bir adamımdır. Eczacınızın yemeğe

kadar sizinle kalmasını emredeceğim. Yaptığınız yolculuk nedeniyle biraz yorgun düştüğünüzü sanıyorum. Bir oda hizmetçisine de ihtiyacınız olmalı. Size en iyi şekilde hizmet edecek olanı çağtırmakta özgürsünüz. Ben emirlerinizi ve keyfinizi bekliyor olacağım.”

Kral çekildi. Odaya eczacı ile Irla adındaki oda hizmetçisi geldi. Prensesin Irla'ya güveni tamdı. Ona yemek için altı şişe Şiraz şarabı getirmesini ve subaylarını oda hapsinde tutan bütün nöbetçilere aynı miktarda şarap içirmesini emretti. Daha sonra eczacıya bütün şişelere, daima çantasında bulunan ve insanları yirmi dört saat süreyle uyutan bazı ilaçlar koymasını buyurdu. Prenses hemen itaat edildi. Kral yarım saat içinde başrahiple birlikte döndü. Yemek çok neşeli geçti. Kral ve başrahip altı şişeyi de içti ve Mısır'da bu kadar iyi bir şarap olmadığını kabul ettiler. Oda hizmetçisi masaya bakan hizmetkârlara da şaraptan içirilmesine özen gösterdi. Prenses ise, hekiminin yasakladığını öne sürerek şarap içmemeye özellikle özen gösterdi. Kısa sürede herkes uyuyakaldı.

Mısır Kralı'nın başrahibi, onun mevkiinde bir adamın sahip olabileceği en güzel sakala sahipti. Formosanta sakalı ustalıkla kesti; daha sonra kestiği sakalı küçük bir kurdeleye diktirdi ve çenesine taktı. Üzerine rahibin giysilerini geçirdi, bütün şeref nişanelerini taktı takıştırdı, oda hizmetçisini de Tanrıça Isis'in zangocu kılığına soktu. Nihayet urnasını ve mücevherlerini de

alıp efendileri gibi uyumakta olan nöbetçilerin arasından geçerek handan çıktı. Nedimesi kapıda iki atın hazır bekletilmesine özen göstermişti. Prenses beraberinde maiyetindeki hiçbir subayı götüremezdi, zira bunlar başmuhafızlar tarafından tutuklanabilirdi.

Formosanta ve Irla, prensesi başrahip sanan, ona *Tanrı'nın pek saygıdeğer elçisi* olarak hitap eden ve ondan hayır duası isteyen nöbetçilerin arasından geçti. İki kaçak, kral uyanmadan yirmi dört saat içinde Basra'ya geldi. O zaman şüphe uyandırabilecek kostümlerini çıkardılar. En kısa sürede bir gemi kiraladılar. Gemi onları Hürmüz Boğazı'ndan geçerek Mutlu Arabistan'da yer alan Eden'in güzel kıyılarına getirdi. Bu şehir, daha sonra dürüstlerin cenneti olarak anılacak kadar güzel bahçelere sahip Eden'in ta kendisiydi. Bu bahçeler; Elysion çayırlarına¹, Hesperideslerin bahçelerine² ve Mutlular Adalarına³ model teşkil etmiştir. Zira sıcak iklimlerde yaşayan insanlar, gölgeliklerden ve suların fısıltılarından daha büyük bir saadet tasavvur edemezler. Ezeli varlıkla göklerde sonsuza kadar yaşamak veya bahçede, cennette gezinmek, birbirlerini anlamadan konuşan ve henüz ne net fikirlere ne de doğru ifadelelere sahip bu insanlar için aynı şey idi.

1 Yunan mitolojisinde, kahramanların ve erdemli fanilerin gittiği yeraltı dünyası. (ç.n.)

2 Yunan mitolojisinde, akşam ve gurup ışığı nemfleri. (ç.n.)

3 Yunan mitolojisinde, dünyanın batısında bulunan ve kahramanların öldükten sonra gittiği cennet. (ç.n.)

IX. Bölüm

Formosanta mucizevi kuşu diriltiyor ve onun Anka kuşu olduğunu anlıyor. Prenses bir tahtırevanın içinde Ganjlıların ülkesine gidiyor. Prensesin hızlı olduğu kadar rahat da olan seyahat biçimi.

Prenses doğru yere geldiğini görür görmez ilk işi, sevgili kuşunun talep ettiği cenaze törenini hazırlamak oldu. Prensesin güzel elleri karanfil ve tarçından küçük bir yığın oluşturdu. Kuşun küllerini bu yığının üzerine serptikten sonra yığının kendiliğinden alev aldığını gören prensesin şaşkınlığı görülmeye değerdi. Kısa sürede her şey yok oldu ve küllerin yerinde kocaman bir yumurta belirdi. Prenses bu yumurtadan sevgili kuşunun daha önce olmadığı kadar parlak bir şekilde çıktığını gördü. Bu, prensesin bütün ömrü boyunca yaşadığı en güzel anlardan biriydi. Onu bundan daha mutlu edecek sadece tek bir an daha vardı. Formosanta bu ânı arzu ediyor, fakat ummaya cesaret edemiyordu.

“Sizin bana zamanında uzun uzun anlatılan Anka kuşu olduğunuzu görüyorum,” dedi Formosanta kuşa. “Şaşkınlıktan ve mutluluktan ölebilirim. Ben dirilişe

inanmazdım. Fakat duyduğum mutluluk beni buna ikna etti.”

“Dirilmek dünyanın en basit şeyidir,” dedi ona Anka kuşu. “İki kere doğmak bir kez doğmaktan daha şaşırtıcı değildir. Bu dünyada her şey yeniden doğar. Tırtıllar kelebek olarak yeniden doğar; toprağa ekilen bir tohum ağaç olarak yeniden doğar; toprağa gömülen bütün hayvanlar ot, bitki olarak yeniden doğar, diğer hayvanları besler ve kısa süre sonra onların özünün birer parçası olur. Bedenleri oluşturan bütün parçacıklar farklı varlıklara dönüşür. Fakat kudretli Oromasdes’in kendi tabiatını muhafaza ederek dirilmesine izin verme lütfunda bulunduğu yegâne varlığın ben olduğum doğrudur.”

Amazan ile Anka kuşunu ilk kez gördüğü günden beri saat başı hayrete düşen Formosanta ona şöyle dedi: “Yüce varlığın küllerinizden aşağı yukarı size benzer bir Anka kuşu yaratabilmiş olmasını anlıyorum. Fakat tamamen aynı kişi olmanız, aynı ruha sahip olmanız, itiraf etmeliyim ki bunu tam olarak anlamış değilim. Siz öldükten sonra sizi cebimde taşıırken ruhunuza ne oldu peki?”

“Ah ama hanımefendi, yüce Oromasdes için bana ait küçük bir kıvılcım üzerinde işlem yapmak o işleme en başından başlamaktan daha kolay değil midir? O bana çok önce duygu, hafıza ve düşünce verdi. Bunları bana

bugün de bahşediyor. İçimde gizli olan ateşten bir parçacığa veya organlarımın bütününe böyle bir ihsanda bulunması temelde hiçbir şeyi değiştirmez. Anka kuşu ile insanlar bu olayın nasıl gerçekleştiğini hiçbir zaman öğrenemeyecek. Fakat yüce varlığın bana bahsettiği en büyük iyilik, beni sizin için diriltmiş olmasıdır. Keşke bir sonraki dirilişime kadar yaşayacağım yirmi sekiz bin yılı hep sizinle ve sevgili Amazan'la geçirebilsem!"

"Sevgili Anka," dedi ona prenses, "bana Babil'deyken söylediğiniz ve benim asla unutmayacağım ilk sözlerin, bana taptığım sevgili çobanımı yeniden görme umudu verdiğini unutmayın. Muhakkak birlikte Ganjlıların ülkesine gitmeli ve onu Babil'e geri götürmeliyiz."

"Benim niyetim de bu," dedi Anka. "Kaybedecek bir dakika bile yok. Amazan'ı en kısa yoldan, yani hava yoluyla bulmalıyız. Mutlu Arabistan'da çok yakın dostlarım olan ve buradan sadece yüz elli fersah ötede oturan iki griffon var. Güvercin postası yoluyla onlara yazacağım. Gece çökmeden gelirler. Bizim de erzak koyacak çekmeceleri olan rahat ve küçük bir tahtirevan yaptıracak kadar vaktimiz olur. Hizmetçinizle birlikte bu araçta çok rahat edeceksiniz. Bu iki griffon türlerinin en güçlüleridir. Her biri pençeleriyle tahtirevanın bir kolunu kavrar. Fakat tekrar ediyorum, zaman çok kıymetli." Anka kuşu derhal Formosanta ile birlikte yola çıkıp tanıdığı bir marangoza tahtirevanı sipariş etti. Tahtirevan dört saat

içinde tamamlandı. Çekmecelere küçük somunlar, Babil bisküvilerinden daha güzel bisküviler, Med limonları, ananaslar, hindistancevizleri, fıstıklar ve Şiraz şarabı Surresnes şarabından ne kadar üstün ise, Şiraz şarabından da o kadar üstün olan Eden şarabı kondu.

Tahtirevan rahat ve sağlam olduğu kadar hafifti de. İki griffon Eden'de tam belirtilen noktaya geldi. Formosanta ve Irla tahtirevana yerleşti. İki griffon tahtirevanı bir tüy gibi havaya kaldırdı. Anka kuşu kâh tahtirevanın yanında uçuyor, kâh arkalığına konuyordu. İki griffon, Ganj'a doğru havayı delip geçen bir ok hızıyla havalandı. Geceleyin sadece kısa bir süreliğine, yemek yemek, bir yudum su içmek için mola verdiler.

X. Bölüm

Formosanta Ganjlıların ülkesine geliyor ve amazan'ın konağında konaklıyor. Prenses sunulan lezzetli atıştırmalık. Formosanta sevgilisinin annesini ziyaret ediyor. İki kadının sohbeti. Bir karatavuk da söze karışıyor ve yaptığı seyahatleri anlatıyor.

Nihayet Ganjlıların ülkesine geldiler. Prensesin kalbi umutla, aşkla ve sevinçle çarpıyordu. Anka kuşu aracı Amazan'ın evinin önünde durdurdu ve onunla konuşmak

istediğini söyledi. Ancak Amazan gideli üç saat olmuştu ve kimse onun nereye gittiğini bilmiyordu.

Ganjlıların dilinde dahi Formosanta'nın kapıldığı umutsuzluğu ifade edecek söz bulunamaz. "Heyhat! Ben de bundan korkuyordum," dedi Anka kuşu. "Basra yolu üzerindeki handa o sefil Mısır Kralı'yla geçirdiğiniz üç saat belki de saadetinizi sonsuza dek elinizden almış olabilir. Korkarım Amazan'ı geri dönüşü olmayacak şekilde kaybettik."

Anka kuşu bunları söyledikten sonra hizmetkârlara Amazan'ın annesine hürmetlerini sunup sunamayacaklarını sordu. Ona hanımefendinin kocasını bir gün önce kaybettiği ve kimseyi kabul etmediği söylendi. Evde hatırı geçen Anka kuşu, Babil Prensesi'ni duvarları fildişi işlemeli portakal ağacı odunuyla kaplı bir salona sokmayı başardı. Beyaz elbiseli, açık turuncu kurdeleler takmış yenyetme çoban kızlar ve oğlanlar prensese yüz adet porselen kapta yüz adet leziz yemek sundu. Yemeklerin arasında gizlenmiş herhangi bir hayvan cesedi yoktu. Kaplarda pilav, sago, ırmik, şehriye, erişte, omlet, muhallebi, krem peynir, her türden hamur işi, sebzeler, başka iklimlerde hayal dahi edilemeyecek kokulara ve tatlara sahip meyveler ile en iyi şaraplardan da üstün kalitede serinletici içecekler vardı.

Prenses güllerden oluşturulmuş bir yatağa uzanmış yemeğini yerken, neyse ki dilsiz olan dört tavus kuşu

parlak kanatlarıyla onu serinletiyor; iki yüz kuş, yüz çoban oğlan ile yüz çoban kız ona iki korolu bir konser veriyor; bülbüller, kanaryalar, çalibülbülleri ve ispinozlar çoban kızlarından bir üst perdede şarkı söylüyor; çoban oğlanlar ise kontrtenor ve basları söylüyordu. Müzik genel olarak güzel ve sade bir havadaydı. Prenses, Babil’de daha çok görkem olsa da, Ganjlılardaki ortamın bin kat daha çekici olduğunu itiraf etti. Fakat prenses bu kadar teselli edici, bu kadar enfes olan bu müziği dinlerken gözyaşı döküyor, kendisine eşlik eden genç ırla’ya şöyle diyordu: “Bu çoban oğlanlarla kızlar, bu bülbüllerle kanaryalar sevişiyor. Oysa ben en sevgi dolu, en sabırsız arzularıma konu olan Ganjlı kahramandan mahrumum.”

Prenses bu şekilde atıştırdırken, hayran olup ağlar-ken, Anka kuşu Amazan’ın annesine şunları söylüyordu: “Hanımefendi, Babil Prensesi’ni görmeyi reddedemezsiniz. Bildiğiniz gibi...”

“Her şeyi biliyorum,” dedi Amazan’ın annesi. “Prensesin Basra yolu üzerindeki handa başından geçen maceraya kadar her şeyi biliyorum. Bir karatavuk bu sabah bana her şeyi anlattı. Bu zalim karatavuk yüzünden ümitsizliğe kapılan oğlum çılgına döndü ve baba ocağını terk etti.”

“O zaman prensesin beni dirilttiğini bilmiyordunuz,” dedi Anka kuşu.

“Bilmiyordum, sevgili çocuğum. Karatavuktan sizin öldüğünüzü öğrenmişim ve avutulamaz bir keder içindeydim. Bu kayıp, kocamın ölümü ve oğlumun anı gidişi beni o kadar üzdü ki kapılarımı herkese kapattırdım. Fakat madem Babil Prensesi evime kadar gelip bana şeref vermiş onu hemen içeri alın. Ona söylemek istediğim son derece önemli şeyler var. Sizin de hâzır bulunmanızı istiyorum.” Amazan’ın annesi bunları der demez, başka bir salona prensesle görüşmeye gitti. Kadın zorlukla yürüyordu. Bu kadın, aşağı yukarı üç yüz yaşında bir hanımdı. Fakat güzelliğini hâlâ bir parça muhafaza etmekteydi; iki yüz otuz, iki yüz kırk yaşındayken çok hoş olduğu belliydi. Amazan’ın annesi Formosanta’yı, prenesteste büyük bir etki bırakan merak ve kederle karışık saygılı bir asaletle karşıladı.

Formosanta öncelikle ona kocasının ölümü nedeniyle taziyelerini sundu. “Heyhat!” dedi dul kadın, “onun ölümü sizi düşündüğünüzden de çok ilgilendirmeli.”

“Ölümüne elbette üzüldüm,” dedi Formosanta. “Oğlu...” Bu sözlerle birlikte prenses gözyaşlarına boğuldu. “Buraya sadece onun için ve pek çok tehlikeyi aşarak geldim. Onun için babamı ve dünyanın en görkemli sarayını terk ettim. Nefret ettiğim Mısır Kralı beni kaçırdı. Bu zorbadan kurtulunca, sevdiğim adamı görmek üzere bulutları aştım. Sonunda geldim. Fakat

o benden kaçıyor!" Gözyaşları ve hıçkırıklar prensesin devam etmesini engelledi.

Bunun üzerine Amazan'ın annesi şöyle dedi: "Hanımefendi, Mısır Kralı sizi kaçırdığında, siz Basra yolu üzerinde bir handa onunla yemek yerken, sizin o güzel elleriniz kralın kadehine Şiraz şarabı koyarken, odada uçuşan bir karatavuk gördüğünüzü hatırlıyor musunuz?"

"Gerçekten de gördüm. Siz söyleyince hatırladım. Hiç dikkat etmemiştim. Fakat şimdi düşününce, Mısır Kralı beni öpmek üzere sofradan kalktığı sırada karatavuğun tiz bir çığlık atıp pencereden uçup gittiğini ve bir daha da dönmediğini çok iyi hatırlıyorum."

"Heyhat, hanımefendi," diye devam etti Amazan'ın annesi, "başımıza gelen felaketlerin nedeni tam da bu. O karatavuğu sağlık durumunuzdan ve Babil'de olanlardan haberdar olmak için oğlum göndermişti. Kısa zamanda Babil'e dönüp ayaklarınıza kapanmak ve ömrünü size adanmak niyetindeydi. Oğlumun size nasıl taptığını hayal dahi edemezsiniz. Bütün Ganjlı erkekler sevgi dolu ve sadıktır. Fakat benim oğlum erkeklerin en tutkulusu, en sadığıdır. Karatavuk sizi bir handa buldu. Mısır Kralı ve alçak bir rahiple son derece neşeli bir şekilde içki içiyormuşsunuz. Karatavuk son olarak sizin, Anka kuşunu öldüren ve oğlumun bastırılmaz bir kin güttüğü bu hükümdarı sevgiyle öptüğünüzü görmüş.

Karatavuk bu manzara karşısında haklı bir öfkeye kapılmış ve sizin uğursuz aşkınızı lanetleyerek uçup gitmiş. Karatavuk bugün geldi ve her şeyi anlattı. Hem de nasıl bir anda, ey yüce Tanrı! Tam da oğlumun benimle birlikte babasının ve Anka kuşunun ölümüne ağladığı sırada, benim ona kendisinin sizin kuzeniniz olduğunu açıkladığım sırada anlattı!”

“Aman Tanrım! Hanımefendi, bu mümkün mü? Nasıl bir tesadüf? Nasıl olur? Ne yani, ben aynı anda hem bu kadar talihli hem de onu rencide ettiğim için bu kadar talihsiz olabilir miyim?”

XI. Bölüm

Bir önceki bölümün devamı. Formosanta, sevgilisinin kuzeni olduğuna ikna oluyor. Bütün karatavuklar Ganj kıyılarından sürülüyor. Formosanta Çin'deki sevgilisine kavuşmak için derhal posta arabasına atlıyor.

“Oğlum sizin kuzeniniz diyorum size,” diye devam etti Amazan'ın annesi. “Size bunu çok kısa zamanda kanıtlayacağım. Fakat akrabam çıkmanızla oğlumu benden koparmanız bir oldu. Zira oğlum, Mısır Kralı'na verdiği-
niz öpücüğün onda yarattığı acıya dayanamayacaktır.”

"Ah, teyzeciğim," diye haykırdı güzel Formosanta, "size onun üzerine ve kudretli Oromasdes üzerine yemin ederim ki, o uğursuz öpücük günah dolu olmak şöyle dursun, oğlunuza verebileceğim en güçlü aşk nişanesiydi. Onun uğruna babama karşı gelmiştim. Onun uğruna Fırat'tan Ganj'a doğru yol alıyordum. Sefil Mısır firavununun eline düşünce, ondan ancak onu kandırarak kurtulabildim. O sırada cebimde olan Anka kuşunun külleri ve ruhu üzerine yemin ederim. Anka kuşu beni doğrulayacaktır. Fakat Ganj kıyılarında doğan oğlunuz nasıl benim kuzenim olabilir? Benim ailem yüzyıllardır Fırat kıyılarında hüküm sürüyor."

"Büyük amcanız Aldea'nın bir zamanlar Babil Kralı olduğunu ve Belus'un babası tarafından tahttan indirildiğini biliyorsunuzdur," dedi saygıdeğer Ganjlı kadın.

"Biliyorum, hanımefendi."

"Onun oğlu Aldea'nın evliliğinden de, daha sonra sizin sarayınızda büyütülecek olan Prenses Aldea'nın doğduğunu biliyorsunuz. Babanızın zulmüne uğrayan bu prens başka bir isimle bizim bahtiyar ülkemize sığındı ve benimle evlendi. Ondan oğlum Prens Aldea-Amazan'a, fanilerin en güzeline, en güçlüsüne, en cesuruna, en erdemlisine ve en çılgınına sahip oldum. Amazan sizin güzelliğinizin namını duyup Babil şenliklerine gitti. O zamandan beri size tapıyor. Belki de sevgili oğlumu bir daha asla göremeyeceğim."

Amazan'ın annesi daha sonra prensese Aldea hanedanının bütün unvanlarını saydı döktü. Formosanta bunları umursamadı bile. "Ah, hanımefendi!" diye haykırdı, "İnsan arzu duyduğu şeyi hiç inceler mi? Kalbim size inandı bile. Fakat Aldea-Amazan nerede? Benim akrabam, sevgilim ve kralım nerede? Benim canım nerede? Hangi yoldan gitti? Ezeli varlığın yarattığı ve oğlunuzun da en güzel süsü olduğu bütün dünyalarda arayacağım onu. Kanopi, Şakat, Aldebaran yıldızlarına gideceğim. Onu bulup aşkıma ve masumiyetime ikna edeceğim."

Anka kuşu prensesi, karatavuğun kendisine isnat ettiği Mısır Kralı'na aşk öpücüğü vermek suçundan temize çıkardı. Fakat asıl Amazan'ı düştüğü yanılgıdan kurtarmak ve geri getirmek gerekiyordu. Anka kuşu her yere haberci kuşlar saldı; tek boynuzlu atları seferber etti. Sonunda Amazan'ın Çin yolundan gittiği haberi geldi. "O halde Çin'e gidiyoruz!" diye haykırdı prenses. "Yolculuk uzun değil. En fazla on beş günde oğlunuzu size geri getirmeyi umuyorum." Bu sözler üzerine Ganjlı anne ile Babil Prensesi nasıl şefkat dolu gözyaşları döktü! Nasıl sevgiyle kucaklaşıp öpüştü!

Anka kuşu derhal altı tek boynuzlu atın çektiği bir araba getirtti. Amazan'ın annesi de iki yüz süvari tedarik etti ve prenses yeğenine ülkede bulunan en güzel elmaslardan birkaç bin tane hediye etti. Karatavuğun

boşboğazlığının neden olduğu felakete üzülen Anka kuşu, bütün karatavukların ülkeyi terk etmesini emretti. İşte o zamandan beri Ganj kıyılarında tek bir karatavuk dahi kalmamıştır.

XII. Bölüm

Formosanta ile oda hizmetçisi Çin'e geliyor. Prensesin orada gördüğü dikkate değer şeyler. Amazan'ın etkileyici sadakat nişanesi. Prenses. İskitlerin ülkesine gidiyor ve burada kuzini Aldea ile karşılaşıyor. İki prensesin birbirlerini sevmek-sizin kurdukları karşılıklı dostluk ilişkisi.

Tek boynuzlu atlar sekiz günden kısa bir sürede Formosanta'yı, İrla'yı ve Anka kuşunu Çin'in başkenti Hanbalık'a getirdi. Bu, Babil'den çok daha büyük, çok başka türlü görkeme sahip bir şehirdi. Şayet Formosanta Amazan dışında başka bir şeyle ilgilenebilecek durumda olsaydı, bütün bu yeni nesneler, yepyeni âdetler onu eğlendirebilirdi.

Çin imparatoru Babil Prensesi'nin şehrin kapılarından birinde olduğunu duyar duymaz, ona tören kıyafetleri içinde dört bin mandarin gönderdi. Mandarinlerin hepsi prensesin önünde secde etti ve her biri ona

erguvan rengi ipekten bir kâğıt üzerine altın harflerle yazılmış kasideler sundu. Formosanta onlara şayet kırk bin dili olsaydı, her birine tek tek cevap vermeyi asla ihmal etmeyeceğini söyledi; fakat sadece tek bir dili olduğundan, onlardan bu dili hepsine toplu olarak teşekkür etmek için kullanmasını hoş görmelerini rica etti. Mandarinler prensesi saygılı tavırlarla imparatora götürdü.

Bu; dünyanın en adil, en nazik ve en bilge hükümdarıydı. Halkının gözünde tarımı saygın hale getirmek için kendi asil elleriyle küçük bir tarlayı işleyen ilk hükümdar o olmuştu. Erdeme ödül koyan ilk hükümdar da o idi. Diğer her yerde kanunlar utanç verici şekilde sırf suçları cezalandırmakla sınırlıydı. Bu imparator, Batı'nın ücra köşelerinden bütün Çinlileri, kendileri gibi düşünmeye zorlamak gibi çılgın bir umutla gelen ve hakikatleri dile getirme bahanesiyle büyük servetler ve şeref unvanları elde eden bir grup yabancı Budist'i¹ kısa süre önce devletlerinden kovmuştu. Kovarken onlara imparatorluk yıllıklarına kaydedilen şu son derece isabetli sözleri söylemişti:

"Başkalarına yapmış olduğunuz kötülüğü bize de yapabilirdiniz. Dünyanın en hoşgörülü milletine hoşgörüslük dogmaları vaaz etmeye geldiniz. Sizi cezalandırmak zorunda kalmamak için sizi kovuyorum. Şerefli

1 Cizvitler. (ç.n.)

bir şekilde devletimin sınırına götürüleceksiniz. Orada size, geldiğiniz yarım küreye dönmeniz için gerekli her şey tedarik edilecek. Şimdi huzur içinde gidin, tabii eğer huzurlu olabilirsiniz ve asla geri gelmeyin."

Babil Prensesi bu hükmü ve söylevi sevinçle karşıladı. Prenses hoşgörüsüz dogmalara sahip olmaktan çok uzaktı bu yüzden, sarayda iyi ağırlanacağından daha da emindi. Prensesle baş başa yemek yiyen Çin imparatoru, rahatsız edici mevki farklılığından kaynaklanan her türlü sıkıntıyı ortadan kaldırma nezaketini gösterdi. Prenses ona Anka kuşunu takdim etti. İmparator kuşu uzun uzun okşadı; kuş da imparatorun koltuğuna tündü. Yemeğin sonuna doğru Formosanta imparatora açık yüreklilikle seyahat amacını açıkladı ve ondan Hanbalık'ta yakışıklı Amazan'ı aratmasını rica etti. Prenses imparatora Amazan'ın hikâyesini anlattı, bu genç kahramana karşı duyduğu ölümcül tutkuyu gizlemedi. "Siz kime ne anlatıyorsunuz?" dedi ona Çin imparatoru. "O, sarayıma gelme lütfunda bulundu. O yakışıklı Amazan beni büyüledi. Çok kederli olduğu doğru. Fakat güzelliği bu kederle daha da etkileyici hale gelmişti. Hiçbir gözdem onun kadar zeki, hiçbir asil mandarin onun kadar bilgili, hiçbir savaşçı mandarin ondan daha cengâver, daha kahraman bir havaya sahip değildir. Amazan'ın gençliği bütün yeteneklerine artı bir değer katıyor. Eğer fatih olmak isteyecek kadar talihsiz, Tian ve Shangdi

tarafından da terk edilmiş olsaydım, Amazan'dan ordularımın başına geçmesini rica ederdim ve bütün dünyayı dize getireceğimden emin olurudum. Duyduğu kederin kimi zaman aklını bulandırması çok yazık."

"Ah, efendim!" dedi Formosanta hararetli bir tavır, acı, heyecan ve serzeniş dolu bir sesle, "Niçin benim onunla yemek yememe izin vermediniz? Beni kahrediyorsunuz. Onu hemen buraya getirtin, çok rica ederim."

"Hanımefendi, o bu sabah gitti. Hangi diyara gittiğini de söylemedi."

Formosanta Anka kuşuna döndü ve, "Ah Anka'cığım," dedi, "benden daha talihsiz bir kız daha gördünüz mü?" "Fakat efendim," diye devam etti prenses, "nasıl oldu da sizinki kadar nazik bir sarayı bu kadar aceleyle terk edebildi? İnsan bütün ömrünü burada geçirmek ister."

"İşte size olanlar, hanımefendi. Asil prenseslerin en güzellerinden biri Amazan'a tutku duydu ve ona öğle vakti kendi evinde randevu verdi. Amazan da şafakla birlikte gitti ve ardında akrabam olan prensese nice gözyaşına mal olan şu pusulayı bıraktı:

'Güzel ve asil Çin prensesi, siz sadece size ait olan bir kalbe layıksınız. Ben, ömrüm boyunca Babil Prensesi Formosanta'dan başkasını sevmeyeceğime ve ona insanın yolculuk sırasında arzularını nasıl dizginleyebildiğini göstereceğime dair ölümsüz tanrılar huzurunda

yemin ettim. Formosanta, sefil Mısır Kralı'na teslim olma gafletinde bulundu. Ben insanların en bedbah-tıyım. Babamı, Anka kuşunu ve Formosanta tarafın-dan sevilme umudumu kaybettim. Formosanta'nın bir başkasını sevdiğini öğrendiğim topraklarda bir dakika daha kalmaya dayanamayıp kederli annemi, vatanımı terk ettim. Dünyayı dolaşmaya ve ona sadık kalmaya yemin ettim. Yeminimi bozarsam siz beni hakir görür-sünüz, tanrılar da beni cezalandırır. Kendinize bir sev-gili bulun, hanımefendi ve benim kadar sadık olun."

"Ah! Bu şaşırtıcı mektup bende kalsın," dedi güzel Formosanta. "Bu mektup beni teselli edecektir. Ta-lihsizliğime rağmen mutluyum. Amazan beni seviyor. Amazan benim uğrumâ Çinli prenseslerden vazgeçi-yor. Dünyada böyle bir zafer kazanabilecek tek kişi o. Benim için büyük bir emsal oldu. Anka kuşu da biliyor ya, aslında buna hiç ihtiyacım yoktu. Bir kızın en saf sadakat duygusuyla öpücüklerin en masumunu ver-di diye sevgilisinden mahrum kalması çok acı bir şey. Peki ama o nereye gitti? Hangi yöne gitti? Bana bunu söyleme lütfunda bulunun, ben de hemen yola koyu-layım."

Çin imparatoru, kendisine verilen raporlara göre prensese sevgilisinin lskit ülkesine giden bir yolda iler-lediğini sandığını söyledi. Derhal tek boynuzlu atlar arabaya koşuldu ve prenses, en sevgi dolu iltifatlardan

sonra Anka kuşu, oda hizmetçisi İrla ve maiyetiyle birlikte imparatorudan ayrıldı.

Prenses İskitlerin ülkesine gelir gelmez, insanların ve yönetimlerin birbirinden ne kadar farklı olduğunu anladı, diğer halklardan daha aydın bir halk ortaya çıkıp da bin yüzyıllık karanlıktan sonra aydınlığı aşamayla yayana ve barbar iklimlerde vahşileri insana dönüştürecek kadar cesur ve sebatkâr kahramanlar çıkana kadar da daima farklı olacağını eskisinden çok daha net bir şekilde gördü. İskit ülkesinde şehir diye bir şey, dolayısıyla güzel sanatlar adına hiçbir şey yoktu. Geniş çayırlardan, çadırda veya kağnıda yaşayan insanlardan başka bir şey görülüyordu. Bu manzara insanda dehşet uyandırıyordu. Formosanta, kralın hangi çadırda veya hangi kağnıda ikamet ettiğini sordu. Prenses, kralın sekiz gün önce Babil Kralı'na saldırmak üzere üç yüz bin süvariden oluşan bir ordunun başına geçtiğini söylediler. İskit Kralı, Belus'un güzel yeğeni Prenses Aldea'yı kaçırmıştı. "Kuzinimi mi kaçırmış?" diye haykırdı Formosanta. "Böyle bir şeyi hiç beklemiyordum. Bu nasıl olur! Bana hürmet etmekle yetinen kuzinim kraliçe olmuş, oysa ben hâlâ evlenemedim!" Formosanta derhal kraliçenin çadırına götürülmeyi talep etti.

Bu uzak diyarlardaki beklenmedik karşılaşma, iki prensesin birbirlerine anlattığı eşsiz şeyler, sohbetlerine birbirlerini aslında hiç sevmedikleri gerçeğini unut-

turan bir büyü kattı. İki prenses yeniden görüşmekten büyük coşku duydular. Gerçek sevginin yerini tatlı bir yanılsama aldı. Ağlayarak kucaklaştılar. Hatta görüşmenin bir sarayda gerçekleşmediği göz önüne alınacak olursa, prenseslerin arasında belli bir samimiyet dahi oluştu.

Aldea, Ankà kuşu ile prensesin sırdaşı İrla'yı tanıdı. Kuzinine samur kürkler verdi; Formosanta da ona elmaslar verdi. İki kralın giriştiği savaştan söz ettiler; kraların kendi keyiflerine göre, iki dürüst insanın bir saat içinde çözebileceği anlaşmazlıklar yüzünden birbirlerini gırtlaklasınlar diye gönderdikleri erkeklerin durumuna üzüldüler. Fakat en çok aslanları yenen, dünyanın en büyük elmaslarını hediye eden, aşk şiirleri yazan, Anka kuşuna sahip olan ve bir karatavuğun verdiği haberle insanların en bedbahtına dönüşen yakışıklı yabancidan bahsettiler.

"O benim sevgili erkek kardeşim," dedi Aldea.

"Benim de sevgilim!" diye haykırdı Formosanta. "Hiç kuşku yok ki siz onu gördünüz. Belki hâlâ buradadır. Zira sevgili kuzinim, o sizin kardeşiniz olduğunu biliyor. Sizden, Çin Kralı'ndan ayrıldığı kadar ani ayrılmış olamaz."

"Onu görmek mi? Ey tanrılar!" dedi Aldea. "Benimle tam dört gün geçirdi. Ah sevgili kuzin, kardeşim acınası bir halde! Yanlış bir haber onu tamamen çılgına

çevirmiş. Nereye gittiğini bilmeden dünyayı dolaşıyor. Düşünün ki çılgınlığını, bütün Iskit ülkesinin en güzel Iskitli kadınının aşkını geri çevirecek kadar ileri götürdü. Dün ona bir mektup yazdıktan sonra buradan ayrıldı. Mektup kadını umutsuzluğa düşürdü. Amazan ise Kimmerlerin ülkesine¹ gitti.”

“Tanrı’ya şükürler olsun!” diye haykırdı Formosanta. “Benim uğruma birini daha reddetmiş! Başıma gelen felaket bütün korkularımı nasıl aştıysa, saadetim de bütün umutları öyle aştı. Bana o güzel mektubu vermelemini emredin de ben hemen gideyim, ellerim onun feda ettikleriyle dolu şekilde onun peşine düşeyim. Elveda, sevgili kuzin. Madem Amazan Kimmerlerin ülkesindeymiş, ben de oraya uçuyorum.”

Aldea, prenses kuzininin erkek kardeşi Amazan’dan da çılgın olduğunu düşündü. Fakat aynı salgının hasarlarını kendisi de hissetmiş, Iskit Kralı için Babil’in hazlarını ve görkemini terk etmişti, hem bu hem de kadınlar aşkın neden olduğu çılgınlıklara daima ilgi duyduklarından Formosanta’ya karşı samimi bir şefkat duydu, ona iyi yolculuklar diledi ve erkek kardeşini bir daha görecektik kadar şanslı olduğu takdirde aşkına hizmet edeceğine dair söz verdi.

1 Rusya. (ç.n.)

XIII. Bölüm

Güzel Babillinin Kimmer İmparatorluğu'na geliş ve orada ağırlanışı. Kimmer imparatoriçesinin methiyesi. Amazan'ın sadakatının yeni nişanesi.

Kısa süre sonra Babil Prensesi ile Anka kuşu, Kimmerlerin imparatorluğuna geldi. İmparatorluğun nüfusu Çin'den az olmakla birlikte, toprakları iki katı genişlikteydi. Eskiden İskit ülkesine benzeyen bu imparatorluk, kısa süre önce diğer devletleri eğitmekle övünen krallıklar kadar gelişmiş bir duruma gelmişti.

Birkaç günlük yürüyüşten sonra, halen hüküm sürmekte olan imparatoriçenin¹ güzelleştirmiş olduğu çok büyük bir şehre² geldiler. Fakat imparatoriçe o sırada şehirde değildi. Devletlerini kendi gözleriyle görmek, yapılan yanlışları tartıp ıslah etmek, avantajları artırmak ve eğitimi yaygınlaştırmak için Avrupa sınırından Asya sınırına seyahat etmekteydi.

Bu kadim başkentinde önde gelen subaylarından biri, Babil Prensesi ile Anka kuşunun gelişini haber alır almaz prensese hürmetlerini sunmak ve onu ülkesi adına selamlamakta hiç vakit kaybetmedi. Subay, kraliçelerin en naziği ve en haşmetlisi olan kraliçesinin, eğer o sırada orada bu denli asil bir hanıma göstereceği hürmetin

1 1762-1796 yılları arasında hüküm süren Çariçe II. Katerina. (ç.n.)

2 Moskova. (ç.n.)

aynısını şimdi kendisinin göstermesinden memnuniyet duyacağına emindi.

Formosanta saraya yerleştirildi. Rahatsız edici halk güruhu oradan uzaklaştırıldı. Prensesin şerefine olağanüstü şenlikler düzenlendi. Önemli bir doğabilimci olan Kimmerli asilzade, prensesin odasına çekildiği zamanlarda Anka kuşuyla uzun uzun sohbet etti. Anka kuşu ona zamanında Kimmerlerin ülkesine geldiğini, fakat şimdi ülkeyi tanıyamadığını itiraf etti. "Bu kadar kısa zamanda böylesine olağanüstü değişimler nasıl gerçekleştirilmiş olabilir?" diye sordu Anka kuşu. "Şunun şurasında üç yüz yıl önce burada vahşi doğanın bütün dehşetiyle hüküm sürdüğünü görmüştüm. Oysa bugün sanat, görkem, şan ve nezaket dolu bir ülke görüyorum."

"Bu büyük macerayı tek bir adam¹ başlattı," diye cevap verdi Kimmerli. "Bir kadın da mükemmelleştirdi. Bu kadın, Mısırlıların Isis'inden, Yunanlıların Ceres'inden çok daha iyi bir kanun koyucu oldu. Kanun koyucuların çoğu, görüşlerini yönettikleri ülkeyle kısıtlayan dar ve despotik bir bakış açısına sahiptir. Her biri kendi tebaasını dünyada var olan yegâne halk veya dünyanın geri kalanının düşmanı olması gereken bir halk gibi görmüştür. Sadece o halk için kurumlar kurmuş, sadece o halk için usuller koymuş, sadece o halk için bir din

1 1682-1721 yılları arasında hüküm süren Çar I. Petro. (ç.n.)

oluşturmuştur. Örneğin birkaç taş yığınıyla¹ o denli ün salan Mısırlılar, kendi barbar batıl inançları yüzünden alıklaşmış ve şereflerini kaybetmiştir. Mısırlılar diğer milletleri tanrıtanımaz saydılar ve onlarla hiçbir iletişim kurmadılar. Kimi zaman bayağı önyargıların üzerine çıkan saray hariç, bir yabancıнын yemek yediği tabaktan yemek yemeyi kabul edecek tek bir Mısırlı dahi yoktu. Rahipleri zalim ve ahmaktı. Toplumu bu kadar geçimsiz kanunlara tabi kılmaktansa, hiç kanun koymamak ve sadece kalbimize doğru ile yanlışın niteliklerini nakşeden doğayı dinlemek yeğdir.

“İmparatoriçemiz bunların tam tersi bir sistem benimsedi. O, bütün boylamların birleştiği muazzam devletin, bu farklı meridyenlerin her birinde yaşayan bütün halklara hitap etmesi gerektiğine hükmetti. Yaptığı ilk kanun; bütün dinlere hoşgörü, bütün kabahatlere merhamet gösterilmesi oldu. Onun kudretli dehası, ibadetler farklı olsa da ahlak anlayışının her yerde aynı olduğunu gördü. İşte bu ilkeden yola çıkarak, milletini dünyanın diğer bütün milletlerine bağladı ve Kimmerliler, Iskandinavlara da Çinlilere de kardeş gözüyle bakmaya başladı. İmparatoriçemiz daha da ileri gitti ve insanlar arasındaki birincil bağ olan bu kıymetli hoşgörünün komşu ülkelerde² de hüküm sürmesini istedi. İşte böylece imparatoriçemiz vatanın annesi unvanını

1 Piramitler. (ç.n.)

2 Polonya. (ç.n.)

hak etti ve eğer bu yolda devam edecek olursa, insanlığın velinimetini unvanını da hak edecektir.

“Ondan önce, iktidarı ne yazık ki ellerinde bulunan adamlar katillerden oluşan ordularını adı bilinmeyen kabileleri ele geçirmeye ve atalarının mirasını kendi kanlarıyla sulamaya yolladı. Bu katillere kahraman den-di; ettikleri eşkıyalık zafer addedildi. İmparatoriçemiz ise başka türlü bir şana sahip. O; barış götürmek, insanların birbirlerine zarar vermesini engellemek, onları birbirlerini desteklemeye zorlamak için ordu gönderdi. Onun sancakları, kamu dirliğinin sancakları oldu.”

Asilzadenin anlattıklarıyla büyülenen Anka kuşu ona şöyle dedi: “Beyefendi, ben tam yirmi yedi bin dokuz yüz yıl ve yedi aydır bu dünyada yaşıyorum ve bu anlattıklarınızla kıyaslanabilecek hiçbir şey görmedim.” Anka kuşu ona dostu Amazan hakkında sorular sordu. Kimmerli ona, Çin’de ve İskit ülkesinde prensese anlatılanların aynısını anlattı. Amazan gittiği bütün saraylardan, teslim olmaktan korktuğu bir hanımdan randevu talebi aldığı anda kaçıyordu. Anka kuşu Formosanta’ya hemen Amazan’ın ona olan sadakatının bu yeni nişanesini anlattı. Amazan’ın prensesin bütün bunlardan haberi olduğunu bilmediği düşünülürse, gösterdiği sadakat daha da şaşırtıcı idi.

XIV. Bölüm

Amazan İskandinavya ve Sarmatya'ya gidiyor. Onun bu ülkelerde ve Cermanya'da gördükleri. Amazan her yerde sadakat timsali olmaya devam ediyor.

Amazan İskandinavya'ya¹ gitmişti ve orada da yine yepyeni manzaralarla karşılaşmıştı. Burada krallık ve özgürlük, diğer devletlerde var olması imkânsız gibi görünen bir ittifak sayesinde bir arada bulunuyordu. Yasamada krallığın önde gelenleri kadar çiftçilerin de sözü geçiyordu ve genç bir prens², ileride özgür bir milleti yönetmeye layık olacağına dair büyük umutlar vaat ediyordu. Bu diyarda bundan da tuhaf bir durum vardı. O da, dünya üzerinde halkıyla yaptığı resmi sözleşmeye dayanarak hukuken tek adam olan yegâne kralın³ aynı zamanda kralların en genci ve en adili olmasıydı.

Sarmatyalılarda⁴ ise Amazan tahtta bir filozofun⁵ oturmakta olduğunu gördü. Ona anarşinin kralı denebiliirdi; zira tam yüz bin küçük krala başkanlık ediyordu ve

1 İsveç. (ç.n.)

2 Daha ileride III. Gustav unvanıyla taç giyecek olan veliaht prens. (ç.n.)

3 1766-1808 yılları arasında hüküm süren Danimarka ve Norveç Kralı VII. Christian. (ç.n.)

4 Polonya. (ç.n.)

5 1764-1795 yılları arasında hüküm süren Kral Stanisław August Poniatowski. (ç.n.)

bu kralların biri bile diğer hepsinin onay verdiği kararları tek bir kelimeyle geçersiz kılabilirdi. Aiolos¹ dahi kendi aralarında durmadan çarpışan rüzgârları dizginlerken, bu hükümdarın insanları uzlaştıırken karşılaştığı kadar güçlkle karşılaşmamıştır. Bu hükümdar, hiç dinmeyen bir fırtınaya tutulmuş bir kaptandı. Fakat gemi parçalanmıyordu, zira prens mükemmel bir kaptandı.

Amazan kendi ülkesinden bu denli farklı olan bütün bu ülkeleri gezerken, önüne çıkan bütün fırsatları düzenli olarak reddediyordu. Amazan Formosanta'nın Mısır Kralı'nı öpmesinden dolayı hâlâ ümitsizlik içindeyken, Formosanta'ya eşsiz ve sarsılmaz bir sadakat örneği verme konusunda ettiği anlaşılmaz yemini tutmak konusundaysa çok kararlıydı.

Babil Prensesi Anka kuşuyla birlikte Amazan'ın peşinden gidiyor ve onu her seferinde bir-iki günle kaçırmıyordu. Fakat ne Amazan dolaşmaktan bıkmıyor ne de Formosanta onu takip etmekte bir an tereddüt ediyordu.

Bu şekilde Cermanya'yı geçtiler. Aklın ve felsefenin kuzeyde kaydettiği ilerlemelere hayran kaldılar. Buradaki bütün prensler iyi eğitimliydi ve hepsi de düşünce özgürlüğüne izin veriyordu. Bu prenslerin eğitimi, onları aldatmaktan veya kendi kendilerini aldatmaktan menfaat sağlayabilecek adamlara emanet edilmemişti. Prensler evrensel ahlak bilinci içinde, batıl inançları hakir görecekti.

1 Yunan mitolojisinde, rüzgâr tanrısı. (ç.n.)

şekilde eğitilmişti. Güneydeki ülkeleri yıldırان ve ıssızlaştıran mantıksız bir âdet bütün bu devletlerde yasaklanmıştı. Bu âdet, birbirinden sonsuza dek ayrı tutulan kadın ve erkekleri geniş zindanlara diri diri gömmek ve bu insanlara birbirleriyle asla iletişim kurmayacaklarına dair yemin ettirmektir. Yüzyıllarca itibar gören bu aşırı delilik hali, dünyayı en zalim savaşlar kadar mahvetmiştir.

Kuzeyli prensler en sonunda, eğer bir hara kurulsun isteniyorsa en güçlü aygırların kısıraklardan ayrı tutulmaması gerektiğini anlamışlardı. Yine bu prensler, en az bu âdet kadar tuhaf ve tehlikeli başka yanılgıların da kökünü kazıyordu. Özetle bu geniş topraklarda insanlar mantıklı davranmaya cesaret ederken, başka yerlerde hâlâ aptallıklar yapılarak insanların yönetilebildiğine inanılıyordu.

XV. Bölüm

Sevgilisini takip etmeye devam eden Formosanta, onu Batavyalıların ülkesinde de yakalayamıyor. Prenses sevgilisinin peşinden Albion Adası'na gitmek istiyor. Fakat ne yazık ki ters rüzgârlar onu limanda alıkoyuyor.

Amazan Batavyalıların ülkesine geldi. Kederli kalbi, burada mutlu Ganjlıların ülkesinin belli belirsiz bir

yansımasını görüp tatlı bir teselli buldu. Özgürlük, eşitlik, temizlik, bolluk ve hoşgörü burada da vardı. Fakat ülkenin hanımları o kadar soğuktu ki, hiçbiri Amazan'a diğer ülkelerdeki kadınlar gibi asılmadı. Dolayısıyla Amazan burada direnmekte zorluk çekmedi. Eğer bu hanımları hedef alsaydı hepsini birer birer fetheder, fakat hiçbiri tarafından sevilmezdi. Ancak Amazan kadınları fethetmeyi düşünmekten çok uzaktı.

Formosanta Amazan'ı az kalsın bu yavan ülkede yakalayacaktı. Amazan ülkeyi Formosanta'dan sadece birkaç dakika önce terk etmişti.

Amazan Batavyalıların ülkesinde Albion adı verilen bir adadan o kadar sitayişle bahsedildiğini duymuştu ki, tek boynuzlu atlarıyla birlikte bir gemiye binip oraya gitmeye karar vermişti. Elverişli bir doğu rüzgârı sayesinde gemi Amazan'ı dört saatte Sur'dan ve Atlantis'ten daha meşhur olan bu adanın kıyısına getirdi.

Amazan'ı Tuna, Vistül, Elbe ve Weser boyunca takip eden güzel Formosanta sonunda hızlı sularını Cermen denizine akıtan Ren Nehri'nin ağzına geldi.

Formosanta orada sevgilisinin Albion tarafına geçtiğini öğrendi. Prenses, Amazan'ın gemisini görür gibi oldu ve genç bir erkeğin bu denli coşku yaratabileceğini tasavvur edemeyen Batavyalı hanımları hayrete düşüren sevinç çığlıkları attı. Batavyalı hanımlar Anka kuşunu da çok umursamadı; zira tüylerinin muhtemelen

Batavya bataklıklarında yaşayan ördeklerin ve kazların tüyleri kadar yüksek fiyata satılamayacağına hükmettiler. Babil Prensesi, kendisini bütün maiyetiyle birlikte, kısa süre sonra arzularının yegâne hedefini, ömrünün yaşam kaynağını ve kalbinin efendisini ağırlayacak olan bu mesut adaya götürmesi için iki gemi kiraladı.

Fakat sadık ve bedbaht Amazan Albion'a ayak bastığı anda, uğursuz bir batı rüzgârı çıktı. Babil Prensesi'nin gemileri denize açılmadı. Formosanta'nın kalbi sıkıştı; acı bir kedere, derin bir hüzne gömüldü. Prenses, rüzgâr dinene kadar kederle yatağa uzandı. Fakat rüzgâr tam sekiz gün boyunca ümitsiz bir şiddetle esip durdu. Prenses, sekiz yüzyıla bedel bu sekiz gün boyunca İrla'ya yüksek sesle roman okutturdu. Gerçi Batavyalılar roman yazmayı beceremiyordu. Bununla birlikte Batavyalılar dünyanın postacıları olduğundan, başka milletlerin mallarını alıp sattıkları gibi aklını da alıp satıyordu. Prenses Marc-Michel Rey'den¹, Ausonesler² ve Velşler³ tarafından yazılmış ve sırf Batavyalıları zenginleştirmek için bu iki ülkede bilgece yasaklanan bütün hikâyeleri satın aldırttı. Prenses bu hikâyelerde kendi macerasına benzeyen, acısını hafifletebilecek bir macera bulmayı umuyordu. İrla yüksek sesle okuyor, Anka

1 1720-1780 yılları arasında yaşamış Aydınlanma çağıının en önemli yayıncısı. Aslen İsviçreli olan Rey, Amsterdam'da faaliyet göstermiştir. (ç.n.)

2 İtalyanlar. (ç.n.)

3 Fransızlar. (ç.n.)

kuşu fikrini söylüyor, prenses ise ne *Yıldızı Parlayan Köylü Kızı*'nda,¹ ne *Tanzai*'de,² ne *Divan*'da³ ne de *Dört Facardin*'de⁴ kendi başından geçen olaylarla en ufak benzerlik gösteren herhangi bir hikâyeye rastlıyor ve rüzgârın hangi yönden estiğini sormak için okumayı dakika başı kesiyordu.

XVI. Bölüm

Amazan, Albion yolunda bir lordla karşılaşıyor ve ona bir hizmette bulunuyor. Amazan ile lord arasında geçen tuhaf konuşma. Albionlu lordun karısı Amazan'a âşık oluyor.

Bu sırada Amazan, altı tek boynuzlu atın çektiği arabasıyla Albion'un başkentine doğru yol almakta ve prensesinin hayalini kurmaktaydı. Amazan, çukura devrilmiş bir araba gördü. Hizmetkârlar yardım aramak için etrafa dağılmıştı. Arabanın sahibi ise halen arabanın içinde en ufak bir sabırsızlık emaresi göstermeden, piposuyla oynayarak (zira o sıralar pipo içiliyordu)

1 1701-1784 yılları arasında yaşamış Fransız yazar Charles de Fieux'nün bir romanı. (ç.n.)

2 1707-1777 yılları arasında yaşamış Fransız yazar Claude-Prosper Jolyot de Cr billon'un bir öyküsü. ( .n.)

3 Claude-Prosper Jolyot de Cr billon'un bir diğer öyküsü. ( .n.)

4 1646-1720 yılları arasında yaşamış İskoç yazar Anthony Hamilton'ın bir öyküsü. ( .n.)

sakin sakın oturuyordu. Adı Lord *What-Then* idi. Yani elinizdeki hatıratı çevirdiğim dilde Lord *N'Olmuş Yani*.

Amazan lorda yardım etmek için atıldı ve arabayı tek başına kaldırdı. Amazan'ın gücü diğer erkeklerinkinden işte bu denli üstündü. Lord *N'Olmuş Yani* ise şöyle demekle yetindi: "İşte epey güçlü bir adam."

Civarda yaşayan köylüler olay yerine koşup geldiklerinde, oraya boşu boşuna getirildiklerini görüp öfkelen-diler ve yabancıya saldırdılar. Onu *pis yabancı köpek* diye adlandırıp tehdit ettiler ve dövmek istediler.

Amazan iki eliyle ikişer köylü kaptı ve yirmi adım öteye fırlattı. Diğer köylüler boyun eğdiler, onu selamladılar ve içki parası istediler. Amazan onlara hayatlarında hiç görmedikleri kadar çok para verdi. Lord *N'Olmuş Yani* ise Amazan'a şöyle dedi: "Size saygı duydum. Benimle kır evimde yemek yiyin. Evim buradan sadece üç fersah ötede." Ve Lord, Amazan'ın arabasına bindi, zira kendi arabası kazadan zarar görmüştü.

On beş dakikalık bir sessizlikten sonra, Lord bir an Amazan'a baktı ve ona şöyle dedi: *How d'ye do?* Yani kelimesi kelimesine, *Nasıl yapıyorsunuz?* Çevirmenin dilinde, *Nasılsınız?* – ki bu, hiçbir dilde herhangi bir anlam ifade etmemektedir. Ardından Lord, "Tek boynuzlu atlarınız pek güzel," diye ekledi ve piposunu içmeye devam etti.

Gezgin ona tek boynuzlu atlarının kendi hizmetinde olduğunu, onlarla birlikte Ganjlıların ülkesinden geldiğini

söyledi ve bu bağlamda ona Babil Prensesi'nden, prensesin Mısır Kralı'na verdiği uğursuz öpücükten bahsetti. Dünyada bir Mısır Kralı ile bir Babil Prensesi olmasını hiçbir şekilde umursamayan Lord, bütün bunlara hiç cevap vermedi. On beş dakikalık bir sessizlik daha oldu. Bu sürenin sonunda Lord, yol arkadaşına yine *nasıl yaptığını* ve Ganjlıların ülkesinde iyi *roast beef* yapılıp yapılmadığını sordu. Gezgin her zamanki nezaketiyle Ganj kıyılarında insanların kardeşlerini yemediğini söyledi ve Lord'a, yüzyıllar sonra Pisagor'un, Porfirios'un¹ ve Jamblikos'un² da benimseyecekleri bu sistemi açıklamaya koyuldu. Bu sırada Lord uyuyakaldı ve evine gelene kadar da uyanmadı.

Evde genç ve güzel bir kadın vardı. Doğa kocasının ruhunu ne kadar umursamaz yaratmışsa, kadının ruhunu da o kadar canlı ve duyarlı yaratmıştı. O gün çok sayıda Albionlu asilzade eve yemeğe gelmişti. Her türden insan vardı; zira bu ülke hemen her zaman yabancılar tarafından yönetildiğinden, bu prenslerle gelen ailelerin her biri ülkeye farklı gelenekler getirmişti. Davetliler arasında çok hoş insanlar, üstün zekâlılar, birkaç tane de sonsuz ilim sahibi vardı.

Ev sahibesinin tavrında, o sıralar Albionlu genç kadınların tavırlarında eleştirilen o yapmacık ve sakar ha-

1 Surlu Porfirios, takriben 234-305 yılları arasında yaşamış Yunanlı filozof. (ç.n.)

2 Takriben 245-325 yılları arasında yaşamış Suriyeli filozof. (ç.n.)

vadan, o katılıktan ve sahte edepten eser yoktu. Kadın diğerleri gibi istihfafi tavırlarla ve yapmacık bir suskunlukla fikirlerinin sığılığını ve söyleyecek hiçbir şeyi olmamanın verdiği küçük düşürücü sıkıntıyı gizlemeye çalışmıyordu. Hiçbir kadın ondan daha çekici olamazdı. Kadın, Amazan'ı kendine özgü nezaketi ve zarafetiyle ağırladı. Bu genç yabancıнын aşırı güzelliği ve kadının bu yabancı ile kendi kocası arasında yaptığı istemsiz mukayese onu derhal gözle görülür bir şekilde sarsmıştı.

Sofraya geçildi. Ev sahibesi Amazan'ı yanına oturttu ve Ganjlıların tanrıların hayat verdiği hiçbir canlıyı yemediğini öğrenmiş olduğundan ona çeşit çeşit pudingler sundu. Amazan'ın güzelliği, gücü, Ganjlıların âdetleri, sanattaki ilerlemeler, din ve yönetim, bütün gece devam eden yemek boyunca eğitici olduğu kadar hoş bir sohbetin başlıca konularıydı. Bütün yemek boyunca Lord N'Olmuş Yani çok içti ve tek kelime etmedi.

Yemekten sonra, Leydi çay servisi yaparken, bir yandan da genç adamı gözleriyle yerken, Amazan da bir milletvekiliyle sohbet etti. Zira herkesin bildiği üzere, o sırada bir parlamento vardı ve bu parlamentonun adı *Witenagemot*,¹ yani *bilge adamlar meclisi* idi. Amazan, ülkeyi bu kadar itibarlı hale getiren anayasa, gelenekler, yasalar, güçler, âdetler ve sanat dalları hakkında bilgi aldı. İşte asilzadenin Amazan'a anlattıkları:

1 VII. yüzyıl ila XI. yüzyıl arasında, Anglosakson İngiltere'sinde var olmuş siyasi kurum. (ç.n.)

XVII. Bölüm

Albionlu bir senatör Amazan'a ülkesinin tarihini anlatıyor. Lordun karısı Amazan'a randevu veriyor. Amazan, saygı dolu bir cevap yazmakla yetiniyor. Lord durumu hiç umursamıyor. Amazan batavya'ya dönüyor.

"İklimimiz sıcak olmasa da uzun zaman çıplak do-laştık. Tiber'in sularıyla sulanan Saturnus'un antik topraklarından gelen insanlar¹ tarafından uzun zaman köle muamelesi gördük. Fakat biz kendimize, bizi fet-hedenlerden çok daha fazla kötülük ettik. Krallarımız-dan biri² alçaklığı, kendine yine Tiber kıyılarında oturan ve *Yedi Tepeli Şehrin İhtiyarı*³ olarak anılan bir rahibin uyruğu ilan etmeye kadar vardırıdı. O sırada vahşilerin yaşadığı Avrupa'nın büyük kısmına yüzyıllar boyunca hâkim olmak, bu yedi tepeli şehrin⁴ kaderiydi.

"Bu esaret döneminden sonra, vahşet ve anarşi dö-ne-mi geldi. Etrafındaki denizlerden daha fırtınalı olan topraklarımız, kendi aramızdaki anlaşmazlıklar yüzünden

1 Eski Romalılar. (ç.n.)

2 Kral (Yurtsuz) John. (ç.n.)

3 Papa. (ç.n.)

4 Roma. (ç.n.)

yağmalandı, kana bulandı. Pek çok asilzade kellesini kaybetti; kral soyundan gelen yüzden fazla prensin hayatı idam sehpasında son buldu; bütün yandaşların kalbi sökülüp yüzlerine fırlatıldı.¹ Bütün büyük meseleleri bitiren cellat olduğundan, adamızın tarihini yazma görevi de cellada düştü.

“Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, kısa süre önce kuduz köpeklerin ısırması olduğu siyah pelerinli birtakım adamlar² ile ceketlerinin üzerine beyaz gömlek giyen başka adamlar³ kendi hastalıklarını bütün ulusa yaydı. Bütün yurttaşlar Tanrı adına ve Hakk yolunda ya katil ya kurban, ya cellat ya mağdur, ya çapulcu ya da köle oldu.

“Kim bu dehşet verici uçurumdan, bu anlaşmazlıklarla, vahşetle, cehaletle ve bağınazlıkla dolu karmaşadan en sonunda bugün dünyada var olan en mükemmel yönetim biçiminin çıkacağına inanırdı ki? Bugün bu özgür, cengâver, tüccar ve aydın milletin başında, iyilik yapma konusunda mutlak kudrete sahip, ancak kötülük yapmaktan aciz saygıdeğer ve zengin bir kral⁴ bulunuyor. Bir tarafta asiller, diğer tarafta şehir temsilcileri yasama gücünü hükümdarla paylaşıyor.”

1 Britanya tahtı üzerinde hak iddia eden ve İngiliz tarihinde *The Young Pretender* adıyla tanınan Charles Edward Stuart'ın yandaşlarına gönderme. (ç.n.)

2 Püritenler. (ç.n.)

3 Anglikan papazları. (ç.n.)

4 Kral III. George. (ç.n.)

“Kaderin eşsiz cilvesi sonucu, kralların keyfi güce sahip olmak istedikleri zamanlarda karmaşanın, içsavaşların, anarşinin ve sefaletin ülkeyi kasıp kavurduğunu gördük. Bizim ülkemizde huzur, bolluk ve kamu refahı ancak krallar mutlak güce sahip olmadıklarını kabul ettiğinde hüküm sürebildi. Anlaşılmaz şeyler hakkında kavgaya tutuşulduğunda her şey altüst oldu. Bu konular umursanmadığında ise her şey yeniden düzene girdi. Muzaffer donanmamız şanımızı bütün denizlere yaydı; kanunlarımız servetimizi güvence altına aldı. Bir hâkim bu yasaları asla keyfi şekilde yorumlayamaz; asla gerekçesi olmayan bir hüküm verilemez. Bir yurttaş, onu itham eden şahitleri ve onu cezalandıran yasaı açıkça ortaya koymadan ölüme göndermeye cüret edecek hâkimi bir katil gibi cezalandırırız.

“Ülkemizde hâlâ tüy kalem ve entrika yoluyla mücadele eden iki partinin mevcut olduğu doğrudur. Fakat yurdu ve özgürlüğü savunmak için silaha sarılmak sözü konusuysa, bu iki parti daima el ele verir. Bu partiler birbirini denetler; kutsal yasalar bütününün ihlal edilmesini karşılıklı engeller. Bu iki parti birbirinden nefret eder, fakat devleti sever. Bunlar, aynı kadına hizmet etmek için birbiriyle rekabet eden iki kıskanç âşık gibidir.

“Bize insan haklarını tanıtan ve bizi bu hakları savunmaya iten aynı akıl dağarcığıyla, bilimi insanoğlunun taşıyabileceği en üst seviyeye taşıdık. Çok büyük

mekanikçi geçinen o Mısırlılarınızın, çok büyük filozoflar sanılan o Hintlilerinizin, dört yüz otuz bin yıldır yıldızları gözlemlemekle böbürlenene o Babillilerinizin, yığınla eser yazıp çok az şey bilen Yunanlılarınızın hepsi, bizim büyük üstatlarımızın yaptıkları keşifleri okuyan ufacak okul çocuklarıyla mukayese edildiğinde birer kara cahildir. Biz yüz yıl içinde doğanın sırlarına, bütün insanlığın yüzyıllar boyunca vâkıf olduğundan daha çok vâkıf olduk.¹

“İşte size içinde bulunduğumuz durumun özeti. Sizden yaşanan iyi şeyleri de kötü şeyleri de, utançları da zaferleri de gizlemedim ve hiçbir şeyi abartmadım.”

Amazan bu söylevi dinledikten sonra, sözü geçen bütün o yüce bilimleri öğrenmek hevesine kapıldı. Şayet Babil Prensesi’ne olan tutkusu, terk ettiği annesine olan hürmeti ve yurduna olan aşkı, paramparça olmuş kalbine şiddetli bir baskı uygulamasaydı, Amazan bütün ömrünü Albion Adası’nda geçirmek isterdi. Fakat prensesin Mısır Kralı’na vermiş olduğu o uğursuz öpücük, Amazan’da bütün bu anlaşılması zor bilim dallarını incelemek için gerekli olan zihinsel serbestiye mahal vermiyordu.

“Kabul etmeliyim ki,” dedi Amazan, “bir kez dünyayı dolaşmaya ve kendimden kaçmaya yemin etmiş olduğuma göre, sözünü ettiğiniz Saturnus’un antik toprağını,

1 Newton, Halley gibi biliminsanlarının yapmış oldukları keşiflere gönderme. (ç.n.)

Tiber halkını ve zamanında boyun eğdiğiniz o yedi tepeli şehri görmeyi çok isterim. Bu halk hiç şüphe yok ki dünyanın bir numaralı halkı olsa gerek.”

“Size bu yolculuğu gerçekleştirmenizi salık veririm,” diye cevap verdi ona Albionlu. “En azından müziği ve resmi seviyorsanız bunu yapın. Hatta biz bile sık sık kendi hüznümüzü ve iç sıkıntımızı yedi tepeli şehre taşıyoruz. Ancak fatihlerimizin torunlarını görünce çok şaşıracaksınız.”

Sohbet uzun sürdü. Her ne kadar yakışıklı Amazan’ın beyni biraz yanmış olsa da, o kadar tatlı tatlı ve dokunaklı bir sesle konuşuyor, o kadar asil ve yumuşak davranıyordu ki, ev sahibesi de onunla baş başa sohbet etme arzusundan kendini alamadı. Kadın Amazan’la konuşurken elini sevgiyle sıktı ve ona, arzuyu hayatın bütün damarlarına akıtan nemli ve ıslıl ıslıl gözlerle baktı. Kadın Amazan’ı akşam yemeğine ve yatıya da alıkoydu. Her an, her söz, her bakış kadının arzusunu kamçılardı. Herkes odasına çekilir çekilmez, Lord N’Olmuş Yani kendi odasında uyurken Amazan’ın kendi yatağına gelip ona kur yapacağından hiç şüphe duymayan ev sahibesi ona küçük bir pusula yazdı. Amazan yine direnecek gücü buldu. Ufacık bir delilik tohumu, güçlü ve derinden yaralı bir ruhta işte bu kadar mucizevi etkiler yaratabiliyordu!

Amazan âdeti olduğu üzere hanımefendiye saygılı

bir cevap yazdı. Mektubunda ona ettiği yeminin kutsallığından ve Babil Prensesi'ne tutkularına gem vurmaya öğretme konusundaki kararlılığından bahsetti. Amazan daha sonra tek boynuzlu atlarını arabaya koşturdu ve ardında şahsından büyülenmiş insanlar ile umutsuzluğa düşmüş bir ev hanımı bırakarak Batavya'ya doğru yola çıktı. Kadın şiddetli acısı içinde Amazan'ın mektubunu ortada bıraktı. Lord N'Olmuş Yani mektubu ertesi sabah okudu, "Aman ne yavan, ne boş sözler bunlar," dedi omuzlarını silkerek ve civarda oturan birkaç ayyaşla tilki avına çıktı.

Amazan, Lord N'Olmuş Yani'nin evinde sohbet ettiği bilge Albionlu'nun hediye ettiği haritayla çoktan denize açılmıştı bile. Amazan dünyanın büyük bölümünü gösteren bu haritaya hayretle bakmaktaydı.

Amazan'ın gözleri ve hayal gücü bu küçücük kâğıt parçasının üzerinde dolaştı durdu. O zamanlarda başka isimlerle kaydedilmiş olan Ren'e, Tuna'ya, Tirol Alp-leri'ne ve yedi tepeli şehre gelmeden önce geçmesi gereken ülkelere baktı. Fakat gözleri özellikle Ganjlıların memleketine, sevgili prensesine rastladığı Babil'e ve prensesin Mısır Kralı'nı öptüğü o uğursuz Basra'ya kaydı. Amazan iç çekiyor, gözyaşı döküyordu. Fakat Amazan aynı zamanda, ona dünyanın özetini hediye etmiş olan Albionlunun Thames kıyılarında yaşayan insanların Nil, Fırat ve Ganj kıyılarında yaşayan insanlardan bin

kere daha bilgili olduğunu öne sürerken yanılmamış olduğunu da kabul ediyordu.

Amazan Batavya'ya dönerken, Formosanta iki gemisiyle birlikte Albion'a doğru pupa yelken yol alıyordu. Amazan'ın gemisi ile prensesin gemisi karşılaştı, neredeyse birbirine değdi. İki sevgili farkına varmadan yan yana geldi. Ah! Yan yana olduklarını bir bilselerdi! Ancak buyurgan kader buna izin vermedi.

XVIII. Bölüm

Amazan Cermanya'yı aşıyor, Venedik'e geliyor. Amazan'ın burada gördükleri. Amazan yedi tepeli şehre geliyor. Onun burada gördüğü tuhaf şeyler.

Amazan Batavya'nın düz ve çamurlu toprağına ayak basar basmaz, şimşek hızıyla yedi tepeli şehre doğru yola çıktı. Amazan'ın Cermanya'nın güneyinden geçmesi gerekiyordu. Burada dört fersahta bir, prens ile prensese, nedimelere ve dilencilere rastlanıyordu. Amazan, bütün bu asil hanımların ve nedimelerin kendisine Cermenlere has bir iyi niyetle yaptığı kura hayret etti ve onları mütevazı bir tavırla geri çevirmekle yetindi. Amazan Alpler'i aştıktan sonra Adriyatik'e

açıldı ve o zamana kadar görmüş olduğu hiçbir şeye benzemeyen bir şehre ayak bastı. Deniz sokaklara taşmış, evler suların içine inşa edilmişti. Bu şehri süsleyen az sayıdaki meydan, biri doğanın onlara verdiği suret, diğeri ise bu suretin üzerine taktıkları kötü boyalı kartondan bir yüz olmak üzere iki yüze sahip erkeklerle ve kadınlarla doluydu. Öyle ki bütün ulus, hayaletlerden oluşmuş gibiydi. Bu bölgeye gelen yabancılar işe, takke ve ayakkabı alır gibi bir yüz satın almakla başlıyordu. Amazan doğaya aykırı olan bu modaya burun kıvırdı ve şehirde olduğu gibi dolaştı. Cumhuriyet kayıtlarına göre şehirde tam on iki bin kız vardı. Bunlar, bir milleti zenginleştiren en avantajlı ve en hoş ticareti yürütmekle görevli, dolayısıyla devlete yararlı kızlardı. Sıradan tüccarlar büyük masraflara girip büyük tehlikeleri göze alarak Doğu'ya çeşit çeşit kumaşlar yollarken, bu tacir kızlar hiçbir riske girmeden ve salt sahip oldukları güzelliklerle sürekli yenilenen bir ticaretle uğraşıyordu. Bütün bu kızlar kendilerini yakışıklı Amazan'a tanıttı ve seçimi ona bıraktı. Amazan, eşsiz Babil Prensesi'nin ismini anarak ve onun on iki bin Venedikli kızın hepsinden daha güzel olduğuna dair ölümsüz tanrılar üzerine yemin ederek oradan son hızla uzaklaştı. "Ah muhteşem ve hain kadın," diye bağırdı Amazan kendinden geçerek, "size sadık olmayı öğreteceğim!"

Nihayet Amazan Tiber'in sarı dalgalarına, kötü kokulu bataklıklarına benzeyen, kuru ve yanık tenlerini gözler önüne seren delik deşik eskimiş pelerinlerine sarınmış tek tük, soluk benizli, bir deri bir kemik insanlar gördü. Bu manzara ona yedi tepeli şehrin, dünyanın büyük bir bölümüne hükmetmiş ve medeniyet götürmüş kahramanlarla kanun koyucuların yaşadığı o şehrin kapılarına geldiğini müjdeledi.

Amazan, şehrin zafer kapısında kahramanların komuta ettiği beş yüz tabur, senatosunda ise dünyanın dört bir yanına kanun dağıtan yarı tanrılardan oluşan bir topluluk göreceğini sanmıştı. Oysa Amazan, ordu namına güneşten rahatsız oldukları için şemsiyeyle nöbet tutan otuz kadar pejmürde adamlarla karşılaştı. Kendisine çok güzel görünen, fakat Babil tapınağı kadar güzel olmayan bir tapınağa girdiğinde ise, kadın sesleri çıkaran erkekler¹ tarafından söylenen şarkılar duyup hayrete düştü.

"Saturnus'un antik toprağı ne de hoş bir yermiş böyle!" dedi Amazan. "Hiç kimsenin kendi yüzüne sahip olmadığı bir şehir görmüştüm. Bu şehirde ise erkekler ne kendi seslerine ne de bir sakala sahip." Amazan'a bu şarkıcıların artık erkek olmadığı, çok sayıda liyakat sahibi insana dair ilahileri daha güzel bir sesle söyleyebilmeleri için erkekliklerinin ellerinden alındığı

1 Kastratolar. (ç.n.)

söylendi. Amazan bu söylenenlerden hiçbir şey anlamadı. Aynı beyefendiler ondan da şarkı söylemesini istedi. Amazan her zamanki zarafetiyle onlara bir Ganj şarkısı söyledi.

Amazan'ın ses rengi çok güzel bir kontrtenordu. "Ah, monsinyor!" dediler ona. "Ne kadar hoş bir soprano olabilirsiniz!.. Ah! Şayet şey yaptırırsanız..."

"Ne yaptırırsam? Ne demeye çalışıyorsunuz?"

"Ah! Monsinyor!"

"Söyleyin ama!"

"Şayet sakalınızı kestirirseniz!" Ve beyefendiler bunun üzerine ona gayet tatlı bir dille ve komik el hareketleriyle, kendi âdetlerine göre işlemin tam olarak ne olduğunu anlattılar. "Çok seyahat ettim," dedi Amazan. "Ama böyle bir fantezi hiç duymadım."

Uzun süre bu şekilde şarkı söylendikten sonra, Yedi Tepeli Şehrin ihtiyarı görkemli bir törenle tapınağın kapısına gitti ve artık konuşulmayan bir dilde *Şehre ve evrene*¹ sözcüklerini zikrederek, bir elinin başparmağını kaldırıp iki parmağını uzatıp iki parmağını ise avcuna kapatıp havayı dörde böldü. Bu iki parmağın bu kadar uzağa ulaşabilmesini Ganjli'nin aklı almadı.

Amazan daha sonra dünyaya hükmeden bu ihtiyarın bütün maiyetinin geçit yaptığını gördü. Bu alay, bazıları kırmızı diğerleri mor renkli elbiselere bürünmüş

1 *Urbi et orbi*. (Voltaire'in notu)

ciddi duruşlu adamlardan oluşuyordu. Hemen hemen hepsi yumuşak bakışlarla yakışıklı Amazan'a bakıyor, eğilip eğilip selam veriyor ve birbirlerine şöyle diyordu: *San Martino, che bel ragazzo! San Pancratio, che bel fanciullo!*¹

Şehre gelen yabancılara şehirdeki ilginç ve nadide şeyleri göstermekle görevli olan *mutaassıplar*,² Amazan'a ısrarla bir katırcının dahi geceyi geçirmek istemeyeceği türden, fakat bir zamanlar seçilmiş bir halkın yüceliğine layık anıtlar olan viraneleri göstermek istedi. Amazan ayrıca iki yüz yıllık tablolar ve yirmi yüzyıl öncesine ait heykeller gördü. Bunların hepsi de ona birer şaheser gibi göründü. "Hâlâ bunlara benzer eserler yaratıyor musunuz?" diye sordu Amazan onlara.

"Hayır, Majesteleri," diye cevap verdi ona mutaassıplardan biri. "Buna rağmen dünyanın geri kalanını hakir görüyoruz, zira bu nadide eserler hâlâ bizim elimizde. Bizler, şanlarını dükkânlarında kalmış eski püs-kü giysilere borçlu eskiciler gibiyizdir."

Amazan prensin sarayını görmek istedi. Onu oraya götürdüler. Burada, çeşitli devletlerin gelirlerinden elde edilen paraları sayan mor elbiseli adamlar gördü. Bu devletlerin bazıları Tuna üzerinde, bazıları Loire veya Guadalquivir veyahut Vistül üzerinde yer alıyor-

1 (İt.) "Aziz Martinus adına, ne güzel bir oğlan! Aziz Pancratius adına, ne güzel bir çocuk!" (ç.n.)

2 Aziz Antonio Tarikatı. (ç.n.)

du. "Aman Tanrım!" dedi Amazan haritayı inceledikten sonra. "Demek efendiniz, tıpkı yedi tepeli şehrin eski kahramanları gibi bütün Avrupa'nın efendisi, öyle mi?"

"Aslında kendisi ilahi hukuk uyarınca bütün evrenin efendisi," diye cevap verdi bir morlu. "Hatta selefleri bir zamanlar evrensel krallıklarını kurmaya çok yaklaştı. Fakat halefleri bugün uyrukları olan kralların kendilerine ödedikleri haraçlarla yetinme lütfunda bulunuyor."

"Yani efendiniz gerçekten de kralların kralı, öyle mi? Unvanı bu mu?" dedi Amazan.

"Hayır, Ekselansları. Onun unvanı, *hizmetkârların hizmetkârı*. Kendisi esasen balıkçı ve kapıcıdır.¹ Bu nedenle asil mevkiinin amblemleri anahtar ve ağıdır. Fakat kendisi hâlâ bütün krallara emirler vermektedir. Kısa süre önce Kelt krallarından birine yüz bir adet buyruk yolladı, kral da bunlara boyun eğdi."

"Demek balıkçınız," dedi Amazan, "yüz bir adet isteginin yerine getirilmesi için beş veya altı yüz bin asker gönderdi?"

"Hayır, Ekselansları. Kutsal efendimiz on bin asker besleyecek kadar zengin değildir. Ancak kendisi, bütün ülkelere dağılmış dört ila beş bin kutsal peygambere sahip. Tahmin edileceği üzere halkların cebinden beslenen bu renk renk peygamberler, efendimin elindeki

1 Balıkçı ve cennetin kapıcısı Aziz Petrus'a gönderme. (ç.n.)

anahtarlarla Tanrı adına bütün kilitleri, özellikle de bütün kasaları açıp kapatabileceğini duyuruyorlar. Size az önce bahsettiğim kralın sırdaşı ve düşüncelerinin kılavuzu olan Norman bir rahip,¹ kralı efendimin yüz bir adet düşüncesine sorgulamadan riayet etmesi gerektiğine ikna etti. Zira bilmeniz gereken şu ki, Yedi Tepeli Şehrin İhtiyarı'nın imtiyazlarından biri de, ister konuşmaya ister yazmaya tenezzül etsin daima haklı olmasıdır."

"Vay be!" dedi Amazan. "Ne eşsiz bir adam! Onunla yemek yemeyi çok isterdim."

"Ekselansları, kralsanız onun sofrasında yemek yiyemezsiniz. Bu durumda onun sizin için yapabileceği tek şey, kendi sofrasının yanı başında kendi masasından daha küçük ve daha alçak bir masa kurdurmak olabilir. Fakat kendisiyle konuşmak şerefine erişmek istiyorsanız, bana belli tutarda bir *buona mancia*² verme lütfunda bulunduğunuz takdirde kendisinden sizi huzuruna kabul etmesini talep edebilirim."

"Hay hay," dedi Ganjlı.

Morlu saygıyla eğildi. "Sizi yarın huzuruna çıkaraçağım," dedi. "Üç kere diz çökeceksiniz ve Yedi Tepeli Şehrin İhtiyarı'nın ayaklarını öpeceksiniz." Bu sözler

1 1685'te XIV. Louis'yi Huguenotlar'a önemli haklar tanıyan Nantes Fermanı'nı (1598) feshetmeye ikna eden Fransız devlet adamı Michel Le Tellier'ye gönderme. (ç.n.)

2 (lt.) Sadaka. (ç.n.)

üzerine Amazan öyle yüksek perdeden kahkahalar atmaya başladı ki az kalsın boğuluyordu. Gülmekten iki büklüm dışarı çıktı ve kaldığı hana gelene kadar bütün yol boyunca gözlerinden yaş gelinceye kadar güldü. Handa da uzun süre gülmeye devam etti.

Akşam yemeğinde, sakalsız yirmi adamla yirmi keman çıkageldi ve Amazan'a bir konser verdi. Amazan günün geri kalanında şehrin en önemli asilzadelerinin iltifatlarını kabul etti. Bu adamlar Amazan'a, Yedi Tepeli Şehrin İhtiyarı'nın ayaklarını öpmekten çok daha tuhaf tekliflerde bulundu. Amazan çok kibar biri olduğundan, önce bu beyefendilerin kendisini kadın zannettiğini sandı ve onları bu yanılgıları konusunda olabilecek en ölçülü samimiyetle uyardı. Fakat iki-üç ısrarcı morlu tarafından daha hararetli bir şekilde sıkıştırılınca onları pencereden attı ve bunu yaparken güzel Formosanta için pek de büyük bir fedakârlıkta bulunmadığını düşündü. Daha sonra Amazan; dünyanın efendilerinin yaşadığı, bir ihtiyarın sanki yanağı ayağındaymış gibi ayak parmağını öptürdüğü ve delikanlılara bundan daha da tuhaf tavırlarla yanaşıldığı bu şehri olabildiğince hızlı bir şekilde terk etti.

XIX. Bölüm

Amazan Galyalıların başkentine geliyor. Burada gördüğü şeyler. Amazan'ın sadakati iş sahibi bir kadınının karşısında bozguna uğruyor. Amazan, kadınının kollarındayken Formosanta tarafından yakalanıyor.

Babil Prensesi'ne daima sadık, Mısır Kralı'na karşı ise daima öfke içinde olan sadakat timsali Amazan, diyar diyar dolaşp her türlü cilveyi geri püskürttükten sonra, Galyalıların yeni başkentine ulaştı. Bu şehir de diğer pek çok şehir gibi barbarlığın, cehaletin, ahmaklığın ve sefaletin bütün aşamalarından geçmişti. Nitekim bu şehrin ilk ismi, *çamur ve bataklık*¹ idi. Şehir daha sonra, oraya kadar ulaşan İsis dininin etkisiyle İsis'in ismini almıştı. Şehrin ilk senatosu kayıkçılardan oluşuyordu. Şehir uzun süre yedi tepeli şehrin çapulcu kahramanlarının kölesi olarak kaldı. Birkaç yüzyıl sonra, Ren'in uzak kıyılarından gelen başka eşkıya kahramanlar bu küçük toprak parçasını ele geçirdi.

Her şeyi değiştiren zaman bu şehri, bir yarısı çok asil ve çok güzel, diğer yarısı ise biraz kaba saba ve gülünç olan bir şehre dönüştürdü. Şehir sakinlerinin ayırt edici özelliği bu. Şehrin içinde, oyun oynayp eğlenmekten

1 Paris'in eski ismi olan Lutetia, Latince "çamur" anlamına gelen *lutum* kelimesinde türemişti. (ç.n.)

başka işi olmayan en az yüz bin kadar insan vardı. Bu aylaklar ordusu, diğerlerinin ürettiği sanat eserleri hakkında hükümler veriyordu. Sarayda olup bitenden bihaber diler. Oysa saray onlardan sadece dört fersah ötedeydi. Fakat onlara bu mesafe en az altı yüz fersah gibi görünüyordu. Toplum hayatının tatlılığı, neşe ve havailik onların en önemli ve yegâne meşgalesiydi. Bu insanlar, tıpkı bağırmasınlar diye sürekli oyuncak verilir susturulan çocuklar gibi yönetiliyordu. Onlara iki yüzyıl önce vatanlarını mahvetmiş dehşetengiz olaylardan, ulusun yarısının birtakım safsatalar uğruna ulusun diğer yarısını katlettiği korkunç zamanlardan bahsedildiğinde, bunların şüphesiz pek fena şeyler olduğundan konuşuyorlar ve hemen ardından gülmeye başlayıp rondolar söylüyorlardı.

Aylaklar ne kadar nazik, hoş ve eğlenceli ise, meslek sahibi insanlar ile onlar arasında da o kadar hazin bir tezat gözlemleniyordu.

Bu meşgul veya meşgul olduklarını iddia eden insanların içinde, yarısı ahmaklardan, diğer yarısı düzenbazlardan oluşan karanlık bir bağnazlar ordusu bulunuyordu. Bunların görünüşü bile dünyayı hüzne boğmaya yeterdi. Eğer ellerinde olsa, bu adamlar azıcık itibar uğruna dünyayı altüst edebilirdi. Fakat aylaklar topluluğu, dans ederek ve şarkı söyleyerek bu adamları çıktıkları mağaralara geri tikiyordu. Tıpkı alacabaykuşları viranelerine dönmeye mecbur eden kuşlar gibi.

Daha az sayıdaki meslek sahibi insan ise, bizzat doğanın dehşete düşüp yüksek sesle feveran ettiği eski barbar âdetleri sürdürüyordu. Bu insanların yegâne başvuru kaynağı, kurtların delik deşik ettiği kayıtlarıydı. Bu kayıtlarda ne zaman saçma sapan ve korkunç bir gelenek görseler, anında bunu kutsal bir kanun addediyorlardı. İşte kendi başlarına düşünmeye cesaret edememe ve sahip oldukları fikirleri düşüncenin henüz var olmadığı çağlardan almaya dair bu korkakça alışkanlık yüzündendir ki, hazların şehrinde hâlâ korkunç gelenekler mevcuttu. Yine bu nedenle, kabahatler ile cezalar arasında hiçbir orantı yoktu. Kimi zaman masum bir insana işlemediği bir suçu itiraf ettirmek için bin kere ölüme bedel işkenceler uygulanıyordu.

Gençlik hataları, adam zehirleme veya baba katli gibi cezalandırılıyordu. Aylaklar çılgınlık atıyor, fakat ertesi gün her şeyi unutup sadece yeni moda şeylerden söz ediyorlardı.

Bu halk, tam bir yüzyıl boyunca güzel sanatların tasavvur dahi edilemeyecek bir mükemmelliğe eriştiğine şahit olmuştu. O sırada yabancılar Babil'e gelir gibi buraya gelip büyük anıtlara, olağanüstü bahçelere, heykel ve resim alanında verilen muhteşem eserlere hayran kalıyor, kulağı tırmalamadan doğrudan kalbe giden bir müzikle büyüleniyordu.

Gerçek şiir, yani doğal ve ahenkli olan şiir, akla hitap ettiği kadar kalbe de hitap eden şiir ancak bu mesut yüzyılda halka ulaşabildi. Yeni yeni belagat usulleri muhteşem güzellikler yarattı. Bilhassa tiyatro, hiçbir halkın yanına dahi yaklaşılamadığı şaheserlerle yankılandı. Nihayet zevk anlayışı bütün mesleklere yayıldı. Öyle ki, Druidlerin¹ arasında bile iyi yazarlara rastlanır oldu.

Fakat başları bulutlara değen bunca defne ağacı kısa süre sonra bitkin düşen toprakta kuruyup gitti. Geriye sadece yaprakları solgun renkli, ölmekte olan az sayıda ağaç kaldı. Çöküş; yapabilme kolaylığı, iyi yapabilme tembelliği, güzelliğe doygunluk ve tuhafa duyulan ilgiyle başladı. Kibir, barbar zamanları geri getiren sanatçıları korudu. Aynı kibir gerçek yeteneklere zulmederek, onları ülkeyi terk etmeye mecbur bıraktı. Eşek arıları bal arılarını kovdu.

Ortada neredeyse ne gerçek anlamda sanat ne de deha diye bir şey kaldı. Geçmiş yüzyıl hakkında yalan yanlış muhakeme yürütmek yegâne meziyetti. Ancak izbe hanların duvarlarına çiziktirecek yetenekteki insanlar, bilgiç bir tavırla en büyük ressamların tablolarını eleştiriyordu. Kâğıt israfçısı yazarlar, büyük yazarların eserlerini çarpıtıyordu. Cehalet ve zevksizlik hesabına çalışan böyle daha pek çok geveze vardı. Farklı başlıklar

1 Katolik rahipler kastediliyor. (ç.n.)

altında yayımlanan yüz kûsur ciltte hep aynı şeyler tekrar ediliyordu. Her şey ya sözlük ya da elkitapçığıydı. Bir Druid gazetesi¹ haftada iki defa, milletin adını dahi duymadığı birtakım cin çarpmışların çapraşık yıllıklarını, dilenci kadınların ve erkeklerin sefil deliklerde gerçekleştirdiğı semavi mucizeleri yayımlıyordu. Siyahlara bürünmüş, öfkeden ve açlıktan ölmeye hazır diğerk eski Druidler, yayımladıkları yüzlerce metinde artık insanları aldatmalarına izin verilmemesinden, bu hakkın grilere bürünmüş tekelere verilmesinden şikâyet ediyordu. Birkaç baş Druid ise, alçaltıcı ve hakaretamiz yayınlar yapıyordu.

Amazan bunların hiçbirini bilmiyordu. Gerçi bilse de rahatsız olmazdı; zira kafası sadece Babil Prensesi'yle, Mısır Kralı'yla ve kederinin sürüklediğı hangi ülkede olursa olsun kadınların her türlü cilvesine kayıtsız kalmaya yönelik ettiğı geri dönüşü olmayan yeminiyle doluydu.

İnsan türüne özgü meraklılığı aşırıya kaçırarak, havai ve cahil ayaktakımı uzun süre Amazan'ın tek boynuzlu atlarının etrafında itişip kakıştı. Daha akli başında olan kadınlar, Amazan'ın kendisini seyretmek için kaldığı konağın kapılarını zorladılar.

Amazan ev sahibine derhal saraya gitme arzusunu

1 1713-1803 yılları arasında yayımlanan ve *Gazette ecclésiastique* (Kilise Gazetesi) adıyla anılan *Nouvelles ecclésiastiques* (Kilise Haberleri) gazetesi. (ç.n.)

ilettili. Fakat tesadüfen orada bulunan kibar aylaklar ona bunun modasının geçtiğini, zamanın çok değiştiğini, artık eğlencenin sadece şehirde olduğunu söylediler. Amazan hemen o akşam, zekâsının ve yeteneklerinin namı memleketinin sınırlarını aşan ve Amazan'ın da ziyaret ettiği birkaç ülkeye bizzat seyahat etmiş bir hanımefendinin¹ evinde akşam yemeğine davet edildi. Amazan bu hanımefendiden ve onun evinde bir araya gelen topluluktan çok hoşlandı. Burada özgürlük edep- li, neşe ise gürültüsüzdü; konuşmalar usandırıcı, nük- teler ise kırıcı olmaktan uzaktı. Amazan burada, seçkin topluluk tabirinin, her ne kadar sık sık gasp edilse de hiç de içi boş bir tabir olmadığını gördü. Amazan ertesi gün yine bu topluluk kadar hoş, fakat ondan çok daha şehvetli bir mecliste yemek yedi. O davetlilerden ne kadar memnun kaldıysa, davetliler de ondan o kadar memnun kaldı. Amazan ruhunun yumuşadığını, ülkesi- nin kısık ateşte yavaş yavaş çözölen ve enfes güzellikte kokular yayan bitkileri gibi çözöldüğünü hissetti.

Yemekten sonra Amazan'ı büyüleyici bir gösteriye götördüler. Bu gösteri Druidler tarafından yasaklan- mıştı, zira büyük bir kıskançlıkla muhafaza etmeye çalıştıkları izleyicilerini ellerinden alıyordu. Bu gösteri;

1 1699-1777 yılları arasında yaşamış, Fransız Aydınlanması'nın önde gelen kadınlarından Marie Thérèse Rodet Geoffrin. Geoffrin'in evi, fi- lozofların toplanma yeri idi. Geoffrin ayrıca Polonya'da Kral Stanisław August Poniatowski ile görüşmüştü. (ç.n.)

güzel dizelerden, enfes şarkılardan, ruhun hislerini ifade eden danslardan ve gözü yanıltarak büyüleyen gör-sellerden oluşuyordu. Bu kadar farklı türü bir araya getiren bu eğlence türü, yabancı bir isimle anılıyordu. Bu *opera* idi. Bu kelime eskiden, yedi tepeli şehrin dilinde *çalışma, ödev, meşgale, maharet, girişim, görev, iş* anlamına geliyordu. Bu *iş* Amazan'ı büyüledi. Özellikle bir kız, melodik sesi ve bu sese eşlik eden zarafetiyle, güzelliğiyle onu çok etkiledi. Amazan yeni dostları aracılığıyla gösteriden sonra bu *iş* sahibi kızla tanıştı. Amazan kıza bir avuç dolusu elmas hediye etti. Kız o kadar minnettar kaldı ki, gün boyunca Amazan'ın yanından ayrılamadı. Amazan kızla yemek yedi ve yemek sırasında ağırbaşlılığını unuttu. Yemekten sonra ise, güzelliğe ve sevgi dolu cilvelere sonsuza dek duyarsız kalmaya dair etmiş olduğu yemini unuttu. İşte insanoğlunun za-yıflığını gözler önüne seren bir örnek!

Babil Prensesi tam da bu sırada Anka kuşu, oda hizmetçisi Irla ve tek boynuzlu atlarına binmiş iki yüz Gan-jlı süvarisiyle birlikte çıkageldi. Kapılar açılana kadar uzun süre beklemeleri gerekti. Prenses derhal erkeklerin en yakışıklısının, en cesurunun, en zekisinin ve en sadığının hâlâ şehirde olup olmadığını sordu. Şehrin yetkilileri prensesin Amazan'ı kastettiğini hemen anladı. Prenses, Amazan'ın kaldığı konağa götürüldü. Kalbi aşkla çarparak içeri girdi; bütün ruhu, sadakat timsali

sevgilisine nihayet kavuşacak olmanın verdiği tarif edilemez bir sevinçle doluydu. Hiçbir şey onun Amazan'ın odasına girmesini engelleyemedi. Yatağın perdeleri açıktı. Formosanta, yakışıklı Amazan'ın bir esmer güzelinin kollarında uyuduğunu gördü. Zira her ikisinin de istirahatete çok ihtiyacı vardı.

XX. Bölüm

Gördüklerinden umutsuzluğa düşen Formosanta Galya'yı terk ediyor, sonra orayı hiç terk etmemiş olmayı arzu ediyor. Yaptığı sadakatsizlikle kahrolan Azaman, Formosanta'nın peşine düşüyor.

Formosanta bütün evi inleyen, fakat ne kuzenini ne de iş sahibi kızı uyandırmaya muvaffak olan acı dolu bir çığlık attı ve baygın bir halde Irla'nın kollarına düştü. Formosanta kendine gelir gelmez, öfkeyle karışık bir acıyla o uğursuz odadan çıktı. Irla, yakışıklı Amazan'la zevkli saatler geçiren genç hanımın kim olduğunu araştırdı. Irla'ya kızın, yetenekleri arasında hayli güzel bir sesle şarkı söylemek de olan, son derece hoşgörülü ve kibar, iş sahibi bir kız olduğu söylendi. "Ey adil Tanrı! Ey kudretli Oromasdes!" diye haykırdı güzel Babil Prensesi gözyaşları içinde. "Kimin tarafından ihanete

uğradım! Hem de kim için! Demek benim uğruma o kadar prensesi geri çeviren erkek, Galyalı bir soytarı için beni terk edecekti! Hayır, ben böyle bir hakareten sonra yaşayamam.”

“Hanımefendi,” dedi İrla prensese. “İşte dünyanın bir ucundan öbür ucuna genç erkekler hep böyledir. İlahi güzellikte bir kadına âşık da olsalar, bazı anlarda sefil bir han hizmetçisi için ona ihanet ederler.”

“Artık bitti!” dedi prenses. “Onu hayatım boyunca bir daha asla görmeyeceğim. Hemen yola çıkalım. Tek boynuzlu atlarımı arabaya koşsunlar.”

Anka kuşu prenesten hiç olmazsa Amazan uyana-na ve onunla konuşana kadar beklemesini rica etti. “O bunu hak etmiyor,” dedi prenses. “Böyle bir şey yaparsanız, beni acımasızca rencide etmiş olursunuz. Amazan sizden ona sitem etmenizi talep ettiğimi ve onunla barışmak istediğimi düşünür. Eğer beni seviyorsanız, onun bana etmiş olduğu hakarete bir de bu hakareti eklemesiniz.” Sonuçta hayatını Babil Kralı’nın kızına borçlu olan Anka kuşu, prensese boyun eğmemezlik edemedi. Prens bütün maiyetiyle birlikte konaktan ayrıldı.

“Nereye gidiyoruz, hanımefendi?” diye sordu İrla prensese.

“Hiç bilmiyorum,” diye cevap verdi prenses. “Önümüze çıkan ilk yola sapalım. Yeter ki Amazan’dan son-
suza dek uzaklaşayım, tek dileğim bu.”

Tutkudan yoksun olduğu için Formosanta'dan daha bilge olan Anka kuşu yol boyunca prensesi teselli etti ve ona tatlı bir dille insanın kendini başkasının hataları yüzünden cezalandırmasının acı bir şey olduğunu, Amazan'ın sadakatini, bir anlık yoldan çıkışı affettirebilecek kadar parlak bir şekilde ve sayısız defa kanıtladığını, Amazan'ın Oromasdes'in inayetinden sadece bir an için yoksun kaldığını, bu nedenle bundan böyle aşkta da erdemde de ondan daha sadık birinin bulunamayacağını, hatasının kefareti ödeme arzusuyla kendini aşacağını, prensesin de bundan fevkalade memnun kalacağını, prenesten önce yaşamış pek çok yüce prensesin buna benzer sapmaları affetmiş olduğunu ve gayet mutlu bir şekilde yaşamaya devam ettiklerini anlattı. Prenses çeşitli örnekler de sunan Anka kuşu hikâye sanatında o kadar yetenekliydi ki, Formosanta'nın kalbi nihayet sakinleşip huzur buldu. Prenses, şehirden bu kadar aceleyle ayrılmış olduğuna pişman oldu. Formosanta tek boynuzlu atlarının fazla hızlı gittiğini düşünüyor, fakat geri dönmeye cesaret edemiyordu. Affetme arzusu ile öfkesini gösterme arzusu, aşkı ve kibri arasında sıkışıp kalan prenses, tek boynuzlu atlarının yola devam etmesine izin verdi. Formosanta, babasının kâhininin kehanetine uygun şekilde dünyayı dolaşmaktaydı.

Amazan uyandığında Formosanta ile Anka kuşunun gelişini ve gidişini, prensesin umutsuzluğunu ve öfkesini

öğrendi. Amazan'a prensesin kendisini asla affetmeyeceğine dair yemin ettiği söylendi. "O halde bana düşen tek şey," diye haykırdı Amazan, "onun arkasından gidip, ayaklarının dibinde kendimi öldürmektir."

Amazan'ın aylaklardan oluşan seçkin dostları, olayın kopardığı gürültüyü duyup yanına koştu. Hepsi de Amazan'a kendileriyle kalmasının çok daha isabetli olacağını, hiçbir şeyin güzel sanatların bağrında, huzurlu ve nazik bir şehvetle sürdükleri tatlı hayatla boy ölçüşemeyeceğini, pek çok yabancının, hatta kralların bile bu hoş uğraşlarla dolu ve büyüleyici huzuru yurtlarına ve tahtlarına tercih ettiğini, kaldı ki arabasının kırık olduğunu ve bir saracın modaya uygun yeni bir araba yaptığını, şehrin en iyi terzisinin onun için çoktan bir düzine kadar son moda kıyafet diktiğini, evlerinde pek güzel tiyatro temsilleri verilen, şehrin en zeki ve en hoş hanımlarının her birinin onun şerefine şenlikler düzenlemek için gün aldığını anlattı. Bütün bu konuşmalar boyunca iş sahibi kız tuvalet masasında sıcak çikolatasını içiyor, gülüyor, şarkı söylüyor ve yakışıklı Amazan'a laf atıyordu. Amazan sonunda kızda kaz kadar akıl olmadığını anladı.

Yüce gönüllülük ile cesaretin yanı sıra dürüstlük ve samimiyet de bu prensin karakterinin bir parçası olduğundan, başına gelen felaketleri ve yaptığı yolculukları dostlarına daha önce anlatmıştı. Dostları onun prensesin kuzeni olduğunu biliyordu ve prensesin Mısır Kra-

lı'na vermiş olduğu uğursuz öpücükten de haberdardı. "Akraba arasında bu tür küçük rezaletler affedilir. Yoksa insanın bütün ömrünü sonu gelmeyen kavgalar içinde tüketmesi gerekir." Fakat hiçbir şey, Amazan'ın Formosanta'nın arkasından gitme konusundaki kararlılığını sarsamadı. Bununla birlikte, arabası hazır olmadığından sonraki üç günü aylakların arasında, şenliklerle ve zevk içinde geçirmeye mecbur kaldı. Nihayet Amazan dostlarını kucakladı, onlara ülkesinin en iyi şekilde kakılmış elmaslarını hediye etti, havai oldukları için daha cana yakın ve daha mutlu olduklarına göre daima havai kalmalarını salık verdi ve onlardan ayrıldı. "Cermenler Avrupa'nın ihtiyarları," diyordu Amazan. "Albion halkı olgun. Galya sakinleri ise çocuk ve onlarla oynamak eğlenceli."

XXI. Bölüm

Amazan, Pireneler'in ötesine uçuyor ve Anka kuşuna rastlıyor. Anka kuşu ona prensesin başına gelen felaketi anlatıyor. Amazan, prensesi yakılmaktan kurtarıyor ve onu yakmak isteyenleri yok ediyor, Formosanta ile barışıyor.

Amazan'ın kılavuzları prensesin gittiği yolu takip etmekte güçlük çekmedi. Her yerde prenesten ve onun

büyük kuşundan bahsediliyordu. Herkes hâlâ hayranlıktan kaynaklanan bir coşku içindeydi. Dalmaçya'da ve Ancona sınır bölgesinde yaşayan halklar, daha sonra görecekleri uçan ev karşısında bile bu kadar heyecan duymayacaktı. Loire, Dordogne, Garonne ve Gironde sahilleri hâlâ alkış sesleriyle inliyordu.

Amazan Pirene eteklerine geldiğinde, bölge yetkilileri ile Druidler Amazan'a istemese de bir tef havası¹ oynattılar. Öte yandan, Amazan Pireneler'i aştığı anda ne bir neşe ne de bir sevinç belirtisi görür oldu. Uzak-
tan uzağa birtakım şarkılar duyulsa da, bunların hepsi hüznü bir tondaydı. Burada oturanlar ellerinde bir dizi boncuk,² kuşaklarında hançer, büyük bir ciddiyetle yürüyordu. Siyahlara bürünmüş halk âdeta yasta gibiydi. Amazan'ın hizmetkârları gelip geçenlere bir şey sorduğunda, bunlar sadece işaretlerle karşılık veriyordu. Bir hana girdiklerinde, han sahibi gelenlere üç kelimeyle handa hiçbir şey olmadığını, acil ihtiyaçlar için birkaç fersah öteye adam yollayabileceğini bildiriyordu.

Bu ketum insanlara güzel Babil Prensesi'ni görüp görmedikleri sorulduğunda ise daha uzun cevaplar veriyorlardı: "Onu gördük, o kadar da güzel değildi. Sadece esmerler güzeldir. Prensesin kaymak taşını andıran bir göğsü vardı, ki bu bizim iklimimizde hemen hemen hiç rastlanmayan, dünyanın en iğrenç görüntüsüydü."

1 Fransızca *tambourin*. Provence menşeli geleneksel bir dans. (ç.n.)

2 Tespih. (ç.n.)

Amazan, Baetis'in¹ suladığı bölgeye doğru ilerledi. Surluların bu toprakları, birkaç yüzyıl sonra yeniden surlara gömülecek olan Atlantis Adası'nı keşfettikleri sırada keşfetmesinin üzerinden henüz on iki bin yıl bile geçmemişti. Surlular, hiçbir şeyle uğraşmak zorunda olmadıklarını ve topraklarının komşuları Galyalılar tarafından sürülmesi gerektiğini ileri süren yerel halkın bakımsız bıraktığı Baetica² topraklarını işledi. Surlular beraberlerinde Filistinli³ getirmişti. Bu insanlar o zamandan beri en ufak para kazanma imkânı olan her yere dağılmıştır. Yüzde elli faizle tefecilik yapan bu Filistinliler, ülke servetinin hemen hemen tamamını emmişti. Bu durum, Baetica halklarının Filistinlilerin büyücü olduklarına inanmasına sebep oldu. Büyücülükle suçlanan herkes, *araştırmacılar* veya *anthropokaie*⁴ olarak adlandırılan Druidlerden oluşan bir topluluk tarafından acımasızca yakıldı. Bu rahipler kurbanlara önce maskeli balo kıyafeti giydiriyor, sonra mallarına el koyuyor ve kurbanlar hafif ateşte *por l'amor de Dios*⁵ pişerken gayet dindar bir şekilde Filistinlilerin kendi dualarını okuyordu.

1 Guadalquivir Irmağı'nın Eski Roma'daki adı. (ç.n.)

2 Roma İmparatorluğu'nun Hispania'daki (bugünkü Iber Yarımadası) üç eyaletinden biri. (ç.n.)

3 Yahudiye'den gelen Yahudiler. (ç.n.)

4 Voltaire'in Yunanca kelimelerden oluşturduğu *anthropokaie* kelimesi "insan yakanlar" anlamına gelmektedir. Bu sıfat ise, Engizisyonculara işaret etmektedir. Öte yandan Engizisyon kelimesi Latince *inquisitio*, yani "araştırma" kelimesinden türemiştir. Bu nedenle Voltaire cümlede "araştırmacılar" sözcüğünü Engizisyoncu yerine kullanmıştır. (ç.n.)

5 (İsp.) Tanrı aşkına. (ç.n.)

Babil Prensesi, ileride Sevilla olarak adlandırılacak olan şehirde karaya ayak bastı. Prensesin planı Betis Irmağı'nı takip edip babası Kral Belus'u yeniden görmek ve mümkünse sadakatsiz sevgilisini unutmak veya ona evlenme teklif etmek üzere Sur üzerinden Babil'e dönmekti. Prenses, sarayın her türlü mali işini halleden iki Filistinli getirtti. Filistinliler prensese üç gemi tedarik edecekti. Anka kuşu onlarla gerekli bütün düzenlemeleri yaptı ve biraz tartıştıktan sonra fiyatı da belirledi.

Ev sahibesi çok dindardı. Karısından daha az dindar olmayan koca da *anthropokaie* ve *araştırmacı* Druidlerin mutemedi, yani casusu idi. Adam Druidlere, evinde altın renkli büyük bir kuş görünümüne bürünmüş şeytanla anlaşma yapan bir büyücü kadın ile iki Filistinli olduğunu haber vermekte gecikmedi. Söz konusu hanımın olağanüstü miktarda elmasa sahip olduğunu öğrenen *araştırmacılar*, derhal kadının büyücü olduğuna hükmettiler ve geniş ahırlarda uyuyan iki yüz süvari ile tek boynuzlu atları hapsetmek için geceyi beklediler. Zira *araştırmacılar* ödlekti.

Kapıların önüne sağlam barikatlar kurduktan sonra, Druidler prenses ile İrla'yı yakaladı. Ancak hızla havalandıran Anka kuşunu yakalayamadılar. Anka kuşu, Amazan'ı Galya'dan Sevilla'ya giden yol üzerinde bulacağından emindi.

Anka kuşu Amazan'la Baetica sınırında karşılaştı ve

ona prensesin başına gelen felaketi anlattı. Amazan'ın öfkeden nutku tutuldu. Amazan altın kakmalarla süslenmiş çelik bir zırh, on iki ayaklık bir kargı, iki mızrak ile tek vuruşla ağaçları, kayaları ve Druidleri tuzla buz edecek güçte, *ateş püsküren* adıyla anılan keskin bir kılıç kuşandı. O güzel başına, balıkçıl ve deve kuşu tüyleriyle süslü altın bir miğfer geçirdi. Bu, Iskit ülkesini ziyaret ettiği sırada kız kardeşi Aldea'nın kendisine hediye ettiği Magog'a¹ ait zırh takımıydı. Amazan'a eşlik edecek az sayıdaki kişiler de onun gibi tek boynuzlu atlara bindiler.

Sevgili Anka kuşunu öpen Amazan ona sadece şu kederli sözleri söyledi: "Ben suçluyum. Eğer aylakların şehrinde iş sahibi bir kızla yatmasaydım, güzel Babil Prensesi bu korkunç duruma düşmezdi. Şimdi gidip *anthropokaie*'leri bulalım."

Amazan kısa süre sonra Sevilla'ya girdi. Yiyecek hiçbir şeyi olmayan iki yüz Ganjlı ile tek boynuzlu atlarının kapatıldığı ağılın kapıları önünde tam bin beş yüz *al-guazil* nöbet tutuyordu. Babil Prensesi'nin, prensesin oda hizmetçisi Irla'nın ve iki zengin Filistinlinin kurban edilmesi için her şey hazırды. Etrafı hizmetindeki küçük *anthropokaie*'lerle çevrili baş *anthropokaie*, kutsal kürsüsüne çıkmıştı bile. Kuşaklarına dizi dizi boncuklar asılı Sevilalı kalabalık tek kelime etmeden ellerini

1 Nuh'un oğlu Yafes'in yedi oğlundan ikincisi. (ç.n.)

kavuşturmuş beklerken, güzel prenses, Irla ve iki Filistinli elleri arkadan bağlanmış ve maskeli balo kıyafeti giydirilmiş şekilde alana getirildi.

Anka kuşu çatı penceresinden Ganjlıların bir süredir kapılarını kırmaya çalıştıkları zindana girdi. Yenilmez Amazan da kapıları dışarıdan zorluyordu. Hepsi silahlı ve at sırtında dışarı çıktı. Amazan onların başına geçti. *Alguazil*'leri, mutemetleri ve *anthropokaie* rahiplerini aşmakta güçlük çekmedi. Tek boynuzlu atların her biri tek seferde bir düzinesini birden yere seriyordu. Amazan'ın *atespüsküren*'i karşısına çıkan herkesi ikiye bölüyordu. *L'amor de Dios* adına kutsanmış taneciklerini ellerinden bırakmayan siyah pelerinli, kirli yakalıklı halk kaçıyordu.

Amazan, kürsüde oturan baş *araştırmacıyı* elleriyle yakaladı ve onu, kırk adım ötede hazır bekleyen odun yığınınına fırlattı. Amazan diğer küçük *araştırmacıları* da arka arkaya aynı yığına attı. Ardından Formosanta'nın önünde diz çöktü. "Ah, ne kadar nazıksınız," dedi Formosanta. "Eğer bana iş sahibi bir kızla ihanet etmemiş olsaydınız, size nasıl da tapardım!"

Amazan prensesle barışırken, Ganjlılar bütün *anthropokaie*'leri odunların üzerine yığarken ve alevler bulutlara değerken, Amazan uzaktan oraya doğru gelmekte olan bir ordu seçer gibi oldu. Başında tacıyla yaşlı bir hükümdar, sekiz katırın çektiği bir arabanın üzerinde ilerliyordu. Kralın arkasından yüz araba daha geliyordu.

Bunlara çok güzel atlara binmiş, siyah pelerinli ve yakalıklı ciddi görünüşlü adamlar eşlik ediyordu. Yağlı saçlı, suskun bir kalabalık onları yaya olarak takip ediyordu.

Amazan derhal Ganjilılarını etrafına dizdi, mızrağını indirdi ve ilerledi. Kral¹ Amazan'ı fark eder etmez tacını çıkardı, arabasından indi, Amazan'ın üzengisini öptü ve ona şöyle dedi: "Ey Tanrı'nın elçisi, siz insanoğlunun intikam meleği, yurdumun kurtarıcısı, benim koruyucum-sunuz. Yeryüzünden sildiğiniz bu kutsal canavarlar, Yedi Tepeli Şehrin lhtiyarı adına bana hükmediyordu. Onların günahkâr kudretine boyun eğmek zorundaydım. Onların mide bulandırıcı mezalimini biraz olsun hafifletmeye kalksam halkım beni terk ederdi. Oysa şimdi nefes alıyorum, hükmediyorum ve bütün bunları size borçluyum."

Kral bu konuşmadan sonra Formosanta'nın elini saygıyla öptü ve ondan, Amazan, Irla ve Anka kuşuyla birlikte sekiz katırın çektiği arabasına binmesini rica etti. Korkudan ve minnetten hâlâ yerde yüzükoyun yatmakta olan sarayın Filistinli iki bankacısı ayağa kalktı. Tek boynuzlu atlardan oluşan ordu, Baetica Kralı'na sarayına kadar eşlik etti.

Ağırbaşlı bir halka hükmeden kralın saygınlığı katırlarının ufak adımlarla ilerlemesini gerektirdiğinden, Amazan ve Formosanta krala başlarından geçen maceraları anlatma fırsatı buldu. Kral Anka kuşuyla da soh-

1 1759-1788 yılları arasında hüküm süren İspanya Kralı III. Carlos. (ç.n.)

bet etti, kuşa hayran oldu, onu öpücüklerle boğdu. Kral; hayvanları yiyen, onların dilinden anlamayan Batı halklarının ne kadar cahil, haşin ve barbar olduğunu, sadece Ganjlıların insanoğlunun birincil tabiatını ve saygınlığını muhafaza ettiğini, Amazan'ın dünyayı arındırdığı o *anthropokaie araştırmacılarının* ise fanilerin en zalimi olduğunu anladı. Kral, Amazan'ı sürekli olarak kutsamaktan ve ona teşekkür etmekten kendini alamıyordu. Güzel Formosanta, iş sahibi kız macerasını unutmuştu bile. Prensesin bütün ruhu, hayatını kurtaran kahramanın yiğitliğiyle coşmuştu. Mısır Kralı'na verilen öpücüğün masumiyetini ve Anka kuşunun dirilişini öğrenen Amazan, katıksız bir neşe içindeydi ve aşkların en şiddetlisiyle mest olmuştu.

XXII. Bölüm

İki âşık Babil'e dönmeye karar veriyor. Baetica Kralı onlara eşlik etmesi için asker tahsis ediyor. Amazan ile Formosanta Sur'a geliyor, oradan mısır'a geçiyor. Etiyopya Kralı onların şerefine şenlik düzenliyor ve Formosanta'ya âşık oluyor. Amazan hükümdarı cezalandırıyor ve Babil'de Formosanta ile evleniyor.

Sarayda tatsız bir yemek yendi. Baeticalı aşçılar Avrupa'nın en kötü aşçıları idi. Amazan, Galya'dan aşçı getirtilmesini teklif etti. Kralın müzisyenleri yemek boyunca, ileriki yüzyıllarda *La Folia*¹ olarak anılacak o meşhur melodiyi çaldı. Yemekten sonra iş konuşuldu.

Kral yakışıklı Amazan'a, güzel Formosanta'ya ve güzel Anka kuşuna bundan sonra ne yapmak niyetinde olduklarını sordu. "Benim niyetim," dedi Amazan, "tah-tın muhtemel vârisi olduğum Babil'e dönmek ve amcam Belus'tan kuzinim eşsiz Formosanta ile evlenmek için izin istemek. Tabi eğer kendisi benimle birlikte Ganjlıların ülkesinde yaşamak istemezse."

"Benim planım da," dedi prenses, "elbette kuzenimden asla ayrılmamak. Fakat öncelikle kral babamın yanına dönmemin daha doğru olacağını düşünüyorum. O bana sadece Basra'ya hacca gitmem için izin vermişken, ben kalkıp dünyayı dolaştım."

"Bana gelince," dedi Anka kuşu, "ben her yerde bu sevgi dolu ve cömert çifti takip edeceğim."

"Haklısınız," dedi Baetica Kralı. "Fakat Babil'e dönmek düşündüğünüz kadar kolay değil. Surlu denizciler ve dünyadaki bütün halklarla irtibat halinde olan Filistinli bankacılarım aracılığıyla her gün bu ülkeyle

1 Fransızca *Folies d'Espagne*. Avrupa'nın bilinen en eski müzik temalarından biri. Lully'den Rachmaninov'a kadar yüz ellinin üzerinde besteci bu tema üzerine çeşitlenmeler bestelemiştir. Folia, XV. yüzyılda muhtemelen Portekiz'de ortaya çıkmış bir dans türüdür. (ç.n.)

ilgili istihbarat alıyorum. Fırat'a ve Nil'e kadar her yer silahlanmış durumda. İskit Kralı, üç yüz bin süvarinin başında karısına mirasının geri verilmesini talep ediyor. Mısır Kralı ile Hint Kralı da, maruz kaldıkları alayların intikamını almak için her biri üç yüz bin kişilik ordularının başında Dicle ve Fırat kıyılarını kasıp kavuruyor. Mısır Kralı ülke dışındayken, düşmanı Etiyopya Kralı üç yüz bin askeriyle birlikte Mısır'ı yerle bir etmekte. Babil Kralı'nın elinde ise kendini savunmak için altı yüz bin asker kaldı."

"İtiraf etmeliyim ki," diye devam etti kral, "Doğu'nun bağrından kustuğu bu muazzam ordulardan ve bu orduların şaşırtıcı görkeminden bahsedildiğini duyduğumda, bu orduları bizim besleyip giydirmekte büyük güçlük çektiğimiz yirmi ila otuz bin kişilik ufak birliklerimizle karşılaştırdığımda, Doğu'nun Batı'dan çok daha önce yaratıldığına inanacağım geliyor. Sanki biz kaostan bir gün önce, barbarlıktan ise daha dün çıkmışız gibi."

"Majesteleri," dedi Amazan, "kimi zaman sona kalanlar, piste ilk giriş yapanları mağlup edebilir. Benim ülkemde insanoğlunun Hindistan'dan çıktığına inanılır. Fakat ben bu konuda emin değilim."

"Peki ya siz," dedi Baetica Kralı Anka kuşuna, "siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?"

"Majesteleri," diye cevap verdi Anka kuşu, "ben eski çağlar hakkında bilgi sahibi olmak için daha çok gen-

cim. Ne de olsa henüz yirmi yedi bin yaşındayım. Fakat bundan beş kat uzun yaşamış olan babam bana kendi babasından Doğu'daki diyarların diğer yerlerden daima daha kalabalık ve daha zengin olduğunu duyduğunu söylerdi. Babam, bütün hayvan nesillerinin Ganj kıyılarında türemeye başladığını atalarından öğrenmişti. Fakat ben bu fikre katılacak kibre sahip değilim. Albi-on'daki tilkilerin, Alpler'deki marmotların, Galya'daki kurtların benim ülkemden geldiğine inanmam. Aynı şekilde sizin bölgenizde yetişen çam ve meşe ağaçlarının Hindistan'daki palmiye ve hindistancevizi ağaçlarından türediğine de inanmıyorum."

"Peki ama o zaman bizler nereden geliyoruz?" dedi kral.

"Hiçbir fikrim yok," dedi Anka kuşu. "Benim bilmek istediğim tek şey, güzel Babil Prensesi ile sevgili dostum Amazan'ın ülkelerine dönüp dönemeyecekleri."

"Dostunuzun iki yüz tek boynuzlu atıyla her biri üç yüz bin kişilik onca orduyu yarıp geçebileceğinden şüpheliyim," diye cevap verdi kral.

"Neden olmasın?" dedi Amazan.

Baetica Kralı bu *Neden olmasın* cümlesindeki azameti hissettiyse de, sayısız orduya karşı tek başına azametini yetmeyeceğini düşündü. "Size tavsiyem," dedi kral, "gidip Etiyopya Kralı'nı bulmanız. Filistinlilerim aracılığıyla bu siyahi prensle irtibat halindeyim. Size ona hitaben

mektuplar da veririm. Mısır Kralı'nın düşmanı olduğuna göre, sizinle müttefik olup daha da güçlenmekten büyük memnuniyet duyacaktır. Ben de size gayet akli başında ve yiğit iki bin asker verebilirim. Pireneler'in eteklerinde oturan, daha doğrusu oralarda seken *Vasklar* veya *Vaskonlar* adı verilen halklar arasından adam bulmak da artık size kalmış. Savaşçılarınızdan birini tek boynuzlu at sırtında, cebinde birkaç elmasla oraya gönderin. Kalesini, yani babasının kulübesini terk etmeyecek tek bir Vaskon dahi olmayacaktır. Vaskonlar yorulmak nedir bilmezler; yiğit ve hoş insanlardır. Onlardan çok memnun kalacaksınız. Onlar gelene kadar, biz de sizin şerefinize şenlikler düzenleyeceğiz ve gemilerinizi hazırlayacağız. Bana yapmış olduğunuz iyilik için ne kadar minnet duysam az."

Amazan, Formosanta'ya kavuşmanın ve onunla sohbetinde, neredeyse en az, yeşeren aşk kadar değerli olan yeniden kazanılan aşkın bütün büyüünü tatmanın mutluluğunu yaşıyordu.

Kısa süre sonra, gururlu ve neşeli Vaskonlardan oluşan bir birlik tef havası oynayarak geldi. Gururlu ve ciddi Baeticalılardan oluşan diğer birlik de hazırды. Yarı tenli yaşlı kral iki âşığı sevgiyle kucakladı; gemilerini silahla, yatakla, satranç takımlarıyla, siyah kıyafetlerle, yakalıklarla, soğanlarla, koyunlarla, tavuklarla, un çuvallarıyla ve bol bol sarımsakla donattı ve onlara iyi seyirler, sönmeyen bir aşk ve nice zaferler diledi.

Donanma –asla masal anlatmayan ağırbaşlı Antik Çağ yazarları ile küçük oğlan çocukları için yazılar yazan profesörlerin anlattıklarına göre– bundan yüzyıllar sonra Pygmalion’un kızı, Sychaeus’un karısı Fenikeli Dido’nun Sur şehrinden ayrıldıktan sonra, bir sığır derisini uzun kayışlar oluşturacak şekilde kesip biçerek muhteşem Kartaca şehrini kuracağı sahile demir attı. Her ne kadar Sur’da Pygmalion veya Dido, veyahut Sychaeus adında kimse yaşamamış olsa da. Her ne kadar bu isimler tamamen Yunan isimleri olsa da. Ve nihayet o çağlarda Sur’da bir kral olmasa da.

Görkemli Kartaca o sırada henüz bir liman değildi. Orada sadece güneşte balık kurutan bir avuç Numidyalı yaşamaktaydı. Donanma, Byzacium ve iki Syrtis’in kıyıları ile daha ileride Kirene ve muhteşem Chersonesos’un kurulacağı verimli kıyılar boyunca ilerledi.

Nihayet, kutsal Nil nehrinin ilk ağzına geldiler. Daha o zamanlar ticaret yapan bütün milletlerin gemilerini taşıyan Canopus limanı işte bu verimli toprakların ucunda yer alıyordu. Her ne kadar limanı kuranın Tanrı Canopus olup olmadığı veya bu tanrıyı yerel halkın uydurup uydurmadığı, şehrin adını Canopus yıldızından alıp almadığı veya yıldız adını verenin bu şehir olup olmadığı bilinmese de. Bildiğimiz tek şey, bu şehir ile o yıldızın çok eski olduğu. Zaten hangi nitelikte olursa olsun bütün nesnelerin kökeni hakkında da ancak bu kadarını bilebiliriz.

Bütün Mısır'ı yerle bir eden Etiyopya Kralı, yenilmez Amazan ile tapılası güzellikteki Formosanta'nın işte tam burada karaya çıktığına şahit oldu. Kral birini savaş tanrısı, ötekini güzellik tanrıçası sandı. Amazan krala, Baetica Kralı'nın tavsiye mektubunu sundu. Etiyopya Kralı, kahramanlık çağlarının olmazsa olmaz geleneği uyarınca derhal harikulade şenlikler düzenledi. Daha sonra muazzam, mağrur ve şehvetli Babil şehrini kuşatan Mısır Kralı'nın üç yüz bin askerini, Hint imparatorunun üç yüz bin askerini ve Iskit hanının üç yüz bin askerini yok etmek üzere çıkılacak seferden bahsedildi.

Amazan'ın beraberinde getirdiği iki bin Baeticalı, Babil'i kurtarmak için Etiyopya Kralı'na ihtiyaç duymadıklarını, kendi krallarının onlara Babil'i kurtarmalarını emretmiş olmasının kâfi olduğunu ve bu sefer için kendilerinin yeterli olacağını söyledi.

Vaskonlar ise daha önce nice seferlere çıktıklarını, Mısırlılarla, Hintlilerle ve Iskitlilerle tek başlarına savaşacaklarını ve ancak Baetica askerlerinin artçı kuvvet olması şartıyla onlarla birlikte yürüyebileceklerini söyledi.

İki yüz Ganjlı, müttetiklerinin bu iddialı konuşmaları karşısında gülmeye başladı ve sadece yüz tek boynuzlu atla yeryüzünün bütün krallarını kovalayacaklarını öne sürdü. Güzel Formosanta onları temkinli tavrı ve büyüleyici konuşmasıyla yatıştırdı. Amazan siyahi hükümdara

Ganjlılarını, boynuzlu atlarını, Baeticalıları, Vaskonları ve güzel kuşunu takdim etti.

Kısa süre sonra artık Memfis, Heliopolis, Arsinoe, Petra, Artemitis, Sora, Apamea üzerinden ilerleyerek üç krala saldırmak ve insanların o tarihten sonra yaptığı bütün savaşları horoz ve bıldırcın dövüşleri durumuna düşüren o unutulmaz savaşa katılmak için her şey hazırды.

Herkes Etiyopya Kralı'nın güzel Formosanta'ya nasıl âşık olduğunu ve prensesi, tatlı uyku onun o uzun kirpiklerini kapadığı anda yatakta nasıl yakaladığını bilir. Bu manzaraya şahit olan Amazan'ın ise gece ile gündüzün aynı yatakta yattığını görür gibi olduğu hatırlanacaktır. Şüphesiz bu hakarete öfkelenen Amazan'ın bir anda *ateş püsküren*'ini çekip küstah zencinin sapık kellesini kestiğini ve bütün Etiyopyalıları Mısır'dan kovduğunu da bilmeyen yoktur. Ne de olsa bütün mucizeler Mısır'ın vakayinamesinde kayıtlı değildir? Şöhret yüz ağzıyla birden Amazan'ın Baeticalı savaşçıları, Vaskonları ve tek boynuzlu atlarıyla birlikte üç krala karşı kazandığı zaferleri dünyanın dört bir yanına yaydı. Amazan, Formosanta'yı babasına kavuşturdu ve daha sonra karısının Mısır Kralı tarafından köleliğe indirgenen maiyetini kurtardı. Iskitlerin hanı kendini Amazan'ın vassalı ilan etti ve hanın Prenses Aldea ile yaptığı evlilik onaylandı. Babil krallığının vârisi olarak tanınan yenilmez ve cömert Amazan, yüz vassal kralın

bakışları altında şehre Anka kuşuyla birlikte zaferle girdi. Amazan'ın düğün şenliği, Kral Belus'un daha önce vermiş olduğu şenliği her açıdan geçti. Yemekte kızarmış Apis öküzü servis edildi. Mısır Kralı ile Hint Kralı çiftin kadehlerini doldurdu. Babil'in beş yüz ünlü şairi bu düğüne methiyeler düzdü.

Yazarın daima eserinin başında yakardığı siz ey Musalar! Size sadece eserimin sonunda yakarıyorum. Beni *benedicite*¹ demeden şükür duası etmekle boşuna suçluyorlar. Ey Musalar! Siz yine de benim hamilerim olacaksınız. Daha önce *Candide* ve *Safdil* ile iffetli Jeanne'ın² Batavya baskılarında eski bir Kapusen'in tam da Kapusenlere layık dizelerle tanınmaz hale getirdiği iffet dolu maceralarını tahrif etmeye cüret eden pervasız devamlıların³, kendi uydurdukları masallarla bu dürüst öyküde fanilere öğrettiğim hakikatleri bozmasına engel olun. Bakacak kalabalık bir ailesi olan, hurufat, kâğıt ve mürekkep alacak parayı dahi zar zor çıkaran dizgicime bu kötülüğü yapmasınlar.

Ey Musalar! Belisarius ile Justinianos'un ahlakla ilgili yazılarından memnun kalmayan ve bu iki büyük adam aleyhine onur kırıcı, aşağılık yazılar kaleme alan, Ma-

1 (Lat.) Şükürler olsun. *Benedicite*, bir Katolik ilahisidir. (ç.n.)

2 Voltaire'in Jeanne d'Arc üzerine yazdığı ve büyük skandal yaratan hicvi, *La Pucelle d'Orléans* (Orléanslı Bakire). (ç.n.)

3 *Candide*'in başka bir yazar tarafından devamı yazılmıştı. Bkz. René Puaux, *Le Jardin de Candide* (*Candide'in Bahçesi*). (ç.n.)

zarin Koleji'nde gevezelik profesörlüğü yapan nefretlik Coger'yi¹ susturun.

Eski Babil dilinde tek kelime bilmeden, benim yaptığım gibi Fırat ve Dicle kıyılarına seyahat etmeden, dünyanın en büyük kralının kızı olan güzel Formosanta ile Prenses Aldea'nın ve bu saygın saraya mensup bütün kadınların para için ve din adına büyük Babil tapınağında Asya'dan gelen bütün seyislerle yattığını iddia etme ihtiyatsızlığını gösteren o ukala Larcher'nin² ağzına bir tıkaç tıkayın. Sizlerin ve edebin düşmanı olan bu kolejli sefih, Mendes'in güzel Mısırlı kadınlarını sırf tekele-ri³ sevmiş olmakla itham etmekte ve fırsattan istifade güzel maceralar yaşamak üzere gizlice Mısır'a gitmeye niyet etmektedir.

Çağdaş tarihi de tıpkı antik çağlar gibi bilmeyen Larcher, birtakım yaşlı kadınların gözüne girebilmek umuyla bizim eşsiz Ninon'umuzun⁴ tam seksen yaşındayken, Fransız Akademisi Yazıtlar ile Edebiyat Akademisi

-
- 1 François-Marie Coger (1723-1780), Mazarin Koleji'nde beşeri bilimler ve belagat profesörü, daha sonra Paris Üniversitesi rektörü. Coger, Voltaire'in dostu Jean-François Marmontel'in Belisarius üzerine kaleme aldığı *Bélisaire* adlı romanını eleştiren bir inceleme yazısı yazmıştı. (ç.n.)
 - 2 Pierre Henri Larcher (1726-1812), Fransız arkeolog, Antik Yunan uzmanı. (ç.n.)
 - 3 Tapınak Şövalyelerinin taptığı iddia edilen, teke kafalı şeytan Baphomet'e gönderme. (ç.n.)
 - 4 Ninon de Lenclos (1623-1705), saray mensubu, yazar. XVII. yüzyılın önde gelen aydınlarını ağırlayan salonuyla ünlüdür. Ölümüne yakın tanıştığı genç Voltaire'e eğitime devam edebilmesi için para bağışlamıştır. (ç.n.)

mensubu Başrahip G doyn¹ ile yattığını ima ediyor. Belli ki Larcher, Başrahip G doyn olduğunu sandığı Ch teau neuf başrahibinin² adını hiç duymamış. Larcher, Babil kızları kadar Ninon'u da tanımamaktadır.

Ey göklerin kızları Musalar! D şmanınız Larcher bundan daha da fazlasını yapıyor ve oğlancılığı göklere çıkıyor.  lkemin bütün yumurcaklarının bu rezilli e maruz kaldığını söylemeye cüret ediyor ve suçluların sayısını arttırmak suretiyle kendini kurtaracağını sanıyor.

Ey ukalalıktan da oğlancılıktan da aynı derecede nefret eden asil ve iffetli Musalar! Beni   retmen Larcher'den koruyun.

Ve siz Fr ron³ ismiyle tanınan, bir zamanların sözüm ona Cizviti E ek Kafalı   retmen; Parnassos'u⁴ k h Bic tre'de⁵ k h köşedeki meyhanede bulan; *Isko yalı Kız* oyunu⁶ sayesinde Avrupa'nın bütün sahnelelerinde a zının payını alan; Peder Desfontaines'in,⁷ tıpkı Venüs' n oğlu gibi gözleri ba lı, bir elinde kılıçla yine

1 Nicolas G doyn (1677-1744). Voltaire, Ninon'la da G doyn'la da çocukluğunda tanışmıştı. ( .n.)

2 François de Castagn res (takriben 1650-1703), edebiyatçı, diplomat. Voltaire'in vaftiz babasıydı. ( .n.)

3  lie Fr ron (1718-1776), Fransız gazeteci, eleştirmen. ( .n.)

4 Yunan mitolojisinde, Musaların ikametg hı olan da . ( .n.)

5 Voltaire'in yaşadığı  a da her türden cinsel suçlunun, bulaşıcı hastalık taşıyan ve/veya akli dengesi bozuk kişilerin atıldığı, aynı anda hem hastane hem de hapisane işlevi gören mülkün adı. ( .n.)

6 Voltaire'in bir oyunu. ( .n.)

7 Pierre-François Guyot Desfontaines (1685-1745), Fransız gazeteci, eleştirmen, çevirmen. ( .n.)

onun gibi göklerde uçan (gerçi ancak bir şömine bacası boyu yükselebilen) o güzel çocuklardan biriyle olan aşkından doğan liyakatli oğlu; benim daima sevgiyle andığım ve *Iskoçyalı Kız* zamanında beni tam bir ay boyunca güldüren sevgili Eşek Kafalı Öğretmen, size Babil Prensesi'yle ilgili hikâyemi okumanızı öneririm. Hakkında o kadar kötü şeyler söyleyin ki herkes okusun.

Ve sizi de unutmadım: Kilise gazetecisi,⁸ Havale Geçirenlerin⁹ şanlı hatibi, Başrahip Bécherand¹⁰ ile Abraham Chaumeix¹¹ tarafından kurulan kilisenin babası. Belagatli ve mantıklı olduğu kadar dindar da olan gazetenizde, aman sakın Babil Prensesi'nin sapkın, deist ve ateist olduğunu söylemeyi ihmal etmeyin. Bilhassa Bay Riballier'yi¹², Babil Prensesi'nin Sorbonne tarafından mahkûm edilmesini sağlamak için çaba sarf etmeye teşvik edin. Böyle yaparsanız, maişeti çıksın diye bu hikâyeciği verdiğim yayıncımı pek mutlu edersiniz.

8 *Gazette ecclésiastique*. (ç.n.)

9 Saint-Médard'ın Havale Geçirenleri. XVIII. yüzyılda ortaya çıkan bir tarikat ve siyasi hareket. Büyük ihtimalle Fransız Jansencilik hareketiyle ilişkiliydi. (ç.n.)

10 Bir bacağı diğerinden kısa olan Başrahip Bécherand, bacağına uzatır umuduyla François de Pâris adında bir diyakozun mezarında zıplarken 1731'de havale geçirdiğini iddia etmiş, böylece Havale Geçirenlerin ilki olmuştur. 1732 Şubat ayında tutuklanarak Saint-Lazare Hapishanesi'ne konmuş, aynı yılın nisan ayında serbest bırakılmıştır. (ç.n.)

11 Abraham-Joseph de Chaumeix (1730-1790), Fransız eleştirmen. Çağının filozoflarına karşı takındığı düşmanca tavırla tanınır. (ç.n.)

12 Paris teoloji fakültesinin temsilcilerinden biri olan Ambroise Riballier'nin erkek kardeşi. Marmontel'in *Bélisaire* adlı romanının Sorbonne ve Paris Başpiskoposluğu tarafından kınanmasına önayak olmuştu. Hakkında daha fazla bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

İçindekiler

Önsöz	5
Memnon veya Beşeri Bilgelik.....	11
İki Müteselli	21
Scarmentado'nun Kendi Kaleminden	
Seyahatlerinin Tarihçesi	25
Micromégas, Felsefi Bir Öykü.....	38
Beyaz ile Siyah	70
Babil Prensesi	91

BABİL KİTAPLIĞI

1. **J. L. BORGES** | 25 Ağustos 1983
ve Diğer Öyküler
2. **L. BLOY** | Sevimsiz Öyküler
3. **R. L. STEVENSON** | Sesler Adacığı
4. **J. CAZOTTE** | Âşık Şeytan
5. **P. A. ALARCÓN** | Ölümün Dostu
6. **O. WILDE** | Lord Arthur Savile'in Suçu
7. **G. PAPINI** | Kaçan Ayna
8. **H. MELVILLE** | Kâtip Bartleby
9. **R. KIPLING** | Dilek Evi
10. **J. LONDON** | Midas'ın Müritleri
11. **G. MEYRINK** | Kardinal Napellus
12. **N. HAWTHORNE** | Büyük Taş Yüz
13. **W. BECKFORD** | Vathek
14. **F. KAFKA** | Akbaba
15. **F. DOSTOYEVSKİ - L. ANDREYEV**
L. TOLSTOY | Rus Öyküleri
16. **VOLTAIRE** | Micromégas

“Bu seçkide yer alan öykülerde, Voltaire, taraf tutmayan alaycı bir izleyici gibi olayları dışarıdan yönetir, düş gördüğünü biliyormuş, neşe ya da acıma duygusuyla düşlemeye devam etmeye razı oluyormuş gibi kendisini ihtiraslı çalkantılara bırakır. İnsanların genel kanılarının doğruluğunu kanıtlamak hoş bir şey. Genellemeler her zaman hatalı değildir; Voltaire, Fransız dilinde, belki de tüm dünyada yazılmış en iyi düzyazıya imzasını atmıştır. 1778 yılında, *İrene* adlı tragedyasının patırtılı galasından kısa bir süre sonra, Paris’te, seksen dört yaşında öldü. Beşinci perde sona erdiğinde Voltaire’in bulunduğu loca ona defne dalından yapılmış bir çelenk sunan çok sayıda hayranıyla doldu. Voltaire onlara şu sözlerle teşekkür etti:
‘Vous voulez donc m’étouffer sous des roses!’
(Güllerin altında boğacaksınız beni!)”

Jorge Luis Borges

Çeviren: Berna Günen

www.kirmizikedi.com

f /kirmizikedikitap

📖 /krmzikedikitap

📖 /kirmizikedi yayinevi

ISBN: 978-605-278-042-2

18 9 786052 980422